

Αφιερωμένη

*στη μαμά μου,
στη γιαγιά μου,
στον αδερφό μου,
και ...*

*στον παππού μου
και στο θείο μου,
που έφυγαν τόσο νωρίς . . . . .*

*Μην έχεις τα βιβλία γι' άγια βρύση,
όπου για πάντα ξεδιψά κανείς.
Ποτέ σου τη δροσιά δε θα τη βρεις
αν μέσα απ' την ψυχή δε σου αναβρύσει.*

*Μανόλης Ανδρόνικος
Παιδεία ή υπνοπαιδεία;*

*Όταν συλλογίζομαι με τι θροφή τόσα χρόνια με
τάϊζαν τα βιβλία και οι δάσκαλοι για να χορτάσουν
μια λιμασμένη ψυχή και τι λιονταρίσιο μυαλό για
θροφή με τάϊσε ο Ζορμπάς σε λίγους μήνες,
δύσκολα μπορώ να βαστάξω την οργή και τη θλίψη μου.*

*Νίκος Καζαντζάκης,
Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αν και ένα «Ευχαριστώ» είναι πολύ λίγο, για να ευχαριστήσεις όλους αυτούς τους ανθρώπους που σου συμπαραστάθηκαν και σε στήριξαν, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, στην διεκπεραίωση αυτού του τόσο σημαντικού, απαιτητικού και συνάμα τόσο χρονοβόρου έργου, θα αρκεστώ αναγκαστικά μόνο σε αυτό.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόθερμα τον κ. Σάββα Μαυρίδη, Διδάκτορα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Φρανκφούρτης, ο οποίος δέχτηκε να εποπτεύσει την Πτυχιακή μου εργασία –έρευνα. Τον ευχαριστώ γιατί δέχτηκε το θέμα που του πρότεινα, το οποίο ήταν πρωτότυπο και για το οποίο δεν υπήρχε βιβλιογραφία. Έτσι, διεξήγαγα μόνη μου έρευνα, ώστε να ανακτήσω πληροφορίες για το συγκεκριμένο θέμα. Στην πορεία της έρευνάς μου αποκόμισα πολλά σημαντικά εφόδια και γνώσεις, που σε άλλη περίπτωση –αν δηλαδή μου δινόταν λίστα με συγκεκριμένη βιβλιογραφία –δε θα μπορούσα να αποκομίσω. Επίσης, τον ευχαριστώ για το γεγονός ότι μου έδωσε τις κατευθυντήριες γραμμές, ώστε να ανακτήσω τις απαραίτητες για την έρευνα αυτή πληροφορίες. Τελευταίος, αλλά όχι λιγότερο σημαντικός λόγος, για τον οποίο θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον κ. Σάββα Μαυρίδη, είναι το γεγονός ότι δέχτηκε να εποπτεύσει ένα θέμα, το οποίο μου κέντρισε το ενδιαφέρον από την πρώτη στιγμή και έτσι ασχολήθηκα με ιδιαίτερο ζήλο καθ' όλο το χρονικό διάστημα που διήρκησε η εργασία –έρευνα.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόθερμα την συνάδελφο Βιβλιοθηκονόμο Τριανταφυλλιά Γεραμπίνη, για την πολύτιμη βοήθειά της, καθώς μου έδωσε ιδιαίτερα σημαντικές πληροφορίες για το εκπαιδευτικό σύστημα που ισχύει στο κράτος της Σουηδίας. Με βάση τις πληροφορίες της, διεξήγαγα έρευνα για το εκπαιδευτικό σύστημα του προαναφερθέντος κράτους, λαμβάνοντας άριστα αποτελέσματα, αφού μου τόνισε τα κυριότερα σημεία του.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, που τόσα χρόνια με στήριζε με κάθε τρόπο. Ευχαριστώ τη μητέρα μου, τη γιαγιά μου και ... κυρίως τον αδερφό μου, ο οποίος ήταν δίπλα μου τις ατέλειωτες ώρες έρευνας στο Διαδίκτυο – Internet.

Σας Ευχαριστώ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	σελ.3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	σελ.4-5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	σελ.6-7
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	σελ.8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ.9
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σελ.10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.11-13
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	σελ.14
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	σελ.15-16
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	σελ.17-20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ	
Οι στόχοι του εκπαιδευτικού συστήματος.....	σελ.21
Δομή του εκπαιδευτικού συστήματος.....	σελ.21-22
Προ-υποχρεωτική εκπαίδευση.....	σελ.22
Υποχρεωτική εκπαίδευση.....	σελ.22
Μετα-υποχρεωτική εκπαίδευση.....	σελ.22-23
Τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	σελ.23-24
Κατάρτιση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη βιομηχανία.....	σελ.24
Τριτοβάθμια εκπαίδευση απόστασης.....	σελ.24
Ισόβια τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	σελ.24
Άλλες μορφές μη-επίσημης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	σελ.24-25
Μη τυπική εκπαίδευση.....	σελ.25
Παιδαγωγική έρευνα.....	σελ.25
Συνολική θεώρηση.....	σελ.26-27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (Ο.Δ.Γ.)	
Οι στόχοι και οι προοπτικές του εκπαιδευτικού συστήματος.....	σελ.28
Διαστρωμάτωση του εκπαιδευτικού συστήματος.....	σελ.28-30
Προγράμματα – Εξετάσεις.....	σελ.30
Διοίκηση.....	σελ.30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΓΙΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ Η ΟΔΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.....	σελ.31-34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	σελ.35-41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	
ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
Ιστορική ανασκόπηση.....	σελ.42-43
Σκοποί και στόχοι της σύγχρονης ελληνικής εκπαίδευσης.....	σελ.43-44
Δομή και διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος.....	σελ.44-46
Προβλήματα και προοπτικές.....	σελ.46-47
Διάγραμμα: Δομική διάρθρωση του σύγχρονου ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.....	σελ.48

Δαπάνες φοιτητικών συγγραμμάτων.....	σελ.49
Σύνολο μαθητών της χώρας κατά το έτος 2006.....	σελ.49-50
Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.....	σελ.50-51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	σελ.52-61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ	
ΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ.....	σελ.62-63
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	σελ.64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ.....	σελ.65-66
ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ.....	σελ.67-73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.74-77
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ –	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.78
Συμπεράσματα πρώτου μέρους.....	σελ.78-88
Συμπεράσματα δεύτερου μέρους.....	σελ.89-90
Συμπεράσματα έρευνας.....	σελ.91-93
Συμπεράσματα για το μέλλον του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.....	σελ.94-95
ΣΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	
Προτάσεις για μελλοντικές εργασίες – έρευνες.....	σελ.96
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	σελ.97-98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	σελ.99-109

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Διάγραμμα: Δομική διάρθρωση του σύγχρονου ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.....σελ. 48

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Πρώτο Γράφημα: Οι ηλικιακές βαθμίδες των γυναικών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 67

Δεύτερο Γράφημα: Οι ηλικιακές βαθμίδες των γυναικών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 67

Τρίτο γράφημα: Το μορφωτικό επίπεδο –εκπαιδευτικές βαθμίδες των γυναικών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 68

Τέταρτο γράφημα: Το μορφωτικό επίπεδο –εκπαιδευτικές βαθμίδες των γυναικών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 68

Πέμπτο γράφημα: Το επάγγελμα –κοινωνική τάξη των γυναικών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 69

Έκτο γράφημα: Το επάγγελμα –κοινωνική τάξη των γυναικών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 69

Έβδομο γράφημα: Οι ηλικιακές βαθμίδες των αντρών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 70

Όγδοο γράφημα: Οι ηλικιακές βαθμίδες των αντρών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 70

Ένατο γράφημα: Το μορφωτικό επίπεδο –εκπαιδευτικές βαθμίδες των αντρών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 71

Δέκατο γράφημα: Το μορφωτικό επίπεδο –εκπαιδευτικές βαθμίδες των αντρών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 71

Εντέκατο γράφημα: Το επάγγελμα –κοινωνική τάξη των αντρών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 72

Δωδέκατο γράφημα: Το επάγγελμα –κοινωνική τάξη των αντρών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.....σελ. 72

Δέκατο τρίτο Γράφημα: Τα συνολικά αποτελέσματα της έρευνας: και των αντρών και των γυναικών.....σελ. 73

ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΡΟΧΑΙΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΘΟΝΤΩΝ

Πίνακας 1: Οδικά και τροχαία ατυχήματα σε όλη τη χώρα από το 1985 έως το 1999.....σελ. 102

Πίνακας 2: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας των επικίνδυνων παραβάσεων τα έτη 2000 έως 2004.....σελ. 103

Πίνακας 3: Τροχαία Ατυχήματα.....σελ. 103

Πίνακας 4: Τραυματισμοί κατά κατηγορία, η θέση της Ελλάδας.....σελ. 104

Πίνακας 5: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004.....σελ. 105

Πίνακας 6: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για τους παθόντες ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004.....σελ. 105

Πίνακας 7: Συγκριτικός Πίνακας ατυχημάτων 2000 έως 2004.....σελ. 106

Πίνακας 8: Συγκριτικός Πίνακας παθόντων 2000 έως 2004.....σελ. 106

Πίνακας 9: Ποσοστιαία συμμετοχή παθόντων ανάλογα με την θέση που είχαν και την λήψη προστατευτικών μέτρων ή μη που έλαβαν έως 2004.....σελ. 107

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΡΟΧΑΙΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΘΟΝΤΩΝ

Γράφημα 1: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004.....σελ. 108

Γράφημα 2: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των παθόντων τα έτη 2000 έως 2004.....σελ. 108

Γράφημα 3: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004.....σελ. 109

Γράφημα 4: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των παθόντων τα έτη 2000 έως 2004.....σελ. 109

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΟΙ ΟΡΟΙ

ΟΡΑC *Online Public Access Catalogue (=Επιγραμματικός Κατάλογος Δημόσιας Πρόσβασης)*

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

Α.Ε.Ι. *Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα*

Η / Υ *Ηλεκτρονικός Υπολογιστής*

Ι.Ε.Κ. *Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης*

κ.ά. *Και άλλα*

κ.λ.π. *Και λοιπά*

Κ. *Κύριος*

Κ.Ο.Κ. *Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας*

π.χ. *Παραδείγματος χάρη*

Τ.Ε.Ε. *Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια*

Τ.Ε.Ι. *Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα*

ΥΠ.Ε.Π.Θ. *Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η συγκεκριμένη εργασία –έρευνα ασχολείται με τη μη επιστροφή των συγγραμμάτων (σχολικών βιβλίων) στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Αφορμή για την εν λόγω εργασία –έρευνα ήταν ένα φαινόμενο, το οποίο παρατηρείται κατά κόρον από τους μαθητές όλων των σχολικών βαθμίδων στην ελληνική εκπαίδευση.

Θέλησα να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα, καθώς κάθε χρόνο στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς, παρακολουθείται το εξής παράλογο φαινόμενο: **οι μαθητές να σχίζουν τα σχολικά τους βιβλία στις αυλές των σχολείων!** Επίσης, κάποιοι από τους μαθητές, δεν αρκούνται μόνο στο να σχίσουν τα σχολικά τους συγγράμματα, **αλλά προχωρούν σε ακόμα πιο ακραία φαινόμενα και αντιδράσεις, καίγοντάς τα!** Οι μαθητές προβαίνουν στην πράξη αυτή, μετά τις τελικές εξετάσεις (σε κάθε μάθημα) κάθε σχολικού έτους, όπου και το φαινόμενο αυτό βρίσκεται σε έξαρση. Είναι γι' αυτούς ένας τρόπος απελευθέρωσης από τον «σχολικό ζυγό». Έτσι, κάνουν τη δική τους επανάσταση ως νέοι –έφηβοι, ωστόσο είναι μια λανθασμένη μορφή επανάστασης.

Σκέφτηκα πως αν η πτυχιακή μου εργασία –έρευνα αναφερόταν σε ένα τέτοιο θέμα, δηλαδή στην επιστροφή των βιβλίων στα σχολεία με τη λήξη της σχολικής χρονιάς, όπως συμβαίνει σε ξένα οικονομικά ισχυρότερα κράτη, θα ήταν ένας πρώτος τρόπος αντιμετώπισης και μετρίωσης του παράλογου αυτού φαινομένου. Θα αποτελούσε το πρώτο λιθαράκι, πάνω στο οποίο θα μπορούσαν να στηριχτούν και άλλες μελλοντικές εργασίες –έρευνες, ώστε να σταματήσει κάποτε στην ελληνική κοινωνία το άσχημο και τριτοκοσμικό αυτό φαινόμενο.

Στη συνέχεια, πρότεινα ως εργασία –έρευνα το συγκεκριμένο θέμα στον κ. Σάββα Μαυρίδη, ο οποίος –μετά από πρότασή μου –δέχτηκε να γίνει και ο επόπτης της και αφού πρώτα του αιτιολόγησα αυτή μου την απόφαση, συμφώνησε να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα και να το εποπτεύσει.

Τελευταίος αλλά όχι λιγότερο σημαντικός λόγος ενασχόλησής μου με το συγκεκριμένο θέμα, είναι η πρωτοτυπία του και το γεγονός ότι δεν υπάρχει βιβλιογραφία. Έτσι, για τη συλλογή του σχετικού με το θέμα αυτό υλικού, έπρεπε να διεξαχθεί έρευνα, αφού αυτός άλλωστε είναι και ο στόχος δημιουργίας της Πτυχιακής εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη εργασία –έρευνα αναφέρεται στη μη επιστροφή των συγγραμμάτων στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Η εν λόγω εργασία –έρευνα είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ελληνική εκπαίδευση. Θα μπορούσε μελλοντικά να αποτελέσει το πρώτο λιθαράκι, πάνω στο οποίο θα στηριχτούν και άλλες έρευνες για την «θεραπεία» της ελληνικής εκπαίδευσης. Κυρίως είναι σημαντική για τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει.

Η δομή της εργασίας –έρευνας είναι η εξής:

Αρχικά αναλύονται βασικές έννοιες και παρουσιάζονται ορισμοί όρων, οι οποίοι αναφέρονται σε όλη την έκτασή της.

Στη συνέχεια, γίνεται παρουσίαση δύο ξένων εκπαιδευτικών συστημάτων, της Σουηδίας αρχικά και στη συνέχεια της Γερμανίας. Παρουσιάζεται η δομή κάθε εκπαιδευτικού συστήματος και αναλύονται οι βαθμίδες του.

Παρακάτω, παρουσιάζεται η άσχημη κατάσταση που διαδραματίζεται στη σημερινή ελληνική κοινωνία. Στον τομέα κυρίως της εκπαίδευσης και της οδικής ασφάλειας. Παρουσιάζονται επίσης, οι λόγοι για τους οποίους προκαλούνται τροχαία θανατηφόρα ατυχήματα.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος –δομική διάρθρωση και εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Μετά, παρουσιάζεται η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση και η κακή κατάσταση στην οποία έχει επέλθει.

Παρακάτω αναλύονται τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της εν λόγω έρευνας και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που απορρέουν από την εξέτασή τους.

Τέλος, παρουσιάζονται κάποιες προτάσεις για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και σημεία –θέματα για περαιτέρω έρευνα.

Τα συμπεράσματα της έρευνας

Τα κυριότερα συμπεράσματα που διεξάγονται από τη συγκεκριμένη έρευνα είναι τα εξής:

Με την επιστροφή των συγγραμμάτων οι μαθητές –φοιτητές γίνονται πιο υπεύθυνοι, καθώς μαθαίνουν να προσέχουν τα πράγματά τους, και κατ' επέκταση πιο υπεύθυνοι αυριανοί πολίτες στην κοινωνία που θα ζήσουν και θα δράσουν.

Κάθε χρόνο με την επιστροφή των συγγραμμάτων εξοικονομούνται αρκετά εκατομμύρια ευρώ (34.700.000 ευρώ) κάθε χρόνο, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανέγερση νέων κτιριακών εγκαταστάσεων, σχολικών βιβλιοθηκών και άλλων κοινωφελών έργων στον χώρο της εκπαίδευσης, αλλά και σε άλλους τομείς.

Με τη διαδικασία της επιστροφής των συγγραμμάτων στο τέλος της σχολικής χρονιάς συνετίζονται και οι γονείς, αφού βλέποντας τα παιδιά τους να ακολουθούν κανόνες από μικρά, μαθαίνουν και αυτοί να ακολουθούν τους κανόνες αυτούς, για να δώσουν το καλό παράδειγμα στα παιδιά τους.

Επίσης, μην έχοντας τα παιδιά ένα δικό τους βιβλίο, αναγκάζονται να γράφουν σε τετράδια. Με τον τρόπο αυτό, μαθαίνουν καλύτερα τη γλώσσα, αφού γράφουν συνεχώς σε τετράδιο και δε σημειώνουν απλά πάνω στα σχολικά βιβλία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη εργασία-έρευνα διεξήχθη στα πλαίσια του τελευταίου εξαμήνου σπουδών της φοιτήτριας Ελένης Σαββίδου, έχοντας ως Επόπτη Καθηγητή, για να δώσει τις κατευθυντήριες γραμμές και τις απαραίτητες οδηγίες για τη σωστή και ομαλή έκβαση της εργασίας-έρευνας, τον κ. κ. Σάββα Μαυρίδη, Διδάκτορα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Φρανκφούρτης.

Απώτερος στόχος της συγκεκριμένης εργασίας –έρευνας, είναι η σύγκριση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με άλλα ξένα, ευρωπαϊκά συστήματα, κυρίως της Γερμανίας και της Σουηδίας. Κύριος άξονας σύγκρισης των εκπαιδευτικών συστημάτων, ελληνικού και ξένων, στον οποίο κινείται η εργασία – έρευνα είναι κυρίως ο τρόπος χορήγησης των σχολικών συγγραμμάτων στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σκοπός της εργασίας –έρευνας είναι η εκτίμηση της κατάστασης της ελληνικής εκπαίδευσης. Επίσης, η συγκεκριμένη έρευνα έχει σκοπό, μέσω των ερωτηματολογίων που δημιουργήθηκαν, να αναδείξει την άποψη ογδόντα Ελλήνων πολιτών, από την πόλη της Θεσσαλονίκης, ανδρών και γυναικών, ηλικίας 20 -70 χρονών, διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου και επαγγέλματος, στο ερώτημα: «Τι κάνουν τα σχολικά βιβλία».

Τελευταίος αλλά όχι λιγότερο σημαντικός σκοπός, είναι η συγκεκριμένη εργασία –έρευνα να αποτελέσει έναυσμα για μελλοντικές εργασίες και έρευνες, με απώτερο σκοπό και στόχο την βελτίωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο νοσεί χρόνια τώρα και δε μπορεί να εξυγιανθεί. Επίσης, στοχεύει στην έκλειψη του τόσο βίαιου και τριτοκοσμικού φαινομένου, του σχισίματος και της καύσης των συγγραμμάτων, που παρατηρείται να είναι σε έξαρση μετά τη λήξη των τελικών εξετάσεων, κάθε σχολικής χρονιάς, στις αυλές των σχολείων.

Κύριο έναυσμα για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας, είναι το ότι σε ισχυρότερα οικονομικά κράτη, οι μαθητές –φοιτητές επιστρέφουν τα συγγράμματα που τους χορηγούνται από την αρχή της σχολικής χρονιάς, με το πέρας της (σχολικής χρονιάς). Το γεγονός αυτό είναι αξιοσημείωτο, καθώς, ενώ τα συγκεκριμένα κράτη έχουν την οικονομική δυνατότητα να εκδίδουν κάθε νέα σχολική χρονιά νέα συγγράμματα για όλους τους μαθητές –φοιτητές της χώρας τους, προτιμούν να χρησιμοποιούνται τα «παλιά» συγγράμματα από τους μαθητές! Παρά τον τόσο περίεργο τρόπο χορήγησης των συγγραμμάτων, η ενέργεια αυτή των κρατών, επιφέρει μια σειρά από πλεονεκτήματα στους νέους μαθητές και φοιτητές, αλλά κυρίως στους αυριανούς πολίτες!

Παρατηρούμε δηλαδή, πως μέσα από τη διαδικασία «δανεισμού και επιστροφής» των συγγραμμάτων στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση από τους μαθητές –φοιτητές, επωφελείται η κοινωνία με μια πληθώρα πλεονεκτημάτων. Τα πλεονεκτήματα και τα θετικά σημεία του συγκεκριμένου τρόπου χορήγησης των συγγραμμάτων «δανεισμού και επιστροφής», θα αναλυθούν διεξοδικά στη συνέχεια.

Η συγκεκριμένη εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη, ώστε να είναι πιο εύκολη η πρόσβαση στο περιεχόμενό της.

Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών: Σουηδία, Γερμανία και Ελλάδα.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας περιέχει όλες τις βασικές έννοιες και τους ορισμούς των όρων, οι οποίοι χρησιμοποιούνται κατά κόρον σε όλη την έκτασή της. Αναλύονται βασικές έννοιες όπως εκπαίδευση, παιδεία και μόρφωση. Σε κάποιες έννοιες δίνονται παραπάνω του ενός ορισμοί.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται το σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αρχικά παρουσιάζεται η δομή του και έπειτα η διάρθρωσή του.

Το τρίτο κεφάλαιο σχετίζεται με το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Παρουσιάζεται η δομή και η διάρθρωσή του.

Το επόμενο κεφάλαιο ασχολείται με την κατάσταση στη σημερινή ελληνική κοινωνία, η οποία δεν μαθαίνει κανόνες στα μέλη της από όντας μικρούς μαθητές, με χείριστο αποτέλεσμα να προκαλούνται τροχαία ατυχήματα, όταν οι μικροί μαθητές γίνονται ενεργοί πολίτες της κοινωνίας, που τις περισσότερες φορές τους κοστίζουν και την ίδια τους τη ζωή.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο ρόλος που θα πρέπει να διαδραματίζει το Πανεπιστήμιο στην κοινωνία. Αναφέρονται τα στοιχεία –εφόδια με τα οποία θα πρέπει να εφοδιάζει τους αυριανούς πολίτες της κοινωνίας. Ακολουθεί η παρουσίαση της σημερινής ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Γίνεται λόγος για την άσχημη κατάσταση στην οποία έχει επέλθει και παρουσιάζονται οι λόγοι και οι αιτίες.

Παρακάτω παρουσιάζεται η δομή και οι εκπαιδευτικές βαθμίδες του σύγχρονου ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Παρέχεται, επίσης, και ένα σχεδιάγραμμα, το οποίο παρουσιάζει τη δομική διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος, για την ευκολότερη κατανόησή του. Ακολουθεί κριτική αξιολόγηση.

Στο επόμενο κεφάλαιο, γίνεται λόγος για το «μοναδικό σύγγραμμα». Παρουσιάζονται κάποιες απόψεις και κάποιες μελλοντικές προτάσεις, για την αναβάθμιση –βελτίωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε να κατορθώσει να γίνει ισάξιο με εκείνα των ξένων οικονομικά ισχυρότερων χωρών.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται τα ερωτηματολόγια.

Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει τα ερωτηματολόγια που δημιουργήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας. Επίσης, παρουσιάζονται τα κριτήρια που τέθηκαν, στην επιλογή του χρησιμοποιηθέντος δείγματος, ώστε να είναι όσο το δυνατό αντιπροσωπευτικότερο του πληθυσμού, τον οποίο αφορά.

Στη συνέχεια, αναλύονται τα συλλεχθέντα στοιχεία και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και συμπεράσματα που διεξάγονται με βάση τα στοιχεία αυτά.

Το τρίτο μέρος της εργασίας –έρευνας, ασχολείται με τη συνολική παρουσίαση και αξιολόγηση των ευρημάτων της έρευνας. Με βάση όλα τα στοιχεία που έχουν αναφερθεί και συλλεχθεί, επιχειρείται μια συνολική παρουσίαση όλων των συμπερασμάτων –και των συμπερασμάτων που αφορούν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά και των συμπερασμάτων των ερωτηματολογίων –στα οποία καταλήγει η έρευνα.

Παρακάτω, παρουσιάζονται τα σημεία της συγκεκριμένης έρευνας που επιδέχονται περεταίρω διερεύνηση. Επίσης, παρουσιάζονται οι περιορισμοί της διεξαχθείσας έρευνας, τι παραμένει να ερευνηθεί περεταίρω και κάποιες ιδέες – προτάσεις για μελλοντικές εργασίες –έρευνες πάνω στο ίδιο θέμα.

Μετά το κυρίως μέρος της εργασίας, υπάρχουν οι βιβλιογραφικές αναφορές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας –έρευνας.

Στο τέλος της εργασίας, υπάρχουν τα παραρτήματα, τα οποία περιλαμβάνουν το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας και τους συγκριτικούς πίνακες με τα στατιστικά στοιχεία από τα τροχαία ατυχήματα και τους παθόντες, τα οποία βρέθηκαν στο Διαδίκτυο –Internet, από την ιστοσελίδα -site του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Αρχικά έπρεπε να διεξαχθεί έρευνα, ώστε να βρεθεί μια αρκετά συναφής με το συγκεκριμένο θέμα βιβλιογραφία. Η βιβλιογραφία που θα συγκεντρωνόταν έπρεπε να είναι πρόσφατη, καθώς το συγκεκριμένο θέμα είναι πρωτότυπο και επίσης, καθώς τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών αλλάζουν συνεχώς με νέους νόμους και μεταρρυθμίσεις. Έτσι, αφού διεξήχθει η βιβλιογραφική έρευνα σε διάφορες βιβλιοθήκες, δε βρέθηκαν τεκμήρια που να καλύπτουν όλα τα κριτήρια που τέθηκαν, ως προς την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των πληροφοριών, τη χρονιά έκδοσης (γιατί το υλικό έπρεπε να είναι πρόσφατο) και τη συνάφεια των έντυπων πηγών –βιβλίων με το θέμα. Δηλαδή, για το συγκεκριμένο θέμα δεν υπάρχει σχετική βιβλιογραφία, καθώς είναι πρωτότυπο και δεν έχει ασχοληθεί κανείς ακόμη με τη συγγραφή βιβλίων και άρθρων σχετικά με τον τρόπο χορήγησης των συγγραμμάτων.

Καθώς τα τεκμήρια που βρέθηκαν δεν ανταποκρινόταν και στα τρία προαναφερθέντα κριτήρια, αποφασίστηκε πως θα χρησιμοποιούνταν διαφορετικές έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές, εξειδικευμένες για κάθε κεφάλαιο. Αφού έγινε πρώτα ο χωρισμός και η διάρθρωση των κεφαλαίων, στη συνέχεια διεξήχθει έρευνα για εξειδικευμένη βιβλιογραφία, σχετική με το θέμα κάθε κεφαλαίου.

Ως αφετηρία της βιβλιογραφικής έρευνας χρησιμοποιήθηκε το βιβλίο του Μανόλη Ανδρόνικου με τίτλο: «Παιδεία ή Υπνοπαιδεία;», το οποίο καλύπτει αρκετές ενότητες της εν λόγω εργασίας και προσέφερε βοήθεια και αρκετές σημαντικές πληροφορίες σε πολλά κεφάλαια.

Στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκαν από την Παιδαγωγική Ψυχολογική εγκυκλοπαίδεια λεξικό, τα λήμματα: «Σουηδία: εκπαιδευτικό σύστημα» και «Γερμανία, Ομόσπονδη Δημοκρατία: εκπαιδευτικό σύστημα».

Για την περιγραφή και σκιαγράφηση της σύγχρονης ελληνικής εκπαίδευσης χρησιμοποιήθηκαν τρία βιβλία: του Σπύρου Ευαγγελόπουλου: «Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης», του Ράμφου Στέλιου: «Παιδεία Ελληνική» και του Φράγκου Χρήστου: «Επίκαιρα θέματα παιδείας: κοινωνικοί και παιδαγωγικοί προβληματισμοί».

Επίσης, για την περιγραφή της κατάστασης στην τριτοβάθμια ελληνική εκπαίδευση, χρησιμοποιήθηκε από το περιοδικό: «Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών», το άρθρο του κ. Σάββα Μαυρίδη με τίτλο: «Βιβλιοθήκη, συγγράμματα και τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα: η περίπτωση των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών της Θεσσαλονίκης».

Όλο το παραπάνω έντυπο υλικό αποτέλεσε το έναυσμα για την βιβλιογραφική έρευνα κάθε κεφαλαίου. Έτσι, έχοντας ως αφετηρία τα συγκεκριμένα βιβλία για κάθε κεφάλαιο, διεξήχθει έρευνα για να εντοπιστούν και άλλες συναφείς με το θέμα του εκάστοτε κεφαλαίου έντυπες πηγές. Με την ολοκλήρωση της βιβλιογραφικής έρευνας, και καθώς τα αποτελέσματα δεν ήταν αρκετά, αποφασίστηκε να αξιοποιηθεί ένα πολύ σημαντικό και χρήσιμο εργαλείο του Διαδικτύου –Internet: ο Παγκόσμιος Ιστός –World Wide Web –W.W.W.

Με την έρευνα και τις ανάλογες τεχνικές αναζήτησης, που υπάρχει δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν στις μηχανές αναζήτησης –Search Engines του Διαδικτύου –Internet, διεξήχθει έρευνα σε διάφορες μηχανές αναζήτησης, λαμβάνοντας αρκετά ικανοποιητικά αποτελέσματα –και ως προς την ποσότητα, αλλά και ως προς τη συνάφεια των ηλεκτρονικών πηγών με το συγκεκριμένο θέμα και την ημερομηνία έκδοσής (ανανέωσης) τους.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τη διεξαγωγή και κατόπιν την συγγραφή της συγκεκριμένης έρευνας – εργασίας, ακολουθήθηκαν οι εξής μέθοδοι και τεχνικές, όπως αναφέρονται αναλυτικά παρακάτω.

Αρχικά, σε πρώτο επίπεδο έπρεπε να διευκρινιστεί το θέμα και να κατανοηθεί ποιο ακριβώς ήταν το ζητούμενο που έπρεπε να διερευνηθεί.

Έτσι, υποδεικνυόμενο ως αφετηρία το βιβλίο του Μανόλη Ανδρόνικου με τίτλο: «Παιδεία ή Υπνοπαιδεία;», λήφθηκαν κάποια αρχικά ερεθίσματα για να προχωρήσει με βάση αυτά η έρευνα, και επίσης να βρεθούν και άλλα σχετικά τεκμήρια, τα οποία αφορούν το συγκεκριμένο θέμα.

Στη συνέχεια, διεξήχθη έρευνα στον OPAC –Online Κατάλογο της Βιβλιοθήκης του Παιδαγωγικού Τμήματος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες λέξεις –κλειδιά και φράσεις για το εν λόγω θέμα, λήφθηκαν αρκετά συναφή τεκμήρια. Από τη διεξαγωγή της έρευνας αυτής, προέκυψε η υπόλοιπη έντυπη βιβλιογραφία.

Αφού μελετήθηκε στη συνέχεια όμως, η συγκεντρωθείσα βιβλιογραφία, η οποία αφορούσε κυρίως την ελληνική παιδεία και εκπαίδευση, παρατηρήθηκε πως τα εν λόγω βιβλία ήταν πολύ παλιά εκδοθέντα, με αποτέλεσμα να προσφέρουν (ανούσιες για τη σημερινή εποχή) –«ληγμένες» πληροφορίες. Μελετώντας τα βιβλία, καταγράφηκαν τα κυριότερα χρήζοντα σημεία για την έκβαση της συγκεκριμένης έρευνας.

Εν συνεχεία, αφού παρατηρήθηκε πως δεν υπήρχε αρκετό συγκεντρωθέν υλικό για την έρευνα –εργασία, διεξήχθη έρευνα και στο Διαδίκτυο –Internet, με σκοπό τον εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας της εργασίας με σύγχρονες και πρόσφατες ηλεκτρονικές πηγές, καθώς ανανεώνονται –τροποποιούνται και εμπλουτίζονται –στο Διαδίκτυο συχνότερα σε σχέση με τις έντυπες πηγές. Έτσι, προσφέρουν πάντα σύγχρονη πληροφόρηση και όχι «ληγμένη», που προσφέρουν τα βιβλία –έντυπες πηγές. Με την διεξαχθείσα έρευνα σε διάφορες μηχανές αναζήτησης –Search Engines και ανάκτησης πληροφοριών, ανακτήθηκαν αρκετά αποτελέσματα –ανακτήθηκε και συγκεντρώθηκε αρκετά μεγάλη ηλεκτρονική βιβλιογραφία. Αφού αξιολογήθηκαν οι ηλεκτρονικές πηγές από τις διάφορες μηχανές αναζήτησης, ως προς τη σχετικότητά τους με το συγκεκριμένο θέμα, την εγκυρότητά τους (την αξιοπιστία του φορέα τους) αλλά και την ημερομηνία δημιουργίας τους ή τελευταίας ανανέωσης, επιλέχθηκαν οι καταλληλότερες από αυτές.

Αρκετά μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας είναι ηλεκτρονικές πηγές του Διαδικτύου –Internet, καθώς το συγκεκριμένο θέμα είναι πρωτότυπο και έτσι δεν υπάρχει βιβλιογραφία σε έντυπη μορφή. Επίσης, στόχος της συγκεκριμένης εργασίας ήταν οι χρησιμοποιηθείσες πηγές να είναι πρόσφατες και έγκυρες, καθώς στο χώρο της παιδείας και κυρίως στα εκπαιδευτικά συστήματα, γίνονται συνεχώς αλλαγές –οι λεγόμενες μεταρρυθμίσεις.

Έτσι, αφού κρίθηκαν οι ανακτηθείσες πηγές με τα κριτήρια των ηλεκτρονικών πηγών ως προς την εγκυρότητά τους, την αξιοπιστία τους και την προέλευσή τους, επιλέχθηκαν οι καταλληλότερες για χρήση.

Όλες οι βιβλιογραφικές αναφορές –έντυπες και ηλεκτρονικές –που συγκεντρώθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας, βρίσκονται και παρουσιάζονται στις σελίδες 85 – 88.

Σε δεύτερο επίπεδο, έπρεπε να γίνει η έρευνα σε πολίτες –μόνιμους κατοίκους της Ελλάδας, καθώς το ζητούμενο ήταν η γνώμη τους για το συγκεκριμένο θέμα. Η μέθοδος συλλογής υλικού –τεχνική που χρησιμοποιήθηκε για να διεξαχθεί η συγκεκριμένη έρευνα ήταν το ερωτηματολόγιο, το οποίο περιείχε μόνο μία ερώτηση ανοιχτού τύπου. Δηλαδή, ο ερωτώμενος είχε τη δυνατότητα να απαντήσει λέγοντας την άποψή του. Δείγμα του χρησιμοποιηθέντος ερωτηματολογίου, υπάρχει στα παραρτήματα στις σελίδες 90 – 91.

Το χρησιμοποιηθέν δείγμα ήταν μικρό, καθώς προοριζόταν μόνο για 80 άτομα, αλλά αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, καθώς πληρεί τα κριτήρια που ορίστηκαν εξ αρχής.

Πρώτο κριτήριο: η γεωγραφική κάλυψη. Η έρευνα ορίστηκε να γίνει μόνο στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

Δεύτερο κριτήριο: ο τόπος μόνιμης κατοικίας. Έπρεπε να επιλεγθούν άτομα και από το αστικό κέντρο και από την ύπαιθρο, δηλαδή και από την Ανατολική και από τη Δυτική Θεσσαλονίκη.

Τρίτο κριτήριο: το φύλο. Το δείγμα έπρεπε να περιέχει ίσο αριθμό αντρών και γυναικών.

Τέταρτο κριτήριο: η ηλικία. Έπρεπε να περιλαμβάνονται άτομα από 20 μέχρι 70 ετών.

Πέμπτο κριτήριο: το μορφωτικό επίπεδο. Έπρεπε να περιλαμβάνονται άτομα από όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Έκτο κριτήριο: το επάγγελμα. Το δείγμα έπρεπε να περιλαμβάνει άτομα από όλα τα επαγγέλματα –κοινωνικές τάξεις.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί μια πρώτη απόπειρα για τη διεξαγωγή κάποιων έγκυρων συμπερασμάτων, με βάση τη γνώμη των ερωτηθέντων, για τον τρόπο χορήγησης των συγγραμμάτων και για το αν αυτά θα πρέπει να επιστρέφονται στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η έρευνα περιορίστηκε μόνο στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και όχι σε ολόκληρη την Ελλάδα για δύο κυρίως λόγους: αφενός, γιατί ήταν αδύνατο να εξεταστεί ολόκληρος ο πληθυσμός τον οποίο αφορούσε το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο, δηλαδή όλοι οι πολίτες της Ελλάδας, ηλικίας από 20 μέχρι και 70 ετών. Αφετέρου, υπήρχε χρονικός περιορισμός για τη συγκεκριμένη εργασία – έρευνα –έξι μήνες. Για αυτούς τους δύο σημαντικούς λόγους, το δείγμα αποτελείται από μόνο ογδόντα άτομα του όλου πληθυσμού, ο οποίος μπορούσε να εξεταστεί.

Για τη συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκε η τεχνική του ερωτηματολογίου, καθώς στόχος ήταν να ληφθούν άμεσα αποτελέσματα, τα οποία όμως θα μπορούσαν να διατηρηθούν σε έντυπη μορφή, ώστε να αναλυθούν αργότερα, βγάζοντας τα ανάλογα συμπεράσματα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

Αρχικά στο κεφάλαιο αυτό, θα οριστούν βασικές έννοιες και όροι, οι οποίοι είναι πρωταρχικά στοιχεία –συστατικά για τη συγκεκριμένη εργασία και οι οποίοι θα αναφέρονται συνεχώς σε όλη την έκτασή της.

Συνήθως οι όροι αγωγή, μόρφωση και παιδεία χρησιμοποιούνται με την ίδια σημασία, ως συνώνυμοι.¹ Ωστόσο υπάρχουν κάποιες διαφορές ανάμεσά τους και για το λόγο αυτό διαχωρίζονται παρακάτω και παρουσιάζονται ξεχωριστά.

Εκπαίδευση:

1^{ος} ορισμός

Η οργανωμένη, σχεδιασμένη και συγκεκριμένη μορφή παιδείας (αγωγής και μόρφωσης) που παρέχεται με τους διάφορους τύπους σχολείων (Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια, Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές) λέγεται Εκπαίδευση. Είναι δηλαδή η ίδια η εκπαιδευτική πραγματικότητα με τους διάφορους τύπους σχολείων, ή ακόμη «η θεσμοθετημένη μορφή παιδείας την οποία αποφασίζει και διοχετεύει η Πολιτεία στους πολίτες της άμεσα ως Κράτος και έμμεσα με ιδιωτικούς φορείς.

Η εκπαίδευση έχει μια συγκεκριμένη λεκτική και εννοιολογική δομή. Είναι η διαδικασία, που οδηγεί στον τελικό σκοπό, με στόχους που ανάγονται στα ευρύτερα πλαίσια της εκπαιδευτικής πολιτικής κάθε χώρας.

Κατά γενική παραδοχή η εκπαίδευση αποτελεί μια αξιόλογη κοινωνική λειτουργία καθώς και την καλύτερη παραγωγική επένδυση, γιατί διαπιστώθηκε «ότι το κύκλωμα εκπαίδευση –παραγωγή –οικονομία ή οικονομία –παραγωγή – εκπαίδευση επενεργεί με τρόπο αλληλεπίδρασης και διαλεκτικής λειτουργίας πάνω στα μέρη του.²

2^{ος} ορισμός

Εκπαίδευση ονομάζουμε τη σκόπιμη και συστηματική μετάδοση γνώσεων, με την οποία μια γενιά διαμορφώνει την επόμενη.³

---

¹ ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : *Ιστορία της Νεοελληνικής εκπαίδευσης: οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης*. Έκδ. 4^η, Αθήνα 1989, σ. 15.

² ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 16 – 17.

³ ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : *Βιβλιοθήκη, συγγράμματα και τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα: η περίπτωση των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών της Θεσσαλονίκης, κοινωνικοί και παιδαγωγικοί προβληματισμοί*. Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών. Τόμος Ι(36), Σεπτέμβριος 2003, σ. 160.

Εκπαιδευτική Πολιτική: η Πολιτεία, με την νόμιμη Κυβέρνηση, που την εκπροσωπεί, υποστηρίζει την εκπαίδευση και, για την επίτευξη των στόχων της, προβαίνει στη χάραξη κα το σχεδιασμό αρχών, κανόνων και διάφορων επιλογών και στον προγραμματισμό ενεργειών, δραστηριοτήτων, μέτρων και πειραματισμών, που στο σύνολό τους αποτελούν την Εκπαιδευτική Πολιτική.¹

Παιδεία:

1^{ος} ορισμός

Το σύνολο των πνευματικών και ψυχικών επιδράσεων που μορφώνουν τον άνθρωπο. Η παιδεία δε δέχεται τη χειραγώγηση του ανθρώπου και διεκδικεί πέρα από τις γνώσεις και το δικαίωμα της κριτικής στην εξουσία.²

2^{ος} ορισμός

Ο όρος παιδεία χρησιμοποιήθηκε διαχρονικά από πολλούς ειδικούς και ερευνητές, και χρησιμοποιείται και σήμερα, με διάφορες σημασίες: άλλοτε ως έννοια συνώνυμη της αγωγής, άλλοτε για να δηλώσει το αποτέλεσμα της αγωγής, οπότε ταυτίζεται με τη μόρφωση, και άλλοτε για τη δήλωση των προσπαθειών της Πολιτείας για την οργάνωση της παιδαγωγικής διαδικασίας (δηλαδή εκπαίδευση).

Με ευρύτερη έννοια η παιδεία ταυτίζεται με την αγωγή και τη μόρφωση μαζί. Περιλαμβάνει δηλαδή το περιεχόμενο και των δύο, ήτοι τα παιδευτικά ερεθίσματα, το δρόμο και τον τρόπο επίδρασής τους καθώς και τα αποτελέσματα που επιφέρουν αυτά στο άτομο.

Ειδικότερα η παιδεία αναφέρεται:

α) στο σύνολο των ερεθισμάτων και επιδράσεων πάνω στο άτομο.

β) στις διαδικασίες και προσπάθειες που καταβάλλονται τόσο από την πλευρά του αναπτυσσόμενου ατόμου, όσο και από την πλευρά άλλων παραγόντων (γονέων, δασκάλων, πολιτείας, κοινωνίας, εκκλησίας, κ.λ.π.).

γ) στη μεθοδική πορεία, στον τρόπο των επιδράσεων και προσπαθειών, που πρέπει να είναι ηθικά παραδεκτός και να στηρίζεται στη θεληματική και ενεργητική συμμετοχή του τρώφimu (αποφυγή δογματισμού).

και δ) στην ανάπτυξη του ανεξέλικτου ατόμου, στη μεταβίβαση σ' αυτό ή καλύτερα την απόκτηση απ' αυτό κάποιου αξιόλογου –πολύτιμου περιεχόμενου (γνώσεων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων, αξιολογικών στάσεων, ήθους κ.λ.π.) και στη συνεχή καλλιέργειά του «γιατί ποτέ δεν είναι κανείς οριστικά καλλιεργημένος και η παιδεία είναι μια κατάσταση που δεν τη φθάνει κανείς ποτέ».³

Μόρφωση:

1^{ος} ορισμός

Ενέργεια που δίνει μορφή στον άνθρωπο, με άλλα λόγια: στην ασχημάτιστη, ακαθόριστη και ρευστή υπόστασή του δίνει ένα ορισμένο σχήμα, που θα πει στην περίπτωση αυτή: οι πνευματικές και ψυχικές δυνάμεις του ανθρώπου αποκτούν μια

---

¹ ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 17.

² ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 160.

³ ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 16.

συγκεκριμένη λειτουργία και τείνουν προς ορισμένους σκοπούς* ακόμα πιο καθαρά: το μυαλό του ανθρώπου σχηματίζει ορισμένες έννοιες ή καλύτερα δίνει ορισμένο περιεχόμενο στις έννοιες που μαθαίνει με τις λέξεις, η βούλησή του ασκείται ώστε να επιθυμεί ορισμένα πράγματα, τα συναισθήματά του πλάθονται και τείνουν προς μια ορισμένη αντίδραση, η φαντασία του ερεθίζεται και δημιουργεί ορισμένα οράματα* όλα αυτά σε μια σύνθεση οδηγούν στην πίστη σε ορισμένες ιδέες και στην ανάγκη να τις πραγματοποιήσει αντιμετωπίζοντας τα εμπόδια που θα επιβάλουν οι εξωτερικοί παράγοντες.¹

2^{ος} ορισμός

Είναι ένα δυναμικό προϊόν, αποτέλεσμα της αγωγής γενικά (ως σχολικής αγωγής, αυτοαγωγής και αγωγής, με την πλατιά έννοια που λαμβάνει χώρα στην οικογένεια και στην κοινωνία ως αλληλεπίδραση και διάχυτο κοινωνικό φαινόμενο) που φανερώνει ότι οι μαθήσεις, μεταβολές και τροποποιήσεις των διάφορων πτυχών της προσωπικότητας του ατόμου, που επέρχονται εξελικτικά, παίρνουν μορφή άρτια, τέλεια, ανώτερη, σε τρόπο ώστε να μπορούν να ισχυριστούν οι ειδικοί ότι το άτομο βαδίζει προς την πληρότητα, τη χειραφέτηση, την ολοκλήρωση, την τελειότητα.²

Αγωγή: σημαίνει, από τη μια μεριά, εμπρόθετες καθοδηγητικές επενέργειες, ερεθίσματα, προσπάθειες των παιδαγωγών ή βελτιωτικές επιδράσεις του περιβάλλοντος πάνω στο αναπτυσσόμενο άτομο για κάποιο σκοπό και από την άλλη μεριά αντιδράσεις, δραστηριότητες, ενέργειες και προσπάθειες του ίδιου του αναπτυσσόμενου ατόμου για περισυλλογή των ερεθισμάτων, μάθηση, ανυψωτική συνολική ανάπτυξη του, αυτοπραγμάτωση και αυτοεξέλιξη.

Η αγωγή δηλαδή παρουσιάζεται σαν μια διπολική, αμφίδρομη δυναμική ενέργεια και πορεία, σαν ένας δρόμος προς ένα τέλος, ένα σκοπό.³

Διοίκηση: ο όρος (από το ρήμα διοικώ) σημαίνει διεύθυνση, διακυβέρνηση, καθοδήγηση, μέσα στα πλαίσια ορισμένων αρχών, κανόνων και της νομοθεσίας, που ισχύει, ενός π.χ. οργανισμού, τράπεζας, ιδρύματος κ.λ.π. καθώς και εξασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών και αναγκαίων μέσων, ώστε τούτο να έχει εύρυθμη, σύννομη και αποδοτική λειτουργία.

Στην εκπαίδευση, η διοίκηση, ως υποβοηθητικός τομέας αυτής, με έργο την εξασφάλιση των απαραίτητων μέσων και όρων, για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της, αναφέρεται κυρίως:

- στην εφαρμογή της οργάνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος και
- στα διάφορα επίπεδα ή κύκλους διοικητικής οργάνωσης, ξεκινώντας από το δάσκαλο, που διοικεί την τάξη του.⁴

Οργάνωση: ο όρος (από το ρήμα οργανώνω) σημαίνει κατάλληλη διευθέτηση, συστηματική διάταξη, δόμηση και συντονισμό των μερών ενός όλου, συνόλου ή συστήματος, ώστε τούτο να λειτουργεί εύρυθμα και αποτελεσματικά.

Η οργάνωση, πέρα από την παραπάνω συμβολή της, μολονότι δεν ταυτίζεται

---

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Παιδεία ελληνική. Αθήνα 1982, σ. 15.

² ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 15.

³ ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 15.

⁴ ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 21.

με την ουσία του πράγματος, ζητήματος ή συστήματος, στο οποίο αναφέρεται, υποβοηθά και οδηγεί στην κατανόηση της ουσίας αυτού. Γι' αυτό, η οργάνωση, δεν πρέπει να αποτελεί ή να θεωρείται ως ένα εξωτερικό και επιφανειακό στοιχείο του πράγματος.

Στην εκπαίδευση (και σε κάθε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση) η οργάνωση αποτελεί βοηθητική λειτουργία, ρυθμιστικό παράγοντα (μέσο και διαδικασία) για τη διευθέτηση και τη δόμηση των μερών ή στοιχείων της παιδείας, με βάση και οδηγό τους παιδευτικούς σκοπούς και επιδιώξεις, και αναφέρεται κυρίως στα παρακάτω έμψυχα ή άψυχα, συγκεκριμένα ή αφηρημένα στοιχεία ή μέρη αυτής:

-στις βαθμίδες της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια), στο οργανωτικό σύστημα (αποκεντρωτικό, συγκεντρωτικό, αυτοδιοίκηση) και στους φορείς της εκπαίδευσης (δημόσια, ιδιωτικά, ξένα σχολεία).

-στη ρύθμιση και διευθέτηση των λειτουργικών σχέσεων ανάμεσα στα σχολεία των διαφόρων τύπων και φορέων κάθε βαθμίδας, στη διακίνηση των μαθητών, στη διάρκεια της φοίτησης, τις τάξεις ή τμήματα και τους τίτλους σπουδών των σχολείων ή σχολών.

-στα προγράμματα (οργάνωση κατά μαθήματα ή με βάση τα διαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών, αυξομείωση μαθημάτων κ.λ.π.) στα βιβλία, στις μεθόδους διδασκαλίας, στα μεθοδολογικά μέσα και στην αξιολόγηση της σχολικής επίδοσης των μαθητών, σε συνδυασμό με τους γενικούς, ειδικούς και άμεσους σκοπούς και στόχους της εκπαίδευσης. Επίσης στο σχεδιασμό, ρύθμιση και συστηματοποίηση της σχολικής εργασίας, της σχολικής διδασκαλίας και των διάφορων παιδευτικών ενεργειών, προσπαθειών, δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων του σχολείου.

-στο προσωπικό του σχολείου (οργάνωση της εκπαίδευσης, επιμόρφωσης αυτού κ.λ.π.) και στον τρόπο οργάνωσης της διοίκησης και εποπτείας της εκπαίδευσης.

-στις διάφορες βοηθητικές λειτουργίες, την οδηγητική, τον επαγγελματικό προσανατολισμό καθώς και στο θέμα των διαπροσωπικών σχέσεων, μέσα στο σχολείο (οργάνωση μαθητικής ζωής –συμμετοχή μαθητών στο σχολικό έργο) αλλά και έξω απ' αυτό στις σχέσεις με τους γονείς και τα μέλη της κοινωνίας (οργανώσεις γονέων και κηδεμόνων των μαθητών κ.ά.).

-στα πλαίσια «μέσα στα οποία μπορεί να κινηθεί κανείς και τις δυνατότητες τις επιστημονικές, οικονομικές κ.λ.π. που υπάρχουν για να πραγματοποιηθεί ο σκοπός της αγωγής».

Παρά τις αντιρρήσεις μερικών ότι η οργάνωση εμποδίζει την ελευθερία των ατόμων και τη δημιουργικότητα, η συστηματική οργάνωση, όπως την αναφέραμε παραπάνω, είναι ωφέλιμη και αναγκαία.

Αντίθετα η έλλειψη ή η λαθεμένη οργάνωση στην εκπαίδευση, μολονότι οι συνέπειες δεν είναι τόσο άμεσα αισθητές, όπως π.χ. συμβαίνει στην έλλειψη ή κακή οργάνωση της οικονομίας, δεν οδηγεί μόνο στην αρρυθμία, τη διάλυση και το χάος, αλλά επιφέρει τεράστιες ζημιές στους μαθητές των σχολείων και πολλές φορές καταστροφές ανεπανόρθωτες.¹

---

¹ ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 19 – 21.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

Οι στόχοι του εκπαιδευτικού συστήματος

Το 1950 η Σουηδική Βουλή ψήφισε νέα εκπαιδευτική νομοθεσία, με στόχο τη γενική βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης: αύξηση των ετών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, εκδημοκρατισμός του εκπαιδευτικού συστήματος, βελτίωση των ευκαιριών και δυνατοτήτων για εκπαίδευση των μη προνομιούχων ομάδων του πληθυσμού με την ίδρυση και λειτουργία των ενιαίων σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η νέα εκπαιδευτική στρατηγική προέβλεπε, επίσης, την εφαρμογή παιδαγωγικών καινοτομιών στην εσωτερική λειτουργία των σχολείων. Μετά από μια περίοδο 12 ετών, πειραματισμού σ' όλη τη χώρα, το 1962 αποφασίστηκε μια νέα δομή της εκπαίδευσης. Κύριος στόχος της: η ανάπτυξη του ατόμου σύμφωνα με τις έμφυτες ικανότητές του η εκπαίδευσή του για να γίνει ικανό να πάρει ενεργό μέρος στα κοινά, παραγωγικό και χρήσιμο μέλος της κοινωνίας. Επίσης, ένας άλλος στόχος είναι η διατήρηση και η μετάδοση της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς.¹

Δομή του εκπαιδευτικού συστήματος

Από το 1962 καθιερώθηκε το 9χρονο υποχρεωτικής φοίτησης ενιαίο σχολείο (Grundskola) σ' όλη τη χώρα. Το 1971 καθιερώθηκε το ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο (Gymnasieskola) σ' όλη τη χώρα, το οποίο παρέχει γενική μόρφωση (θεωρητική) και τεχνικο-επαγγελματική κατάρτιση. Η δομή της προσχολικής αγωγής αναδιαρθρώθηκε το 1967 και το 1975, και η επιμόρφωση των ενηλίκων το 1967 και το 1971, ενώ η τριτοβάθμια εκπαίδευση (Πανεπιστήμια και αντίστοιχα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα) το 1971 και το 1977.

Έτσι, οι παραδοσιακές βαθμίδες της προσχολικής, της πρωτοβάθμιας, της δευτεροβάθμιας και της επαγγελματικής εκπαίδευσης αναδιαρθρώθηκαν ως εξής: προ-υποχρεωτική, υποχρεωτική, και μετα-υποχρεωτική εκπαίδευση. Η εκπαιδευτική νομοθεσία του 1962 δε θέτει περιορισμούς σ' οποιοδήποτε άτομο ή ομάδα επιθυμεί να εγγράψει τα παιδιά σε ιδιωτικά σχολικά ιδρύματα. Τα ιδιωτικά σχολεία επιχορηγούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό, όπως και τα κανονικά δημοτικά και κοινοτικά σχολεία, και καλύπτουν με την επιχορήγηση το 50% των συνολικών δαπανών, αρκεί να ακολουθούν τις διατάξεις λειτουργίας, που θεσπίζει η Κυβέρνηση. Όμως οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές είναι υποχρεωμένες, σύμφωνα με αυτές τις διατάξεις, να εξασφαλίσουν σε όλα τα σχολικής ηλικίας παιδιά την 9ετή εκπαίδευση.²

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Σουηδία : Εκπαιδευτικό σύστημα. Αθήνα 1989, 8^{ος} τόμος, σ. 4332 – 4333.

² ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 4333.

Από πρακτική άποψη, όλα τα παιδιά ηλικίας 7 – 16 ετών φοιτούν στο Grundskola – το εννιάχρονο σχολείο. Ένα ποσοστό 1% των παιδιών φοιτούν στα ιδιωτικά σχολεία. Το σχολικό έτος αρχίζει τις τελευταίες ημέρες του Αυγούστου και λήγει στα μέσα Ιουνίου. Διάρκει 40 εβδομάδες. Πέντε ημέρες του σχολικού έτους διατίθενται για συνέδρια και σεμινάρια του διδακτικού προσωπικού. Ο ανώτερος αριθμός μαθητών κάθε σχολικής τάξης είναι 30, ο μέσος αριθμός είναι 22,6 στην υποχρεωτική εκπαίδευση και 24 στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση, αναλογούν κατά μέσο όρο 15 μαθητές σε κάθε δάσκαλο και 13 σε κάθε καθηγητή στον ανώτερο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Προ-υποχρεωτική εκπαίδευση

Αυτή η βαθμίδα της εκπαίδευσης παρέχεται στα παιδιά προσχολικής ηλικίας στους παιδικούς σταθμούς, στα νηπιαγωγεία και σε άλλα ιδρύματα παιδικής μέριμνας, με ευθύνη του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικών Υπηρεσιών.

Υποχρεωτική εκπαίδευση

Μέχρι το 1962 η Σουηδία είχε 7χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, η οποία παρεχόταν στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Από το 1950 σε πειραματική βάση και από το 1962 σε μόνιμη το σχολείο αυτό άρχισε να αντικαθίσταται από το 9χρονο υποχρεωτικό Grundskola (ενιαίο ή πολυκλαδικό σχολείο).¹

Οι μαθητές εισάγονται στο σχολείο αυτό από την ηλικία των επτά ετών και τελειώνουν στην ηλικία των δεκαέξι.²

Αυτό το 9χρονο ενιαίο σχολείο υποδιαιρείται σε δύο ζετείς βαθμίδες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και σε μια τρίτη βαθμίδα ζετούς φοίτησης κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Από την τρίτη τάξη και μετά η διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας είναι υποχρεωτική. Στις έξι πρώτες τάξεις διδάσκει μόνο ένας δάσκαλος, ενώ στις τρεις ανώτερες τάξεις διδάσκουν καθηγητές ειδικών μαθημάτων.¹

Το σουηδικό σύστημα κρατικών σχολείων περιλαμβάνει το υποχρεωτικό σχολείο και τους διάφορους τύπους εθελοντικών εκπαιδεύσεων. Η διδασκαλία γίνεται σε δύο γλώσσες: στα σουηδικά και στα αγγλικά.²

Μετα-υποχρεωτική εκπαίδευση

Μετά την ίδρυση του 9χρονου ενιαίου σχολείου δημιουργήθηκε ένας νέος τύπος σχολείου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο.¹

Η επαγγελματική εκπαίδευση αναπτύχθηκε με ταχύ ρυθμό κατά τη δεκαετία

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 4333.

² <http://www.euroeducation.net/prof/swedco.htm>.

1955 – 1965. Το 1962 ιδρύθηκε ένας νέος τύπος ανώτερου επαγγελματικού σχολείου σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διετούς και υποχρεωτικής φοίτησης. Το 1971 όλοι οι τύποι του ανώτερου δευτεροβάθμιου σχολείου συνενώθηκαν σ' ένα ενιαίο σχολείο, το Gymnasieskola.

Είναι μια μοναδική περίπτωση ενιαίου σχολείου σε όλο τον κόσμο –κάτι σαν το ελληνικό πολυκλαδικό λύκειο. Ιδρύθηκε με σκοπό να παρέχει θεωρητική, γενική και τεχνικο-επαγγελματική εκπαίδευση στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης –η γενική ακαδημαϊκή εκπαίδευση θα πρέπει να «επαγγελματοποιηθεί» και η τεχνικο-επαγγελματική εκπαίδευση θα πρέπει να γίνει πιο γενική. Η διαδικασία αυτή, που συνεχίζεται, είχε πολλές επιπτώσεις στην επιμόρφωση των ενηλίκων, στην ανώτερη εκπαίδευση και στην επαναλαμβανόμενη εκπαίδευση, από μια διάβιου προοπτική. Το σχολείο αυτό έχει τρεις κύριους τομείς σπουδών (ή κλάδους): έναν για τις ανθρωπιστικές και κοινωνικές σπουδές, έναν για τις οικονομικές και εμπορικές σπουδές και έναν τομέα θετικών επιστημών και τεχνικών σπουδών. Σε κάθε τομέα διδάσκονται κύκλοι ακαδημαϊκών, γενικών και επαγγελματικών μαθημάτων. Αυτοί οι κύκλοι μαθημάτων διαρκούν από 6 μήνες έως τέσσερα έτη. Υπάρχουν 21 κατευθύνσεις και η πλειονότητα των μαθητών παρακολουθεί μία από αυτές. Στο ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο έχουν τη δυνατότητα να φοιτήσουν όλοι οι απόφοιτοι του 9χρονου σχολείου της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και το 90% αυτών φοιτά σ' αυτό. Αλλά επειδή ο αριθμός των θέσεων στις διάφορες κατευθύνσεις, είναι ορισμένος, δεν μπορούν όλοι να παρακολουθήσουν την πρώτη προτίμησή τους. Η αγορά της εργασίας επηρεάζει, σε μεγάλο βαθμό την επιλογή των κατευθύνσεων.

Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Για μια μακρά χρονική περίοδο η εισαγωγή στις πανεπιστημιακές σχολές βασιζόταν στην απόκτηση του απολυτηρίου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, του Studentexamen. Το 1972 ψηφίστηκε νέος νόμος από τη Βουλή για την εισαγωγή των υποψηφίων στις σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μ' αυτό το νόμο δόθηκε η δυνατότητα σε άτομα, τουλάχιστον 25 ετών, με ελάχιστο κατώτερο όριο επαγγελματικής εμπειρίας 4 ετών, ανεξάρτητα από την προηγούμενη εκπαίδευσή τους, να παρακολουθήσουν διάφορα προγράμματα σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Με νόμο του 1975, οι κανονικές πανεπιστημιακές σπουδές ταξινομήθηκαν σε πέντε τομείς: τεχνικός, διοικητικο-οικονομικο-κοινωνικός, ιατρικός-παραϊατρικός, εκπαιδευτικο-διδασκτικός και πολιτιστικο-πληροφορικός.¹

Το σουηδικό σύστημα περιλαμβάνει όχι μόνο τις παραδοσιακές πανεπιστημιακές σπουδές, αλλά και τα διαφορετικά είδη κατάρτισης εκπαιδευτικών, κατάρτισης υγειονομικής περίθαλψης, τεχνικής κατάρτισης, κ.λ.π. Είναι ευθύνη: η κεντρική κυβέρνηση, οι περιφερειακές αρχές και τα ιδιωτικά συμφέροντα. Όλα τα όργανα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπόκεινται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας εκτός από το Πανεπιστήμιο των Γεωργικών Επιστημών το οποίο υπόκειται στο Υπουργείο Γεωργίας.²

Στη Σουηδία λειτουργούν πολλά πανεπιστήμια. Τα αρχαιότερα και πιο ονομαστά είναι τα πανεπιστήμια της Ουψάλα και της Λουντ. Ονομαστά είναι επίσης

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 4333.

² <http://www.euroeducation.net/prof/swedco.htm>.

τα πανεπιστήμια της Στοκχόλμης και της Γκέτεμποργκ. Τα σουηδικά πανεπιστήμια ίδρυσαν και λειτουργούν παραρτήματα σε μικρότερες πόλεις. Δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργούν σε 21 επαρχιακές πόλεις –έδρες διοικητικών διαμερισμάτων.¹

Κατάρτιση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη βιομηχανία

Η βιομηχανία συνεργάζεται με τα πανεπιστήμια και τα πανεπιστημιακά κολλέγια και αντίστροφα. Δηλαδή τα πανεπιστήμια και τα πανεπιστημιακά κολλέγια συνεργάζονται με τη βιομηχανία για να καλύψουν τις βιομηχανικές ανάγκες και επίσης τις ανάγκες της αγοράς εργασίας της κοινωνίας.

Τριτοβάθμια εκπαίδευση απόστασης

Τα πανεπιστήμια και τα όργανα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προσφέρουν τώρα τις εκατοντάδες των σειρών μαθημάτων εξ αποστάσεως στα διαφορετικά θέματα. Αυτοί που συμμετέχουν είναι συνήθως εκείνοι, οι οποίοι είναι πάνω από 35 ετών σε αυτήν την μορφή κατάρτισης. Η κυβέρνηση έχει αναθέσει σε μια ειδική επιτροπή την άδεια, να προωθήσει τις μεθόδους της από απόσταση εκπαίδευσης.

Ισόβια τριτοβάθμια εκπαίδευση

Λαϊκά γυμνάσια: κάθε σχολείο καθορίζει το πρόγραμμα σπουδών του στα πλαίσια του λαϊκού κώδικα γυμνασίου. Μερικές σειρές μαθημάτων μπορούν να είναι κατάλληλες στους σπουδαστές για τις πανεπιστημιακές τους σπουδές. Οι μελέτες εστιάζουν στις περιοχές ενός μαθήματος παρά στα ενιαία μαθήματα.

Άλλες μορφές ισόβιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι: τα σχολεία και οι σειρές μαθημάτων μέσω αλληλογραφίας, τα οποία τακτοποιούνται από τα μέσα ραδιοφωνικής αναμετάδοσης.

Η επίσημη εκπαίδευση ενηλίκων και γενική και επαγγελματική, προσφέρεται από τις τοπικές επιτροπές εκπαίδευσης σε όλους τους δήμους και σε ορισμένους εκπαιδευτικούς τομείς (π.χ. ο τομέας της υγείας) από τα νομαρχιακά συμβούλια.

Τα πανεπιστήμια έχουν τα σημαντικά προγράμματα για τη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης και της ανατεθειμένης εκπαίδευσης, έχοντας μειωμένο ωράριο και στις βραδινές σειρές μαθημάτων, καθώς επίσης και στις θερινές σειρές μαθημάτων.²

Άλλες μορφές μη-επίσημης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 4334.

² <http://www.euroeducation.net/prof/swedco.htm>.

Τα πανεπιστήμια και τα όργανα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προσφέρουν τις σειρές μαθημάτων και κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών. Παρέχουν μια εναλλακτική λύση στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και την κατάρτιση κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού χρόνου. Τα βραδινά μαθήματα και οι μερικής απασχόλησης σειρές μαθημάτων είναι διαθέσιμα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και γίνονται κυρίως στις ανθρωπότητες –κοινωνικές επιστήμες και τη νομική.¹

Μη τυπική εκπαίδευση

Αυτή η εκπαίδευση αφορά την επιμόρφωση των ενηλίκων και παρέχεται από το κίνημα για τη λαϊκή εκπαίδευση (popular movement education) από τις δημοτικές αρχές και από τις εργατικές οργανώσεις. Τα πρώτα σχολεία επιμόρφωσης ενηλίκων ιδρύθηκαν το 1868 και σήμερα λειτουργούν περισσότερα από 100 λαϊκά ανώτερα σχολεία (Folk high schools). Λειτουργούν με ευθύνη Νομαρχιακών Συμβουλίων, Λαϊκών Κινημάτων, άλλων οργανώσεων ή ειδικών ομίλων. Σκοπός τους η παροχή γενικής πολιτικής αγωγής. Το κάθε σχολείο συντάσσει το αναλυτικό πρόγραμμά του.

Λειτουργούν, επίσης, 10 σε εθνικό επίπεδο οργανώσεις επιμόρφωσης ενηλίκων. Από το 1967, η Βουλή αποφάσισε ότι οι τοπικές σχολικές αρχές θα πρέπει να παρέχουν ευκαιρίες για επιμορφωτικούς κύκλους σπουδών για ενηλίκους. Πολλοί κύκλοι σπουδών για ενηλίκους έχουν επαγγελματική χροιά.

Παιδαγωγική έρευνα

Η ερευνητική εργασία στη Σουηδία διεξάγεται από ερευνητές, εκπαιδευτικούς και διευθυντές σχολείων, και συνδέεται και με τις μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση. Θέματα με τα οποία ασχολείται είναι η αποκέντρωση στην εκπαίδευση με την κατανομή των αρμοδιοτήτων. Ο τοπικός προγραμματισμός, η εκπαίδευση για την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων, η ένταξη των μαθητών με ειδικές ανάγκες στη γενική εκπαίδευση, η επαναλαμβανόμενη εκπαίδευση και η επαγγελματική εκπαίδευση των ενηλίκων.²

---

¹ <http://www.euroeducation.net/prof/swedco.htm>.

² ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 4334.

Συνολική θεώρηση

Το σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα προσφέρει πολλές επιλογές στους μαθητές –φοιτητές, αλλά και σε όλους εκείνους οι οποίοι επιθυμούν «μια δεύτερη ευκαιρία» στη γνώση. Δίνει διαφορετικές διεξόδους. Με βάση τη διάρθρωση του συστήματος οι μαθητές –φοιτητές, αλλά και οι ενήλικες έχουν πολλές επιλογές, ώστε να αποφασίσουν σε ποιο σχολείο επιθυμούν να μορφωθούν. Έτσι, έχουν τη δυνατότητα να ακολουθήσουν αυτό που τους αρέσει περισσότερο.

Ο τρόπος διανομής –παροχής των συγγραμμάτων στη Σουηδία είναι ο εξής. Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα σχολικά συγγράμματα διανέμονται στους μαθητές δωρεάν από το κράτος. Η διαδικασία παροχής των συγγραμμάτων αναφέρεται αναλυτικά παρακάτω. Στην τριτοβάθμια όμως εκπαίδευση οι φοιτητές αγοράζουν οι ίδιοι τα συγγράμματα που θα χρησιμοποιήσουν.

Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή στις εκπαιδευτικές βαθμίδες –Δημοτικό –Γυμνάσιο –Λύκειο, τα σχολικά συγγράμματα –εκπαιδευτικά βιβλία, δίνονται στην αρχή της σχολικής χρονιάς στους μαθητές από τους καθηγητές και επιστρέφονται από τους μαθητές με τη λήξη της.

Κάθε σχολικό βιβλίο έχει γραμμένο στη σελίδα τίτλου του ένα συγκεκριμένο αριθμό, μοναδικό για κάθε βιβλίο, ένα barcode θα λέγαμε, ο οποίος αριθμός αποτελεί και την ταυτότητα του συγκεκριμένου βιβλίου. Οι υπεύθυνοι καθηγητές για τη διανομή των βιβλίων, δημιουργούν λίστες –καταστάσεις με τους αριθμούς των εκπαιδευτικών βιβλίων του σχολείου, τα οποία είναι σε καλή κατάσταση και μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους μαθητές. Στη συνέχεια κάθε καθηγητής παίρνει μια λίστα –κατάσταση με αριθμούς βιβλίων για το μάθημά του.

Στη λίστα –κατάσταση αυτή, με τους αριθμούς των βιβλίων (μοναδικό για κάθε βιβλίο), ο καθηγητής αντιστοιχίζει τους μαθητές με τους αριθμούς των βιβλίων, τα οποία κρατούν στα χέρια τους. Δηλαδή, γράφει το ονοματεπώνυμο του μαθητή, δίπλα στον αντίστοιχο αριθμό του βιβλίου που έχει. Στη συνέχεια, αφού η διαδικασία με την καταγραφή στις καταστάσεις λάβει τέλος, ο κάθε μαθητής υπογράφει στην κατάσταση ότι έχει παραλάβει το βιβλίο. Με τον τρόπο αυτό, έχει την ευθύνη για το βιβλίο. Έτσι, δε μπορεί να ισχυριστεί ότι δεν έλαβε σχολικό βιβλίο για κάποιο μάθημα.

Η διαδικασία αυτή γίνεται για κάθε μάθημα. Με τον τρόπο αυτό, οι καθηγητές γνωρίζουν ποιος είχε ποιο βιβλίο. Στο τέλος της χρονιάς αν κάποιος μαθητής δεν επιστρέψει κάποιο από τα βιβλία, από αυτά που του χορηγήθηκαν με την έναρξη της σχολικής χρονιάς, πληρώνει πρόστιμο, που ισοδυναμεί με την εμπορική αξία πλέον του συγκεκριμένου βιβλίου.

Στο σχολείο βέβαια υπάρχουν και άλλα αντίτυπα των σχολικών συγγραμμάτων για οποιουδήποτε εκτός σχολείου, που πιθανώς να χρειάζονται κάποιο εκπαιδευτικό βιβλίο, για κάποια ερευνητική εργασία τους ή για να αντλήσουν κάποιες πληροφορίες σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι αν οι μαθητές χάσουν κάποιο από τα βιβλία τους κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, αναγκάζονται να αγοράσουν καινούργιο βιβλίο, από βιβλιοπωλείο ή οπουδήποτε αλλού, πληρώνοντας και πάλι την εμπορική αξία του βιβλίου, καθώς το σχολείο δεν τους παρέχει άλλο αντίτυπο.

Οι μαθητές στη Σουηδία προσέχουν τα βιβλία που τους παρέχονται από το σχολείο, καθώς ούτε σημειώνουν πάνω σε αυτά, ούτε ζωγραφίζουν. Σε περίπτωση που στο τέλος της χρονιάς, κάποιο από τα βιβλία που επιστρέφεται έχει πολλές

φθορές ή είναι κατεστραμμένο, πάλι ο μαθητής πληρώνει πρόστιμο που ισοδυναμεί με την εμπορική αξία του βιβλίου.

Κάθε βιβλίο δανείζεται και επιστρέφεται περίπου 2 – 3 σχολικά έτη. Αυτό εξαρτάται κυρίως από δυο παράγοντες: ο πρώτος παράγοντας είναι η κατάσταση στην οποία βρίσκεται το συγκεκριμένο βιβλίο και ο δεύτερος, η σχολική ύλη –αν παραμένει η ίδια ή τροποποιείται –εμπλουτίζεται.

Όταν αλλάζει η σχολική ύλη, τα τελευταία βιβλία εκείνης της χρονιάς έχουν τη δυνατότητα οι μαθητές να τα κρατήσουν, αν το επιθυμούν.

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σύστημα είναι ιδιαίτερα οργανωμένο και επιφέρει πολλά θετικά στοιχεία στους μαθητές –αυριανούς πολίτες της κοινωνίας. Με το εκπαιδευτικό αυτό σύστημα, τα παιδιά –μαθητές μαθαίνουν από μικρά να γίνονται υπεύθυνα για τα πράγματά τους, να τα προστατεύουν και να τα συντηρούν. Επίσης, μαθαίνουν από μικρά να αγαπούν τα βιβλία και κατ' επέκταση το διάβασμα με απώτερο στόχο τη «δια βίου εκπαίδευση».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (Ο.Δ.Γ.)

Οι στόχοι και οι προοπτικές του εκπαιδευτικού συστήματος

Στις 7 από τις 11 πολιτείες της χώρας οι εκπαιδευτικοί στόχοι αποσαφηνίζονται με ειδικές πρόνοιες των επιμέρους συνταγμάτων τους -στις υπόλοιπες 4 υπάρχει ειδική σχολική νομοθεσία. Πάντως, περιγραφή των εκπαιδευτικών στόχων (γενικών και ειδικών) απαντά και στα αναλυτικά προγράμματα, που διαμορφώνονται από τις πολιτειακές εκπαιδευτικές αρχές. Κατά τα τελευταία 10 - 15 χρόνια η έμφαση εντοπίζεται σε θέματα που αφορούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και στον περιορισμό των συνταγματικά κατοχυρωμένων εκπαιδευτικών δικαιωμάτων των γονιών. Μια άλλη βασική επιδίωξη είναι η κατά το δυνατό κατοχύρωση των βασικών αρχών της δημοκρατίας, που είναι, από τη μια, η ελευθερία και η ανοχή και, από την άλλη, η αποδοχή των αποφάσεων της πλειοψηφίας. Τα παλιά συνθήματα για «το λαό μας» και για «την πατρίδα» έχουν ουσιαστικά εγκαταλειφθεί, ενώ, αντίθετα, καλλιεργείται το πνεύμα της ευρύτερης Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η θρησκευτική δογματική διδασκαλία έχει παραχωρήσει, εξάλλου, τη θέση της σε οικουμενικότερες έννοιες, ενώ συνειδητά επιδιώκονται τρόποι, στα προγράμματα, που να διασφαλίζουν ισχυρότερες ακαδημαϊκές δομές.

Διαστρωμάτωση του εκπαιδευτικού συστήματος

Τα γενικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού συστήματος, όπως διαγράφονται στο σχήμα 1, είναι τα εξής:

Α) η προσχολική εκπαίδευση, τριετούς διάρκειας, παρόλο που είναι προαιρετική, απορροφά το 60 -80% των παιδιών νηπιακής ηλικίας. Ουσιαστικά οργανώνεται και συντηρείται από διάφορους οργανισμούς, όπως η Εκκλησία ή ιδιωτικά σωματεία, με περιορισμένη την επίσημη οικονομική ενίσχυση.

Β) η δημοτική εκπαίδευση στο Βερολίνο είναι εξαετής, ενώ σε άλλες πολιτείες είναι τετραετής, με δύο επιπρόσθετα χρόνια αφιερωμένα σε θέματα προσανατολισμού σε αναφορά προς τους τρεις μείζονες τύπους του σχολείου μέσης (σε δύο πολιτείες δεν υπάρχει τυπική πρακτική εν προκειμένω).

Γ) η μέση εκπαίδευση διαθέτει βασικά τρεις τύπους σχολείου : 1. Το Hauptschule, που είναι παρόμοιο με το παλιότερο αγγλικό Modern School, το οποίο διαθέτει 9 -10 τάξεις και του οποίου οι απόφοιτοι (σ' αυτού του τύπου τα σχολεία ¹

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Γερμανία, Ομόσπονδη Δημοκρατία: Εκπαιδευτικό σύστημα. Αθήνα 1989, 3^{ος} τόμος, σ. 1091.

φοιτά το 40% των παιδιών) στρέφονται προς την επί μερικής βάσης επαγγελματική εκπαίδευση και τα κέντρα μαθητείας. 2. Το Realschule, με 10 τάξεις, συγκεντρώνει το 25% των μαθητών, με πιο απαιτητικά ακαδημαϊκά προγράμματα –οι απόφοιτοι του στρέφονται προς τα προγράμματα μαθητείας ή και προς την πλήρη επαγγελματική εκπαίδευση και ακόμη προς τα πανεπιστημιακών επιπέδων ιδρύματα ή πολυτεχνικά κολλέγια (Fachhochschulen). 3. Το Gymnasium, τέλος, που συγκεντρώνει γύρω στο 25% των μαθητών, είναι το κατεξοχήν ακαδημαϊκό σχολείο –υπολογίζεται ότι το 80% των αποφοίτων του αποκτούν τον ακαδημαϊκό τίτλο Abitur, με τον οποίο εισέρχονται στα πανεπιστήμια ή στα Fachhochschulen. Αλλά στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει λόγος και για έναν άλλο τύπο σχολείων μέσης εκπαίδευσης, το Gesamtschule, τύπος ενιαίου σχολείου, που αντιστοιχεί, περίπου, προς το αγγλικό «comprehensive school». Στην Ομόσπονδη Γερμανική Δημοκρατία υπάρχουν πάνω από 200 τέτοια σχολεία, από τα πολλά, στις διάφορες πολιτείες (Länder) λειτουργούν πάνω σε βάση πειραματικής, σε συνδυασμό με ένα νέο τύπο κατώτερου σχολείου, γνωστού ως «Sekundarstufe I». Τα εν λόγω εκπαιδευτήρια παρέχουν την ίδια κατάρτιση με εκείνη των παραδοσιακών σχολείων των τάξεων 5^{ης} ως 9^{ης} ή 10^{ης}. Λειτουργούν δύο τύποι: Gesamtschulen: συνεταιριστικά και τα ανάμεικτα ενιαία σχολεία. Στα συνεταιριστικά συνεχίζουν να είναι ενταγμένοι και οι τύποι του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος («Hauptschule», «Realschule», «Gymnasium»), αλλά στον ίδιο χώρο, υπό ενιαία διεύθυνση και με προγράμματα τα οποία εναρμονίζονται με τρόπο που να διευκολύνεται η μετακίνηση του μαθητή από το ένα σχολείο στο άλλο. Στα ανάμεικτα ενιαία σχολεία, η διδασκαλία είναι κοινή, με ποικίλλουσα και κυμαινόμενη τη διάκριση μεταξύ των διάφορων τύπων. Εξάλλου, η διδασκαλία στηρίζεται στο κάθε μάθημα χωριστά, προσαρμόζεται ανάλογα με το κάθε επίπεδο και το κάθε μοντέλο. Οι μαθητές αποκτούν τα ίδια απολυτήρια με εκείνα των παραδοσιακών σχολείων («Hauptschule», «Realschule», προαγωγή στην 11^η τάξη του «Gymnasium»).

Μερικά ενιαία σχολεία διαθέτουν και ανώτερο επίπεδο, που, κατά κανόνα, είναι ταυτόσημο με το ανώτερο επίπεδο του «Gymnasium».

Επίσης, πρέπει να γίνει αναφορά στην επαγγελματική εκπαίδευση, στο ανώτερο επίπεδο της μέσης εκπαίδευσης, που εμφανίζεται υπό διπλή μορφή: της αρχικής τυπικής σχολικής κατάρτισης και της σε συνδυασμό με τα προγράμματα μαθητείας και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις (τριετής διάρκεια).

Δ) η τριτοβάθμια εκπαίδευση απαρτίζεται από δύο βασικά τύπους ιδρυμάτων, τα πολυτεχνικά κολλέγια (που καλύπτουν το 20% περίπου των φοιτητών) και τα πανεπιστήμια που καλύπτουν το 70% του φοιτητικού πληθυσμού. Ιδιωτικά πανεπιστήμια δεν υπάρχουν, παρά μόνο μερικές ανώτερες ιδιωτικές σχολές που μόλις συγκεντρώνουν το 4% των φοιτητών και που είναι υποχρεωμένες να εφαρμόζουν τα επίσημα προγράμματα. Στα πανεπιστήμια δεν υπάρχει το αντίστοιχο των «προπτυχιακών» σπουδών, εξαρχής δε όλοι οι κλάδοι έχουν χαρακτήρα «επαγγελματικό».

Σε σχέση με τη μη-τυπική εκπαίδευση παρατηρούνται τα εξής:

A) υπάρχει ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών, έξω από το πλαίσιο της τοπικής εκπαίδευσης, των οποίων, στην περίοδο 1974 – 79, επωφελήθηκαν 12 εκ., ηλικίας 19 – 65 ετών ¹

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1092.

Β) τα νυχτερινά σχολεία (Volkshochschulen) συντηρούνται συνήθως από κοινότητες και οδηγούν μέχρι γενικού ή επαγγελματικού τίτλου σπουδών

Γ) έκτακτα σεμινάρια και παραδόσεις οργανώνονται με ποικίλλες πρωτοβουλίες για σκοπούς ευρύτερης επιμόρφωσης

Δ) ειδικά προγράμματα προσφέρονται από εμπορικές επιχειρήσεις, κυρίως για κατάρτιση σε ξένες γλώσσες

Ε) η Εκκλησία και οι εργατικές ενώσεις οργανώνουν συχνά δικές τους σειρές μαθημάτων για σκοπούς κατάρτισης ή επιμόρφωσης των μελών τους.¹

Προγράμματα – Εξετάσεις

Όπως αναφέρθηκε και πριν, τα προγράμματα αποτελούν αρμοδιότητα των πολιτειών, με ρυθμίσεις νομοθετικές ή και συνταγματικές και με ιδιαίτερη έμφαση στους γενικότερους και ειδικότερους σκοπούς τους. Η διαμόρφωσή τους, φυσικά, βρίσκεται στο επίκεντρο ποικίλλων συνεχών ερευνών και συζητήσεων, αλλά και σε στενό συσχετισμό με τις δυνατότητες των διάφορων ομάδων παιδιών και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και της επιστημονικής –τεχνολογικής ανάπτυξης.

Οι εξετάσεις κορυφώνονται στον τίτλο που καθιστά ικανούς τους αποφοίτους των γυμνασίων (Gymnasium) να εγγραφούν σε πανεπιστήμιο. Πρόκειται για το γνωστό ακαδημαϊκό απολυτήριο Abitur, το οποίο, εν πάση περιπτώσει, για την εισαγωγή σε ανώτερο εκπαιδευτήριο, συνοδεύεται από ειδική αίτηση.

Διοίκηση

Για το συντονισμό του εκπαιδευτικού έργου της χώρας, του οποίου οι ευθύνες επιμερίζονται στις διάφορες πολιτείες, λειτουργεί η συνεχής επιτροπή πολιτειακών υπουργών, στην οποία δεν αντιπροσωπεύεται η ομοσπονδιακή κυβέρνηση και η οποία συνεργάζεται με την Επιτροπή Εκπαιδευτικού Προγραμματισμού.²

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1092.

² ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1093.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΓΙΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ Η ΟΔΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Η κατάσταση της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, θα μπορούσε να εξεταστεί κάτω από πολλές απτικές γωνίες για όλους τους τομείς της. Μια τέτοια διαδικασία όμως, θα ήταν ιδιαίτερα χρονοβόρα. Για το λόγο αυτό, επιλέχτηκε για εξέταση μόνο ένας τομέας, ο τομέας της οδικής συμπεριφοράς των οδηγών, ο οποίος είναι ο σημαντικότερος όλων, αφού αφορά άμεσα την ίδια τη ζωή του ανθρώπου.

Η ελληνική κοινωνία και κυρίως η παιδεία της, είναι κοινά αποδεκτό ότι οδεύει από το κακό στο χειρότερο!

Μπορούμε να ξεκινήσουμε με μια διαπίστωση αδιαφιλονίκητη: το πρόβλημα της παιδείας έπαψε να αποτελεί θέμα που απασχολεί έναν κύκλο ειδικών και έγινε θέμα εθνικό.¹

Ορμόμενοι από την προηγούμενη διαπίστωση που κάνει ο Ανδρόνικος, θα ήταν χρήσιμο να αναζητηθούν τα βαθύτερα αίτια, για τη σημερινή κατάσταση της ελληνικής παιδείας και κατ' επέκταση της κοινωνίας.

Το ότι η ελληνική κοινωνία συμβαίνει να έχει φτάσει σε τόσο άσχημο επίπεδο κοινωνικό και εκπαιδευτικό, οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, οι οποίοι αλληλοεμπλέκονται και επιτρέπουν κάτι τέτοιο. Η τόσο κακή κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας, οφείλεται εν πολλοίς στην εκπαίδευση, την οποία λαμβάνουν τα Ελληνόπουλα από το κράτος. Οι μαθητές –φοιτητές δεν μαθαίνουν κανόνες στο σχολείο από μικροί. Αυτό έχει ως αντίκτυπο να είναι και «κακοί» πολίτες στην αυριανή κοινωνία, στην οποία θα ζήσουν και θα δράσουν, και αυτή η κοινωνία δεν είναι άλλη από την ελληνική.

Μεγάλο μερίδιο ευθύνης για τη συμπεριφορά των μαθητών –φοιτητών, και στη συνέχεια των αυριανών πολιτών, έχει και η εκπαίδευση μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος που χρησιμοποιεί, αφού δε μαθαίνει στα παιδιά από μικρά κανόνες.

Το αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα μη μάθησης κανόνων στα σχολεία είναι τα σχολικά βιβλία –συγγράμματα.

Οι Έλληνες όντας μαθητές, δεν μαθαίνουν κανόνες στα σχολεία που παρακολουθούν, και αν ακόμα μαθαίνουν κάποιους από αυτούς, δεν τους τηρούν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μη σέβονται τα συγγράμματα, τα οποία τους χορηγούνται από το σχολείο δωρεάν, με αποτέλεσμα να τα κακομεταχειρίζονται έως και να τα καίνε για ευχαρίστηση! Έτσι, έχοντας μάθει από μικροί σε αυτή τη συγκεκριμένη νοοτροπία, δηλαδή καταστρέφοντας ό, τι τους παρέχεται δωρεάν από το κράτος, ως αυριανοί πολίτες της κοινωνίας, δε σέβονται τους καθιερωμένους νόμους, π.χ. τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ή το να μην πετάνε σκουπίδια πουθενά αλλού πέρα των κάδων, με αποτέλεσμα να «κακοποιούν» μέρα με τη μέρα το περιβάλλον στο οποίο ζουν και κατ' επέκταση την ίδια τους τη ζωή.

Τα αποτελέσματα από αυτή τη συμπεριφορά τους, έχουν ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες πρώτα για τον ίδιο τους τον εαυτό και κατ' επέκταση για τους συνανθρώπους τους. Το αποτέλεσμα της μη τήρησης κανόνων είναι αφενός το κακό βιοτικό τους επίπεδο, το οποίο χειροτερεύει ραγδαία. Αφετέρου, το κακό βιοτικό επίπεδο στο οποίο αναγκάζουν τα παιδιά τους να ζήσουν, αλλά και τις επόμενες

---

¹ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : *Παιδεία ή Υπνοπαιδεία*; Αθήνα 1976, σ. 22.

γενεές. Μην τηρώντας οι ίδιοι τους κοινά αποδεκτούς και συνάμα αυτονόητους κανόνες, (τήρησης του κόκκινου στα φανάρια, μη πάτημα του πρασίνου, πέταμα των σκουπιδιών στους κάδους κ.ά.) κληροδοτούν και στα παιδιά τους αυτόν τον τρόπο συμπεριφοράς. Έτσι, τα παιδιά, έχοντας γαλουχηθεί με μια τέτοια νοοτροπία, επωφελούνται και δεν προσπαθούν να αλλάξουν τρόπους συμπεριφοράς, αφού πλέον το θεωρούν άκρως φυσιολογικό να συμπεριφέρονται κατ' αυτόν τον τρόπο!

Οι επιπτώσεις της μη τήρησης κανόνων είναι από μηδαμινές και ανούσιες έως και θανατηφόρες.

Στον τομέα της καθαριότητας, οι συνέπειες της μη τήρησης των κανόνων, είναι μηδαμινές, αφού αν κάποιος ασυνείδητος πολίτης πετάξει στο δρόμο ένα αποσιγάρο, κάποιος υπάλληλος καθαριότητας του αρμόδιου Δήμου θα το δει και θα το μαζέψει. Έτσι, το αποσιγάρο κάποια στιγμή θα φτάσει στη θέση που πρέπει, δηλαδή σε κάποιον κάδο απορριμμάτων.

Στον τομέα της οδικής συμπεριφοράς όμως, τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Αν κάποιος οδηγός δεν τηρεί τα φανάρια, γιατί έτσι έχει μάθει, ή ακόμα χειρότερα, γιατί έτσι βλέπει τους άλλους να κάνουν, γίνεται δηλαδή μιμητής μιας κοινά αποδεκτής κακής νοοτροπίας –συνήθειας, οι επιπτώσεις μπορεί να είναι από μηδαμινές έως και θανατηφόρες, με αποτέλεσμα να του κοστίσουν την ίδια του τη ζωή. Η επίπτωση για κάποιον που περνά με κόκκινο φανάρι, ενώ πρέπει να σταματήσει, μπορεί να είναι μηδαμινή, σε περίπτωση που κάποιος άλλος ευσυνείδητος οδηγός, έχει δει αυτόν που έχει παραβιάσει το κόκκινο φανάρι και τον περιμένει να περάσει. Σε διαφορετική περίπτωση όμως, αν ο ίδιος οδηγός έχει παραβιάσει το κόκκινο φανάρι και περνά, και απέναντί του υπάρχει και κάποιος άλλος οδηγός, με ακριβώς τον ίδιο τρόπο σκέψης, ο οποίος παραβιάζει και αυτός το κόκκινο φανάρι και περνά, τότε θα έχουμε τροχαίο δυστύχημα και όχι ατύχημα, αφού θα χαθούν άδικα ανθρώπινες ζωές.

Παρατηρούμε δηλαδή, πως αν οι οδηγοί –πολίτες της κοινωνίας, μην έχοντας μάθει να τηρούν κανόνες, παραβιάζουν τον Κ.Ο.Κ., προκαλούνται σοβαρά τροχαία ατυχήματα, που τις περισσότερες φορές τους κοστίζουν και την ίδια τους τη ζωή.

Οι κανόνες του Κ.Ο.Κ., αφού έχουν κατά κόρον παραβιαστεί μαζικά από το ευρύ κοινό, μετατράπηκαν πλέον σε απλές και ανούσιες οδηγίες. Τα πιο συχνά παραδείγματα μη τήρησης των κανόνων του Κ.Ο.Κ., που πλέον αποτελούν νοοτροπία εθνική είναι η ζώνη ασφαλείας, το κράνος και το όριο ταχύτητας. Οι Έλληνες με την είσοδό τους στα αυτοκίνητα, είτε ως οδηγοί, είτε ως συνεπιβάτες, ενώ το πρώτο πράγμα που θα έπρεπε να πράξουν, είναι να φορέσουν τη ζώνη ασφαλείας, αυτοί ούτε καν το διανοούνται να φορέσουν ζώνη! Οι συνηθέστερες δικαιολογίες που προβάλλουν για να αποφύγουν να φορέσουν τη ζώνη ασφαλείας, είναι κυρίως ότι τους ενοχλεί στην οδήγηση και τους σφίγγει, και ότι θεωρούν αδύνατο να συμβεί στους ίδιους τροχαίο ατύχημα, αφού προσέχουν και τηρούν τα όρια ταχύτητας και επίσης, διατηρούν τις αποστάσεις ασφαλείας από τα άλλα οχήματα. Επίσης, την ίδια ιδεολογία έχουν και οι μοτοσικλετιστές, οι οποίοι προβάλλουν και αυτοί διάφορες ανούσιες δικαιολογίες, ώστε να αποφύγουν να φορέσουν το κράνος τους.

Τα τροχαία ατυχήματα δεν τα δημιουργεί η κακιά ώρα ή η κακοτυχία. Είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, όπως το ανθρώπινο λάθος, η αμέλεια, η απερισκεψία, η περιφρόνηση του κινδύνου, η άγνοια κ.λ.π., και σ' αυτούς τους παράγοντες έχουμε υποχρέωση να παρέμβουμε. Στην Ελλάδα πολύ λίγα μέτρα πρόληψης είναι υποχρεωτικά με νόμους, αλλά και για όσα έχουν θεσπιστεί νόμοι, πάλι δεν τηρούνται.¹

---

¹ <http://www.paidiatros.gr/11/page6.html>.

Τα τροχαία ατυχήματα αποτελούν σε όλο τον κόσμο σοβαρότατο πρόβλημα δημόσιας υγείας. Στην Ελλάδα οι θάνατοι από τροχαία ατυχήματα είναι σχεδόν δυο φορές πιο συχνοί απ' ό,τι παγκοσμίως. Έχουμε 2.000 θανάτους, 4.000 βαριά και 30.000 ελαφρά τραυματισμένους κατά μέσο όρο το χρόνο. Από τους νεκρούς και τους τραυματίες το 1/3 είναι παιδιά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1997 έγιναν 1.892 θανατηφόρα ατυχήματα στην Ελλάδα με 2.141 νεκρούς και το 1998 έγιναν 1.980 θανατηφόρα ατυχήματα με 2.229 νεκρούς.¹

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, αξίζει να σημειωθεί ότι έχουμε το υψηλότερο ποσοστό θανάτων από τροχαία ατυχήματα, αλλά είμαστε η τελευταία χώρα της Ευρώπης όσον αφορά τη δωρεά οργάνων, με αποτέλεσμα σήμερα οι μεταμοσχεύσεις να βρίσκονται σε οριακό σημείο. Το τραγικό αυτό γεγονός γίνεται ακόμα χειρότερο αν υπολογίσει κανένας ότι πέρα από τους θανάτους, πολλοί από τους τραυματίες μένουν ανάπηροι, και μάλιστα σε μικρή ηλικία. Και το χειρίστο όλων είναι ότι υπάρχουν άδεια ταμεία για να πληρώνουν τους αναπήρους!

Επίσης, αξίζει να παρουσιαστεί η κατάσταση των τροχαίων ατυχημάτων σε συνάρτηση με τα μικρά παιδιά.

Η ιστοσελίδα -web site του «Παιδίατρου», ο οποίος είναι ένας οργανισμός που ασχολείται αποκλειστικά με τα μικρά παιδιά και τα προβλήματά τους, προσφέρει αρκετά σημαντικά στατιστικά στοιχεία για τα τροχαία ατυχήματα στα οποία εμπλέκονται και μικρά παιδιά. Το 30% των νεκρών από τροχαία ατυχήματα στην Ελλάδα είναι πεζοί και κυρίως παιδιά και έφηβοι! Το παιδί ως πεζός μειονεκτεί σημαντικά σε σχέση με τους ενήλικους εξαιτίας φυσικών αδυναμιών, γι' αυτό χρειάζεται εκπαίδευση και επιτήρηση. Το παράδειγμα των ενηλίκων είναι το καλύτερο εκπαιδευτικό εργαλείο. Καλό είναι να διδάσκονται τα παιδιά από πολύ μικρά τους κανόνες κυκλοφοριακής αγωγής και να μάθουν σιγά σιγά να αναγνωρίζουν τα σήματα της Τροχαίας.

Σημαντική είναι και η κατανόηση των εννοιών απόσταση, ταχύτητα και ήχος, που όμως προϋποθέτει νευρολογική ωριμότητα, η οποία αποκτάται βαθμιαία. Θα πρέπει να κρατάμε, λοιπόν, πάντα το χέρι των παιδιών που συνοδεύουμε και να περπατάμε σωστά, πάντα στο πεζοδρόμιο, σεβόμενοι όλους τους κανόνες. Για παράδειγμα, δεν διασχίζουμε δρόμο στις διαβάσεις πεζών αν δεν ανάψει πράσινο, ακόμα κι αν ο δρόμος είναι έρημος. Αν δεν υπάρχει φωτεινός σηματοδότης, σταματάμε στην άκρη του πεζοδρομίου, βρίσκουμε ένα ασφαλές σημείο, ελέγχουμε οπτικά και ακουστικά προς όλες τις κατευθύνσεις για οχήματα και όταν ο δρόμος είναι ελεύθερος τον διασχίζουμε γρήγορα και κάθετα.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την πρόκληση τροχαίων ατυχημάτων στα παιδιά έχουν σχέση:

1. Με το ίδιο το παιδί, την ηλικία του και τις φυσικές αδυναμίες της (το χαμηλό ανάστημα, το μικρότερο οπτικό πεδίο, τη νευρολογική του ανωριμότητα, την αδυναμία γνώσης των σημάτων, την παρορμητικότητα και ακόμα και τη γοητεία που προκαλεί ο κίνδυνος).

2. Το περιβάλλον του παιδιού, τους γονείς και τους δασκάλους του, την επίβλεψη και την εκπαίδευση που του παρέχουν.

3. Την κατάσταση του οδικού δικτύου της χώρας (το σχεδιασμό των δρόμων, τη σηματοδότηση, τη δόμηση κ.λ.π.).

4. Τις αδυναμίες των οδηγών (επιπολαιότητα, ανεπαρκής εκπαίδευση, κακή συντήρηση των οχημάτων και μη τήρηση των κανόνων του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας).¹

---

¹ <http://www.paidiatros.gr/11/page6.html>.

Οι επιπτώσεις των τροχαίων ατυχημάτων δεν είναι αρνητικές μόνο στους εμπλεκόμενους στο ατύχημα (οδηγούς και τραυματίες), αλλά και στο ελληνικό κράτος, αφού τα έξοδα των τροχαίων ατυχημάτων του κοστίζουν αρκετές χιλιάδες ευρώ.

Βασικό ζητούμενο στην πανευρωπαϊκή προσπάθεια για να μειωθούν κατά 50% τα τροχαία ατυχήματα και δυστυχήματα έως το 2010, είναι ο διεπιστημονικός διάλογος και ο συντονισμός όλων όσων μπορούν να συμβάλλουν στην πρόληψη και αποτελεσματική αντιμετώπισή τους, όπως υπογραμμίστηκε στη συνέντευξη Τύπου που δόθηκε την Τετάρτη (27/9), με αφορμή την Ημερίδα που συνδιοργανώνουν σήμερα (28/9) το ΤΕΕ και το ΕΚΑΒ με θέμα «Οδική Ασφάλεια και ΕΚΑΒ: μετά το ατύχημα τί;».

Ο Πρόεδρος του Τ.Ε.Ε. αναφερόμενος στην ανάγκη μείωσης των τροχαίων ατυχημάτων (ως το 2010 οι νεκροί θα πρέπει να μειωθούν στους 900, από τους 1.614 που ήταν πέρυσι, δηλαδή το 2005) τόνισε πως **κάθε χρόνο υπολογίζεται ότι (τα τροχαία) κοστίζουν στην οικονομία μας κάπου 8 δισ. ευρώ**. Αν κατορθώσουμε να εξοικονομήσουμε μόνο το 1% -περίπου 80 εκατ. ευρώ- είναι δυνατόν κάθε χρόνο να αντιμετωπίζουμε ιδιαίτερα σημαντικούς τομείς πρόληψης των ατυχημάτων, με έργα άμεσης ανάγκης και συντήρηση οδών, καλύτερη αστυνόμευση, εξοπλισμό υπηρεσιών άμεσης βοήθειας κ.λ.π.¹

Με βάση όλα τα παραπάνω, δηλαδή της μη διδασχής κανόνων στα παιδιά από μικρή ηλικία και της μη τήρησής τους σε μεγαλύτερη πλέον ηλικία, παρατηρούμε πως αυξάνεται ολοένα και περισσότερο ο αριθμός των τροχαίων ατυχημάτων και των νεκρών. Η παραβίαση των δύο κυρίως σημαντικότερων κανόνων του Κ.Ο.Κ., της ζώνης ασφαλείας στα αυτοκίνητα και του κράνους στις μοτοσυκλέτες, είναι αυτή που προκαλεί τα τραγικότερα τροχαία ατυχήματα. Με την παραβίαση αυτή έχουμε αμέτρητους θανάτους. Η ζωή είναι τόσο σημαντική και δεν το καταλαβαίνουμε, παρ' όλα αυτά ο εγωισμός του ανθρώπου και ο ανταγωνισμός δε μας επιτρέπει να το δούμε. Δυστυχώς, καταλαβαίνουμε την μεγάλη αξία της ζωής μόνο όταν κοντεύουμε να τη χάσουμε και τότε συνειδητοποιούμε με τους κανόνες.

Συνοψίζοντας, βάση όλων των προαναφερθέντων στοιχείων, θα πρέπει τα τόσο μεγάλα νούμερα των θανατηφόρων ατυχημάτων και των νεκρών, να αρχίσουν να μας προβληματίζουν όλους μας, και να γίνει μια κοινή προσπάθεια από όλους τους φορείς για να αναζητηθούν οι βαθύτερες αιτίες πρόκλησής τους, και να αντιμετωπιστούν από κοινού. Κυρίως, θα πρέπει να γίνει αυτή η προσπάθεια, για το ότι το 30% των νεκρών από τροχαία ατυχήματα στην Ελλάδα είναι πεζοί και κυρίως παιδιά και έφηβοι! Είναι κρίμα και άδικο να χάνονται μικρά και ανήμπορα παιδιά, που δε μπορούν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους, από την ανευθυνότητα των ενηλίκων και κυρίως των γονέων τους!

Τέλος, θα πρέπει όλα αυτά να αρχίσουν από την εκπαίδευση, και κυρίως από το πρωταρχικό όργανό της το σχολείο. Δηλαδή θα πρέπει το εκπαιδευτικό σύστημα να διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να μαθαίνει στα παιδιά από μικρά κανόνες, για να αποφεύγονται ή έστω να προλαμβάνονται τραγικά γεγονότα στο μέλλον, όπως τα τροχαία ατυχήματα. Σημαντικό επίσης, είναι το εκπαιδευτικό σύστημα να ενημερώνει τους μαθητές για διάφορα θέματα, καθώς οι περισσότεροι Έλληνες έχουν παντελή άγνοια, ώστε κάποια στιγμή να κατορθώσει να προσφέρει υπεύθυνους και χρήσιμους πολίτες στην αυριανή κοινωνία, όπου αυτός άλλωστε είναι και ο σκοπός και στόχος δημιουργίας κάθε εκπαιδευτικού συστήματος.

---

¹ <http://www.ydt.gr/main/Section.jsp?SectionID=12056>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κάθε κοινωνία για να κατορθώσει να προοδεύσει και να εξελιχθεί, με απώτερο σκοπό και στόχο την ευημερία της, θα πρέπει αφενός, να καταβληθεί ιδιαίτερα σημαντική κοινή προσπάθεια από όλους τους πολίτες της και αφετέρου, να στηρίζεται σε γερές βάσεις. Το δεύτερο, κάθε κοινωνία το κατορθώνει μέσω της εκπαίδευσής της και κυρίως της τριτοβάθμιας –δηλαδή των πανεπιστημίων της. Στις κοινωνίες που διεξάγεται επιστημονική έρευνα στα πανεπιστήμια, υπάρχει ανάπτυξη σε όλους τους τομείς και κυρίως στον οικονομικό. Για να αναπτυχθεί βέβαια μια κοινωνία οικονομικά, πραγματοποιώντας τους στόχους της, θα πρέπει να επενδύσει στην επιστημονική έρευνα από τη στιγμή της δημιουργίας της. Όσο μεγαλύτερο κεφάλαιο επενδυθεί στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης –πανεπιστήμια, για την διεξαγωγή και προώθηση της ερευνητικής δραστηριότητας, τόσο υψηλότερα θα ανέλθει οικονομικά σε σχέση με τις υπόλοιπες κοινωνίες.

Αντίθετα, κοινωνίες οι οποίες δεν έχουν έντονη ή έστω κάποια ερευνητική δραστηριότητα, παραμένουν στάσιμες και σταδιακά αδρανοποιούνται. Το γεγονός αυτό, έχει σαν αποτέλεσμα την άσχημη οικονομική κατάσταση των εν λόγω κοινωνιών, αλλά και την άσχημη κατάστασή τους σε όλους τους επιμέρους τομείς, πολιτικό, εμπορικό, πολιτιστικό κ.ά. Δηλαδή, κοινωνίες οι οποίες δε δαπανούν χρήματα από τα έσοδά τους για την διεξαγωγή, την προώθηση και την επέκταση ερευνητικών προγραμμάτων, δεν έχουν τη δυνατότητα και το «κουράγιο» θα λέγαμε, να συναγωνιστούν κοινωνίες στις οποίες διαδραματίζεται έντονη ερευνητική δραστηριότητα.

Βάση των προαναφερθέντων, θα μπορούσαμε εύλογα να διεξάγουμε το παρακάτω συμπέρασμα. Ό,τι επενδύσει η εκάστοτε κοινωνία στον τομέα της εκπαίδευσης, το ίδιο θα και θα λάβει.

Στην παιδεία, όπως και παντού μέσα στη ζωή, ισχύει βασικά, με κάποιες βέβαια παραλλαγές, ο «χρυσός κανών»: Ό,τι βάζει η Πολιτεία στο χώρο της Εκπαίδευσης, αυτό παίρνει* λόγια βάζει, λόγια παίρνει* πράξεις βάζει, πράξεις παίρνει* εργασία βάζει, έργο παίρνει* χρήμα βάζει, χρήμα παίρνει κ.λ.π. Δεν μπορεί δηλαδή η Πολιτεία να τοποθετήσει στο χώρο της παιδείας μερικά μεγαλόσχημα λόγια για εκπαιδευτικά ιδεώδη, για υψιπετείς σκοπούς και για νέες δομές, χωρίς οικονομικές τοποθετήσεις, και να περιμένει να έχει οικονομικές επιπτώσεις και συνέπειες μέσα στον κοινωνικό χώρο, αφού δεν προχώρησε σε οικονομικές επενδύσεις με βάση τεχνικοπαιδαγωγικές μελέτες και γενικότερο εκπαιδευτικό προγραμματισμό.

Συνοπτικά δηλαδή μπορούμε να πούμε, για να είμαστε στο χώρο του τριμερούς φραστικού συμπλέγματός μας, είναι ανάγκη να ξεκινούμε απαραίτητα από τα στοιχειώδη της παιδείας, για να μπορέσουν να λειτουργήσουν τα ουσιώδη χαρακτηριστικά, πάνω στα οποία θα αναπτυχθούν όσο πρέπει και όπως πρέπει τα ιδεώδη.¹

Παρατηρούμε δηλαδή, πως οι κοινωνίες που έχουν γερές βάσεις –θεμέλια, δηλαδή σωστή παιδεία –εκπαίδευση και σωστό εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και

---

¹ ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : *Επίκαιρα θέματα παιδείας: κοινωνικοί και παιδαγωγικοί προβληματισμοί*. Αθήνα 1986, σ. 29.

έντονη ερευνητική δραστηριότητα στα πανεπιστήμια, για να στηριχτούν σε αυτές αρχικά και στη συνέχεια να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν περαιτέρω, αναπτύσσονται ραγδαία σε όλους τους τομείς, και κυρίως στον οικονομικό.

Η εκπαίδευση αποτελεί για κάθε κοινωνία και κάθε εποχή το σημαντικότερο μοχλό ανάπτυξης και την αποδοτικότερη επένδυση.¹

Όταν υπάρχουν πολλοί και καλοί επιστήμονες, τότε μπορεί και η πολιτεία να αντιμετωπίσει τις πραχτικές της ανάγκες* όταν όμως, αποβλέποντας μονάχα στις συγκεκριμένες και αναγκαστικά παροδικές ανάγκες, νοθεύει την πανεπιστημιακή παιδεία, είναι βέβαιο πως ποτέ δε θ' αποκτήσει το έθνος τους επιστήμονες που χρειάζεται, αλλά θα κατακλύζεται από πτυχιούχους επαγγελματίες.²

Αντιπροσωπευτικά παραδείγματα κοινωνιών, οι οποίες έχουν γερές βάσεις – θεμέλια, δηλαδή σωστή παιδεία και σωστά δομημένο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι οι κοινωνίες των Δυτικών χωρών. Αυτές έχουν επενδύσει τεράστια χρηματικά ποσά στον τομέα της εκπαίδευσης και κυρίως στην ερευνητική δραστηριότητα, αλλά δεν επωφελούνται από τους καρπούς που τους έχουν επιφέρει –τις αποδόσεις που έχουν στον οικονομικό τομέα, και έτσι συνεχίζουν να επενδύουν εξίσου υπέρογκα χρηματικά ποσά, γνωρίζοντας ότι αν σταματήσουν τις μέχρι τώρα επενδύσεις, θα αδρανοποιηθούν και θα παραμείνουν στατικές. Αυτή η κατάσταση θα έχει ως αποτέλεσμα την κακή οικονομία τους, στην οποία θα περιέλθουν, και τη σταδιακή μείωση του πληθυσμού τους, ο οποίος μην έχοντας οικονομικούς πόρους για να ζήσει στην κοινωνία αυτή, που μέχρι τώρα τον φρόντιζε και του εξασφάλιζε τα απαραίτητα για τη ζωή, θα αναγκαστεί να φύγει από τη δική του κοινωνία και να στραφεί σε άλλες οικονομικά ισχυρότερες και πιο οργανωμένες κοινωνίες.

Αντίθετα, αντιπροσωπευτικό παράδειγμα κοινωνίας, η οποία δεν έχει γερά θεμέλια, είναι η ελληνική, καθώς επενδύει ελάχιστα χρήματα, έως καθόλου θα λέγαμε, στην έρευνα των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων.

Εμείς όμως στον τόπο μας, έχουμε αναποδογυρίσει την προβληματική της παιδείας μας και γι' αυτό μας έρχονται όλα ανάποδα στο χώρο της εκπαίδευσης και έχουμε μια τραγελαφικά αναποδογυρισμένη μορφή παιδείας: Θεωρούμε τα ιδεώδη της παιδείας, το κεφάλι δηλαδή του όλου κορμού της εκπαίδευσης, σαν είδος καθημερινής χρήσης και βάζουμε το «κεφάλι» αναποδογυρισμένο να περπατάει μόνο του μέσα στα σχολεία σέρνοντας από πάνω του ένα άραχνο κορμί και αποδυναμωμένα πόδια. Ο κορμός της παιδείας, τα ουσιώδη δηλαδή, έτσι καθώς στηρίζονται όχι σε πόδια, αλλά σε αναποδογυρισμένο κεφάλι, έχει απισχναθεί και αποδυναμωθεί και τα πόδια της παιδείας, τα στοιχειώδη δηλαδή, έχουν μείνει τελείως ατροφικά.

Χρειάζεται λοιπόν, αν θέλουμε να κάνουμε κάτι στο χώρο της παιδείας, να αναποδογυρίσουμε τα πράγματα και να στηρίξουμε το σώμα (τα ουσιώδη) και το κεφάλι (τα ιδεώδη) πάνω σε σταθερά πόδια, πάνω δηλαδή σε αναγνωρισμένες διεργασίες, σε πρακτικές εκτιμήσεις, σε πειραματικές εφαρμογές και γενικά πάνω σε σταθερά και συγκεκριμένα δεδομένα που είναι γενικώς αποδεκτά σε όλα τα σχολεία του κόσμου ως απαραίτητα και αναγκαία στοιχειώδη.³

Προσπαθώντας να κατανοήσουμε ακόμη περισσότερο την έννοια της παιδείας και τον τρόπο με τον οποίο αυτή χορηγείται και προωθείται από το εκάστοτε κράτος, παρατηρούμε πως υπάρχει βαθιά άρρηκτη σχέση ανάμεσά τους. Δηλαδή η παιδεία είναι δημιούργημα της εκάστοτε πολιτικής. Κανένας δεν έχει αναπτύξει με

---

¹ ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 157.

² ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 31.

³ ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : Όπ. παρ. σ. 29-30.

τόση δύναμη και δεν έχει εισδύσει σε τόσο βάθος αναλύοντας τη σχέση παιδείας και πολιτικής, όσο ο Πλάτων. Το σύνολο του πλατωνικού έργου τείνει όχι απλά και μονό σε μια στενή συνάρτηση των δύο αυτών εννοιών, αλλά καταλήγει σχεδόν στην ταύτισή τους. Για τον Αθηναίο φιλόσοφο η παιδεία αποτελεί μια έκφραση της πολιτικής και αντίστροφα, όλο το έργο της πολιτικής σκοπεύει τελικά στην παιδεία. Η παιδεία μιας κοινωνίας είναι ομολογη με τους στόχους της κοινωνίας αυτής, και η πραγμάτωση των στόχων αυτών αποτελεί καθήκον και δικαίωμα της πολιτείας που την εκφράζει. Σε πολιτείες που εφαρμόζουν συστήματα ολοκληρωτικά η παιδεία υποτάσσεται στους ανελεύθερους θεσμούς τους και υποχρεώνεται απροσημάτιστα να τους υπηρετήσει και να τους στηρίξει θεωρητικά. Σε τέτοια περίπτωση η παιδεία απογυμνώνεται από τα πιο ουσιαστικά της στοιχεία και προχωρεί στην αυτοκαταστροφή της, καθώς είναι αναγκασμένη να αρνηθεί το καίριο και θεμελιακό βάθος της, την ελεύθερη σκέψη και τον δημιουργικό διάλογο, που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την κατάκτηση αυτού που συνιστά τη μόρφωση των πολιτών γενικά, των νέων ειδικότερα. Όποια μορφή κι αν πάρει ένα ολοκληρωτικό πολιτειακό σύστημα και όποιους στόχους κι αν προσπαθεί να επιτύχει, στον τομέα της παιδείας, ενεργεί αρνητικά και αντιδραστικά.¹

Αν στα νεότερα χρόνια θεωρήθηκε νόμιμη και αναγκαία η διάκριση ανάμεσα στη θεωρητική ενασχόληση του ανθρώπου που υπηρετεί την παιδεία και στη δραστηριότητα του πολιτικού που συντελείται μέσα στην πράξη, σήμερα ξαναγυρίζουμε όλο και πιο συχνά και πιο έντονα στη γραμμή που χάραξε η ελληνική φιλοσοφία, γιατί διαπιστώνουμε πως ο «καθαρός» στοχασμός (με το περιεχόμενο που δόθηκε σ' αυτό το επίθετο) αποτελεί ένα επικίνδυνο πλάσμα και μian άρνηση των προβλημάτων που δήθεν αυτός στοχάζεται.

Όταν μιλάμε για παιδεία, εννοούμε τη διάπλαση μιας νέας γενιάς ανθρώπων από μια παλαιότερη με τη μετάδοση στην πρώτη πνευματικών, συναισθηματικών, ψυχικών κατακτήσεων της δεύτερης, με άλλα λόγια την παράδοση στους επερχόμενους των ως τη στιγμή αυτή πολιτιστικών κατακτήσεων του ανθρώπου. Αυτό συντελείται μεθοδικά και σκόπιμα μέσα στα σχολεία, από το νηπιαγωγείο ως το Πανεπιστήμιο, αλλά έμμεσα –όχι όμως λιγότερο έντονα – με όλα τα άλλα μέσα πνευματικής και ψυχικής επαφής που διαθέτει ο άνθρωπος: τα βιβλία, την τέχνη σε όλες της τις μορφές (οπτική, ακουστική, οπτικοακουστική –θέατρο, κινηματογράφος κλπ.), τον προφορικό λόγο, την ηθική πράξη κλπ. Αλλά τα πολιτιστικά αποθέματα του ανθρώπου με το πέρασμα των αιώνων έχουν σωρευθεί και έπαψαν να αποτελούν ένα περιορισμένο και ομοιογενές σύστημα γενικά αποδεκτό και εύκολα αφομοιώσιμο.

Σε μια κλειστή πρωτόγονη κοινωνία με περιορισμένες γνώσεις, συγκεκριμένες πίστες και άμεσες βιοτικές ανάγκες η παιδεία του νέου αποτελεί πρόβλημα, γιατί ούτε ο μεγάλος έχει να επιλέξει ούτε ο νέος μπορεί να βρει άλλη ορθότερη και ασφαλέστερη πηγή παιδείας.

Σε πιο προχωρημένες κοινωνικές και επομένως πολιτιστικές φάσεις τα πράγματα είχαν αρχίσει να γίνονται πολυπλοκότερα, αλλά στις περισσότερες ιστορικές περιόδους του παρελθόντος υπήρχε η ομοιογένεια μιας εθνικής πολιτιστικής παράδοσης, μέσα στην οποία ζούσε το κοινωνικό σύνολο και από αυτήν αντλούσε με ασφάλεια όλα τα στοιχεία, που αποτελούσαν και την «παιδεία» της νέας γενιάς.

Η παιδεία από την πιο συγκεκριμένη και συστηματική μορφή της, τη σχολική εκπαίδευση, ως την πιο πλατιά και γενική, τη διάδοση των στοιχείων του πολιτισμού

---

¹ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 48-49.

μέσω των βιβλίων και της τέχνης, αποτελούσε αγαθό που αφορούσε άμεσα έναν περιορισμένο αριθμό ανθρώπων, για να μην πούμε ορισμένη τάξη, και μόνο έμμεση ήταν η επίδρασή της στο σύνολο της κοινωνίας.

Σήμερα όμως, όταν μιλάμε για παιδεία, εννοούμε μια ενέργεια που έχει καθολική επίδραση, που αφορά το σύνολο των μελών μιας κοινωνίας. Όλες σχεδόν οι χώρες έχουν υποχρεωτική τη στοιχειώδη εκπαίδευση, η μέση εκπαίδευση στις πιο προηγμένες κοινωνίες απλώνεται σε μεγάλα στρώματα του λαού, και στην ανώτατη φτάνουν όχι μονάχα μεγάλα ποσοστά του πληθυσμού, αλλά προπάντων νέοι από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Τα βιβλία και οι εφημερίδες αποτελούν ανάγνωσμα όλο και μεγαλύτερου αριθμού ανθρώπων και το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος και το θέατρο απευθύνονται στο σύνολο των ανθρώπων. Αυτό σημαίνει πως η παιδεία σήμερα έχει στόχο της κάθε άνθρωπο, και αυτό με τη σειρά του σημαίνει πως κάθε άνθρωπος ενδιαφέρεται ή πρέπει να ενδιαφέρεται για την παιδεία.¹

Θα πρέπει η παιδεία να γίνει ένας ζωντανός οργανισμός, με ευκινησία, με περιέργεια, με ανοιχτούς ορίζοντες, έτοιμη να δεχτεί και να απορρίψει. Οι άνθρωποι που μετέχουν στο έργο της παιδείας, η παλαιά και η νέα γενιά, πρέπει να βρουν τον τρόπο να συνεργαστούν, ακόμα και ως ανταγωνιστές που τείνουν προς τον ίδιο όμως σκοπό.²

Από την αρχαία εποχή απασχολεί τον άνθρωπο ο κοινωνικός ρόλος της εκπαίδευσης: είναι κοινωνικός θεσμός ανανέωσης ή συντήρησης της γνώσης; Η απάντηση έχει δύο σκέλη. Η εκπαίδευση αρμόζει στα πρώτα βήματα του ανθρώπου και βαθμιαία παραχωρεί τη θέση της στην παιδεία, έννοια ευρύτερη της εκπαίδευσης.

Εκπαίδευση ονομάζουμε τη σκόπιμη και συστηματική μετάδοση γνώσεων, με την οποία μια γενιά διαμορφώνει την επόμενη, ενώ η παιδεία δε δέχεται τη χειραγώγηση του ανθρώπου και διεκδικεί πέρα από τις γνώσεις και το δικαίωμα της κριτικής στην εξουσία. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, ενδείκνυται, ιδιαίτερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η ανάλυση, η αμφισβήτηση, η ερμηνεία και η έρευνα, και δεν αρκεί μόνο η εκμάθηση στείων γνώσεων, χάριν οποιασδήποτε σκοπιμότητας ή χειραγώγησης. Στην εκπαιδευτική διαδικασία επιβάλλεται λοιπόν η προσφυγή σε κάθε είδους πηγές, χωρίς περιορισμούς σε όλα τα υπαρκτά μέσα πληροφόρησης και χωρίς γλωσσικούς φραγμούς, αν είναι δυνατόν. Η ελάχιστη απαίτηση που θα είχε κανείς από ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα θα ήταν να παρέχει χρήσιμες γνώσεις στα μέλη του.³

Η εκπαίδευση και πολύ περισσότερο η παιδεία, απαιτεί πολυσυλλεκτικότητα γνώσεων και τη διαρκή ανανέωσή τους, γεγονός που δεν χαρακτηρίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.⁴

Τα πανεπιστήμια είναι ο θεσμικός πυρήνας της ανάπτυξης και της διάδοσης της γνώσης στην κοινωνία. Αυτή η βασική διαπίστωση για το ρόλο του πανεπιστημίου στη σύγχρονη κοινωνία, αποτελεί μέτρο και σταθμό αξιολόγησής τους για κάθε χώρα στον κόσμο και φυσικά και για τη Ελλάδα.

Στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία δε βρίσκει κανείς πονήματα τα οποία ασχολούνται με το πρόβλημα του ενός συγγράμματος στο Πανεπιστήμιο, εφόσον κάτι τέτοιο θεωρείται ασυζητητί απαράδεκτο, αλλά βρίσκουμε συναφή θέματα που

---

¹ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 11-12.

² ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 21.

³ ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 159-161.

⁴ ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 162.

απασχολούν γνωστούς διανοητές.

Ο Th. W. Adorno στη θεωρία της ημιμάθειας, αναφορικά με τον όρο μόρφωση, υποστηρίζει τα εξής: «Εκπαίδευση η οποία αποσκοπεί στο να αυτοκαθιερωθεί και να απολυτοποιηθεί, κατέστη ήδη ημιμάθεια».¹

Στη μεταπολεμική Ελλάδα κάνει έντονη την παρουσία του στον εκπαιδευτικό χώρο ο φιλόσοφος και παιδαγωγός Ε. Π. Παπανούτσος, ο οποίος διετέλεσε και Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας στα έτη 1963-1965.

Μερικές από τις βασικές διαπιστώσεις του για τον τρόπο διδασκαλίας στο ελληνικό πανεπιστήμιο εκφράστηκαν στο παρακάτω κείμενο: «Η μέθοδος που ακολουθούν στο διδακτικό τους έργο οι ακαδημαϊκοί μας δάσκαλοι είναι αγόρευση από την υψηλή, την δυσπρόσιτη καθέδρα μπροστά στο πυκνό ακροατήριο που ακούει τα σοφά ρήματα με μακάριαν αδράνεια –μελέτη κατοίκωιν σε τακτά διαστήματα από σημειώσεις όσο γίνεται λακωνικές –και εξετάσεις, αλλεπάλληλες εξετάσεις επάνω σε προκαθορισμένη ύλη, δοκιμασία συνήθως ολιγόλεπτη, που κατά την αίσια έκβασή της απολήγει στο πολυπόθητο χαρτί». Η εκπαίδευση κατά αυτόν τον τρόπο γεννά στερεότυπα τα οποία διαμορφώνουν μια λανθασμένη εικόνα για το σκοπό και το ρόλο της στην κοινωνία και τα οποία είναι εκ διαμέτρου αντίθετα με αυτό που ονόμασε ο Max Weber (Idealtypus) "Ιδεότυπα".²

Όλοι οι Έλληνες συμφωνούμε πως κάτι δεν πάει καλά σ' αυτό τον τόπο* πως φταίνε οι πολιτικοί, οι στρατιωτικοί, οι θρησκευτικοί, οι πνευματικοί ηγέτες* πως φταίνε οι υπάλληλοι, οι εργάτες, οι εργοδότες, η περασμένη γενιά, η νέα γενιά* πως φταίει το σύστημα ή η απουσία συστήματος, πως φταίει το κλίμα και η παράδοσή μας ή η απομάκρυνση από την παράδοση. Στο τέλος είμαστε όλοι απογοητευμένοι και σχεδόν απελπισμένοι. Που θα βρεθεί η γιαιτρεία; Δεν ξέρω* το μόνο που ξέρω είναι πως τίποτα δε μπορεί να γίνει, αν δεν αρχίσουμε σωστά* και δε μπορούμε ν' αρχίσουμε σωστά, παρά μονάχα αν δημιουργήσουμε σωστούς ανθρώπους* και για να τους δημιουργήσουμε ο μόνος τρόπος είναι να θεμελιώσουμε σωστή εκπαίδευση.³

Το πρόβλημα της παιδείας είναι αληθινά εθνικό* ας ξαναθυμηθούμε το βάρος που πρέπει να έχει αυτός ο χαρακτηρισμός. Αν χτίσουμε πέντε ή δέκα κτήρια περισσότερα ή λιγότερα, αν δώσουμε στο λαό μας μερικά νοσοκομεία που τα έχει ανάγκη, αν κάνουμε δυο δρόμους ακόμα και αν φέρουμε μερικές χιλιάδες τουρίστες, θα έχουμε κάνει κάποιο καλό στον τόπο αυτό* θα «βελτιώσουμε το βιοτικό επίπεδο» του λαού, όπως συνηθίσαμε να λέμε. Αλλά θα έχουμε γιαιτρέψει μια μικρή πληγή, θα έχουμε γιαιτροπορέψει μια περαστική αρρώστια. Δε θα έχουμε όμως αρχίσει να κάνουμε τίποτα, αν δεν ετοιμάσουμε τους αυριανούς πολίτες για τη ζωή* αν δεν ετοιμάσουμε τους αυριανούς ηγέτες του τόπου, τους επιστήμονες και τους τεχνίτες, τους εργάτες και τους υπαλλήλους, τις μάνες και τους πατέρες των παιδιών. Με μια λέξη, αν δεν ετοιμάσουμε τους ανθρώπους.⁴

Πιεσμένοι από τα άμεσα βιοτικά προβλήματα και νομίζοντας πως έχουμε υποχρέωση να προσφέρουμε στους νέους τα μέσα «να κερδίσουν τη ζωή», πιστεύουμε πως σκοπός της παιδείας –και της σχολικής και της εξωσχολικής –είναι η μετάδοση στους νέους όλων εκείνων των γνώσεων που θα τους κάνουν ικανούς να εξασφαλίσουν ένα επάγγελμα που θα τους προσφέρει τα αγαθά της «κοινωνίας της αφθονίας». Αυτό σημαίνει και η προετοιμασία για το Πανεπιστήμιο, όπου θα

---

¹ ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 161.

² ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 170.

³ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 23.

⁴ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 22.

συνεχίσουν την ίδια ετοιμασία για την ασφαλέστερη και ανετότερη επίτευξη του ίδιου τελικά σκοπού.¹

Εάν μας ενοχλεί η ιδέα –γράφει ο Ε. Παπανούτσος –ότι το κράτος έχει το δικαίωμα να εποπτεύει με τα όργανά του και να ρυθμίζει με τη νομοθεσία του την εκπαιδευτική εργασία, είναι γιατί πικρή πείρα μας έχει διδάξει ότι όχι σπάνια η πολιτική εξουσία κάνει και σ' αυτό το κεφάλαιο της κοινωνικής ζωής κατάχρηση της δύναμής της και με τις άτοπες παρεμβάσεις της μεταβάλλει τα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε τόπους κομματικής προπαγάνδας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τούτο είναι ασυμβίβαστο και με την έννοια της εκπαίδευσης ως λειτουργίας που αποβλέπει στη μόρφωση ηθικά ελεύθερων και προσωπικά αυτοδύναμων ανθρώπων, επομένως έχει την υποχρέωση να προστατεύει τους νέους από τους πολύτροπους κινδύνους του ψυχικού βιασμού, αλλά και με την έννοια της πολιτικής που στόχο της οφείλει να έχει όχι την κοινωνική προβολή ματαιόδοξων προσώπων ή την πρακτόρευση ευτελών συμφερόντων, αλλά την ηθική και πνευματική προκοπή του συνόλου.²

Γι' αυτό πιστεύω πως η παιδεία του άμεσου μέλλοντος, αφού ενσωματώσει στο περιεχόμενό της όλες τις ανθρώπινες κατακτήσεις, πνευματικές, ψυχικές και ηθικές, από τις παλαιότερες ως τις πιο σύγχρονες, οφείλει να προσφέρει στους νέους ανθρώπους όλα εκείνα τα στοιχεία που θα τους κάνουν ικανούς να προχωρήσουν στις αναζητήσεις τους, τις επιστημονικές και τεχνολογικές, αλλά συνάμα και τις καθαρά πνευματικές και συναισθηματικές, και τις ηθικές –με την πιο πλατιά έννοια του όρου –ώστε να σχηματίσουν τον δικό τους κόσμο, στηριγμένο στις δικές του αξίες και στα δικά του πιστεύω. Μια τέτοια παιδεία δεν μπορεί να είναι περιορισμένη σε φτωχές και πεπερασμένες γνώσεις, αλλά έχει ανάγκη να τρέφεται από αρχές που αντέχουν στο χρόνο, να στοχάζεται δηλαδή «γενικές αρχές», όπως θα έλεγε όχι μονάχα ο Αριστοτέλης αλλά, πιστεύω, και ο Einstein.³

Ο γενικότερος τρόπος λειτουργίας των κυριότερων κοινωνικών μηχανισμών στη νεότερη Ελλάδα, όπως η γλώσσα και η εκπαίδευση, υπακούει σ' έναν κανόνα λαϊκιστικής υποχώρησης μιας κάστας απέναντι στο σύνολο, με απώτερο σκοπό τον προσεταιρισμό του στα συμφέροντα της κάστας. Αυτόν τον κανόνα που αντιβαίνει σε κάθε έννοια ορθολογισμού ή τελεολογικής δράσης όπως θα έλεγε και Max Weber, εφάρμοσε η εκάστοτε εξουσία στη χώρα μας, κάθε φορά που κλήθηκε να αντιμετωπίσει χρονίζοντα προβλήματα, όπως αυτό της εκπαίδευσης και άλλα παρόμοια. Κατά παρόμοιο λαϊκιστικό τρόπο αντιμετώπισε και η πολιτική πνευματική ηγεσία τη λειτουργία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθιερώνοντας κανόνες λειτουργίας που ενδείκνυνται μάλλον για τη δευτεροβάθμια. Καθιερώνοντας ένα σύστημα εξετάσεων, το οποίο στηρίζεται στην αποστήθιση ενός συγγράμματος ή καλύτερα ορισμένων σελίδων ενός συγγράμματος, νομιμοποιείται, έμμεσα ή άμεσα, συνειδητά ή ασυνείδητα, να προσδοκά από τη στρατιά των ακαδημαϊκών αποφοίτων, να μην τολμήσουν με ειρηνικό τρόπο αυτό που αλλού έγινε με επανάσταση, δηλαδή την κοινωνική μεταβολή. Διότι, όπως ξέρουμε και είδαμε και αλλού, κάθε ανατροπή δε σημαίνει κατ' ανάγκην και κοινωνική μεταβολή αλλά συχνά μόνον αλλαγή της ηγεσίας.⁴

Οι περισσότερες θεωρίες που αναφέρονται στον όρο, συμφωνούν στο ότι κοινωνική μεταβολή σημαίνει την αλλαγή των κοινωνικών δομών, την απόκλιση

---

¹ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 13.

² ΕΥΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 19.

³ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 18-19.

⁴ ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 159.

από σχετικά σταθερές καταστάσεις, τις προϋποθέσεις σταθερότητας τις οποίες πρέπει να γνωρίζουμε για να αναλύσουμε και να ερμηνεύσουμε τις δυναμικές μετουσιώσεις, οι οποίες θα μας οδηγήσουν στην τροχιά της ανάπτυξης. Η έννοια της κοινωνικής μεταβολής απασχόλησε πάρα πολλούς κοινωνικούς επιστήμονες. Μια από τις πλησιέστερες θεωρίες κατά γενική ομολογία ανήκει στον Αμερικανό Talcott Parsons και σύμφωνα μ' αυτήν, «ως κοινωνική μεταβολή στη δομή ενός κοινωνικού συστήματος ορίζουμε την αλλαγή η οποία επέρχεται στους κανόνες που διέπουν τον πολιτισμό του. Εάν εξετάσουμε το ανώτερο επίπεδο των κοινωνικών συστημάτων, τότε η κοινωνική μεταβολή αφορά κυρίως τη μεταβολή του συστήματος των κοινωνικών αξιών της κοινωνίας». Έχοντας υπόψη τον ορισμό του Talcott Parsons και μελετώντας την ελληνική περίπτωση, την επιδίωξη δηλαδή της εκκλησίας να κρατά το λαό μακριά από κάθε ανανεωτική προσπάθεια, αντιλαμβάνεται κανείς ότι κατ' αυτόν τον τρόπο τίθενται προσκόμματα στην κοινωνική μεταβολή. Κατά παρόμοιο τρόπο δυσχεραίνεται και μέσω της εκπαίδευσης η κοινωνική μεταβολή, με την καθιέρωση του ενός και μοναδικού συγγράμματος, που έχει ως συνέπεια την έλλειψη κάθε είδους προβληματισμού που οδηγεί στην περεταίρω διεύρυνση της γνώσης και την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας (Urteilkraft κατά τον Immanuel Kant), βασικές προϋποθέσεις της κοινωνικής μεταβολής.¹

Το Πανεπιστήμιο, ως θεσμός εξυπηρετικός της επιστήμης, της κοινωνίας και της γενικότερης πολιτικής της χώρας μας δεν είναι σε θέση, έτσι όπως είναι σήμερα διαρθρωμένος, να λειτουργήσει με σωστό τρόπο. Υπάρχει ένα τεράστιο χάσμα ανάμεσα στη ζωή, όπως είναι διαμορφωμένη έξω από το Πανεπιστήμιο και στη ζωή, όπως είναι διαμορφωμένη και δεσμευμένη μέσα στο Πανεπιστήμιο. Η διάσταση αυτή είναι φυσικό να προκαλεί κρίση, γιατί κρίση δημιουργείται όταν υπάρχουν έντονες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στην κοινωνική πραγματικότητα και στους θεσμούς. Δεν πρέπει να ξεχνούμε εξάλλου ότι το Πανεπιστήμιο έχει μείνει ουσιαστικά στις πεπαλαιωμένες δομές, στις ξεπερασμένες μορφές μετάδοσης γνώσεων και κρίσεων και στην αναπαραγωγή των διανοουμένων –επιστημόνων, ενώ οι καιροί μας θέλουν επιστήμονες που να συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση των κοινωνικών θεσμών.

Το θέμα λοιπόν εντοπίζεται στο ότι τα σημερινά αιτήματα που δημιουργούνται μέσα στην ελληνική κοινωνία δεν βρίσκουν μορφές επίλυσης μέσα στα Πανεπιστήμια, γιατί το Πανεπιστήμιο είναι αποκομμένο από τη ζωή.²

---

¹ ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 159-160.

² ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : Όπ. παρ. σ. 92.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ιστορική ανασκόπηση

Η διάρθρωση και λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος προσδιορίζεται από ένα πλέγμα νόμων, νομοθετικών και προεδρικών διαταγμάτων, καθώς επίσης και υπουργικών αποφάσεων και εγκυκλίων που καθορίζουν μέχρι την τελευταία τους λεπτομέρεια όλες τις πτυχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο συγκεντρωτικός αυτός χαρακτήρας της ελληνικής εκπαίδευσης καθιστά το ρόλο της κεντρικής εξουσίας κυρίαρχο στο πολιτικό σύστημα της χώρας. Δεν είναι γι' αυτό τυχαίο το γεγονός ότι ο χαρακτήρας και η διάρκεια παραμονής στην εξουσία των διάφορων κυβερνήσεων χαρακτηρίζει και την έκταση και τη μακροβιότητα των επιχειρούμενων μεταρρυθμιστικών προσπαθειών.

Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και υπό την πίεση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της εποχής επιχειρείται το 1959 μία πρώτη αναθεώρηση του εκπαιδευτικού συστήματος, η οποία αρχίζει με την καταγραφή των μεταρρυθμιστικών στόχων και την απαρίθμηση των αναγκαίων μέτρων από την Επιτροπή Παιδείας του 1958 και καταλήγει στην υιοθέτηση από τη Βουλή εκπαιδευτικών νομοθετημάτων περιορισμένης εμβέλειας, που αναφέρονται κυρίως στη διοικητική οργάνωση της τεχνικής –επαγγελματικής εκπαίδευσης χωρίς να θίγουν τη δομή, την οργάνωση και το περιεχόμενο της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Το δεύτερο μεταρρυθμιστικό επεισόδιο εκτυλίσσεται την περίοδο 1963 – 1965. είναι περισσότερο φιλόδοξο, αφού επεκτείνεται σε όλους σχεδόν τους κρίσιμους τομείς του εκπαιδευτικού συστήματος (διάρθρωση, διοίκηση, περιεχόμενο σπουδών, χρηματοδότηση κ.λ.π.), και συνοδεύεται με την υιοθέτηση μέτρων (καθιέρωση 9χρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης, δωρεάν εκπαίδευσης, δημοτικής γλώσσας, διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών από μετάφραση στο γυμνάσιο κ.λ.π.), που αν και δεν είναι ριζοσπαστικά προσφέρουν εντούτοις μια νέα οπτική στα εκπαιδευτικά πράγματα. Η διάρκεια εφαρμογής των περισσότερων από τα μέτρα αυτά συμπίπτει εντούτοις με το σύντομο βίο της κυβέρνησης που τα νομοθέτησε. Ιδιαίτερα στην περίοδο της επτάχρονης δικτατορίας, που ακολουθεί, σημειώνεται μία καθολική οπισθοδρόμηση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι κυβερνήσεις της πρώτης μεταπολιτευτικής περιόδου, υπό την πίεση των κρίσιμων συνθηκών που επικρατούν στη χώρα, νομοθετούν μια σειρά μέτρων που στη βάση τους δε διαφέρουν από εκείνα της περιόδου 1963 – 65 και που συγκεντρώνουν γι' αυτό την ευρεία συναίνεση του πολιτικού κόσμου της χώρας. Παράλληλα, όμως, το μεταρρυθμιστικό αυτό έργο κρίνεται παρωχημένο από μια σημαντική μερίδα του πολιτικού και πνευματικού κόσμου, αφού περιορίζεται απλώς στην ικανοποίηση ώριμων πλέον από πολύ καιρό αιτημάτων και στη λήψη μέτρων που δε δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που δημιουργεί η σύγχρονη οικονομική συγκυρία, και απαιτεί η νέα κοινωνική δυναμική.¹

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Ελλάδα: Σύγχρονο Εκπαιδευτικό σύστημα. Αθήνα 1989, 4^{ος} τόμος, σ. 1788.

Στα χρόνια μετά τη μεταπολίτευση, είναι αλήθεια, σημειώνονται ουσιαστικές μεταβολές στα κοινωνικοοικονομικά και πολιτικο-ιδεολογικά δεδομένα στη χώρα. Τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της πρώτης περιόδου διαδέχεται ο σταδιακός περιορισμός των επενδύσεων, η άνοδος του πληθωρισμού, η αύξηση του δημόσιου χρέους κ.λ.π., φαινόμενα που συνδέονται ασφαλώς με τις διαδοχικές πετρελαϊκές κρίσεις και τις αρνητικές διεθνείς συγκυρίες, αλλά και με τις διαρθρωτικές αδυναμίες της εθνικής οικονομίας. Παράλληλα, τα εθνικά θέματα της Κύπρου και του Αιγαίου κρατούν τις αμυντικές δαπάνες σε εξαιρετικά υψηλά για τις οικονομικές δυνατότητες της χώρας επίπεδα, αφαιρώντας χρηματοδοτικούς πόρους από την εκπαίδευση και τους άλλους τομείς κοινωνικής πολιτικής. Η ανεργία, απόρροια της οικονομικής δυσπραγίας, αλλά και των σημειούμενων αναδιαρθρώσεων στην αγορά εργασίας, που μαζί με την αυξανόμενη ζήτηση του εκπαιδευτικού αγαθού επιμηκύνουν το μέσο χρόνο φοίτησης στα σχολεία, δημιουργούν ανάγκες αναζήτησης νέων διεξόδων με τη δημιουργία νέων τύπων σχολείων, την αναθεώρηση προγραμμάτων και τη βελτίωση της υπάρχουσας υλικοτεχνικής υποδομής. Η ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ και η προοπτική της ευρωπαϊκής ενοποίησης εντείνει τις πιέσεις αυτές προς το εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς ορισμένοι υπογραμμίζουν τους κινδύνους της οικονομικής και πολιτιστικής περιθωριοποίησης της χώρας και οι υπόλοιποι προσβλέπουν στην αξιοποίηση των προσφερόμενων δυνατοτήτων.¹

Από την άλλη πλευρά, η εξάλειψη μετά τη μεταπολίτευση του εμφυλιοπολεμικού πλέγματος αναγκαστικών νόμων, που για δεκαετίες ρύθμιζε την πολιτική της χώρας, και η υποχώρηση της επίσημης διάκρισης των Ελλήνων σε κατηγορίες, ανάλογα με τις ιδεολογικές τους πεποιθήσεις, απελευθέρωσε πολλές κοινωνικές δυνάμεις και δημιούργησε μια νέα πολιτική δυναμική. Στο χώρο της εκπαίδευσης το γεγονός αυτό δημιούργησε πιέσεις για την αναθεώρηση του ιδεολογικού και θεσμικού πλαισίου της. Αποτέλεσμα των πιέσεων αυτών υπήρξε η ψήφιση από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, που εξέφραζε το αίτημα μιας νέας εκπαιδευτικής πολιτικής, μιας σειράς νομοθετημάτων, τα οποία καθορίζουν τη διάρθρωση και λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος σήμερα (1989).

Σκοποί και στόχοι της σύγχρονης ελληνικής εκπαίδευσης

Σύμφωνα με συνταγματική επιταγή, «η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους, έχει δε ως σκοπόν την ηθικήν, πνευματικήν, επαγγελματικήν και φυσικήν αγωγήν των Ελλήνων, την ανάπτυξιν της εθνικής και θρησκευτικής συνειδήσεως και την διάπλασιν αυτών ως ελευθέρων και υπευθύνων πολιτών». Περισσότερο συγκεκριμένος και αναλυτικός ο νόμος 1566 του 1985, που ρυθμίζει τη δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ερμηνεύει τη συνταγματική επιταγή, επιχειρώντας να της προσδώσει μια εντονότερα ορατή κοινωνική και πολιτική διάσταση. Αναφέρεται στην «...ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών... ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή...». Υπογραμμίζει «την κοινωνική αξία και ισοτιμία της πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας», τη σπουδαιότητα «της ²

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1788.

² ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1789.

συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας» και τη σημασία που έχει η «υπεύθυνη συμμετοχή» όλων στην «πρόοδο του κοινωνικού συνόλου και στην ανάπτυξη της πατρίδας μας». Την καλλιέργεια της αγάπης προς τον άνθρωπο και το σεβασμό των ανθρωπίνων αξιών συμπληρώνουν οι στόχοι της αγάπης προς τη «ζωή και τη φύση», της ανάπτυξης της «φιλίας και συνεργασίας με όλους τους λαούς της γης, προσβλέποντας σ' έναν κόσμο καλύτερο, δίκαιο και ειρηνικό», και ακόμη της απόκτησης «κοινωνικής συνείδησης και ταυτότητας» μέσα από τη σχολική αγωγή. Αξίζει, τέλος, να μνημονευθούν οι αναφορές στην ανάγκη επαφής των μαθητών με «τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης» και τις «αξίες της λαϊκής μας παράδοσης».

Ως βασικούς συντελεστές για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών ο βασικός εκπαιδευτικός νόμος του 1985 θεωρεί τον εκπαιδευτικό, τα αναλυτικά προγράμματα και τα διδακτικά βιβλία, την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή και την ανάπτυξη του απαραίτητα πρόσφορου παιδαγωγικού κλίματος στα σχολεία. Πέρα από μian απλή καταγραφή των παραμέτρων επιτυχίας του εκπαιδευτικού έργου, η επίσημη αναφορά σ' αυτές αποτελεί μια πρόδηλη προσπάθεια του νομοθέτη να υπενθυμίσει το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που διαφυλάσσει για τον εαυτό του το κράτος.¹

Δομή και διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος

Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά μεταξύ των ηλικιών 6 – 15, δηλαδή περιλαμβάνει την Πρωτοβάθμια (Δημοτικό) και την κατώτερη Δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο).

Η διάρκεια φοίτησης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Δημοτικό) είναι εξαετής, με ηλικία εισόδου το 6ο έτος. Παράλληλα προς τα κοινά Νηπιαγωγεία και Δημοτικά λειτουργούν και Ολοήμερα σχολεία, τα οποία έχουν διευρυμένο ωράριο λειτουργίας και εμπλουτισμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα.²

Η προσχολική αγωγή παρέχεται στα νηπιαγωγεία που λειτουργούν είτε ανεξάρτητα είτε μέσα σε παιδικά κέντρα (συνδυασμός με κρατικούς παιδικούς σταθμούς) και διαρκεί 2 χρόνια με μικρότερη ηλικία εγγραφής των νηπίων τα 3,5 χρόνια. Η φοίτηση στα νηπιαγωγεία δεν είναι υποχρεωτική, προβλέπεται, όμως, η σταδιακή κατά περιοχές ένταξή της στο χώρο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν, ύστερα από κοινή απόφαση των υπουργών Παιδείας, Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Οικονομικών. Προς το παρόν ο αριθμός των υπαρχόντων νηπιαγωγείων και παιδικών κέντρων δεν επαρκεί για την ικανοποίηση της ζήτησης, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα. Μέρος των αναγκών καλύπτονται από ιδιωτική πρωτοβουλία.

Η εκπαίδευση στα δημοτικά σχολεία είναι υποχρεωτική και διαρκεί έξι χρόνια. Η ηλικία πρώτης εγγραφής των παιδιών είναι τα 5,5 χρόνια, που πρέπει να είναι συμπληρωμένα από την 1^η Οκτωβρίου του έτους εγγραφής. Ο δάσκαλος ή δασκάλα διδάσκει για 4 ή 5 διδακτικές ώρες την ημέρα (το ωρολόγιο πρόγραμμα προβλέπει 23 εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας για τις Α' και Β' τάξεις και 25 για τις υπόλοιπες) όλα τα μαθήματα. Σε ορισμένα δημοτικά σχολεία τα μαθήματα της μουσικής, φυσικής αγωγής, καλλιτεχνικών και ξένων γλωσσών διδάσκονται από καθηγητές³

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1789.

² <http://www.euroeducation.net/prof/greeco.htm>.

³ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1789-1790.

της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα και με τις σχετικές διατάξεις του Ν. 1566/85.¹

Η μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση του 1997, περιλαμβάνει δύο τύπους σχολείων: τα Ενιαία Λύκεια και τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.). Η διάρκεια φοίτησης είναι τριετής στα Ενιαία Λύκεια και διετής (Α' κύκλος σπουδών) ή τριετής (Β' κύκλος σπουδών) στα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια, ενώ δεν αποκλείονται αμοιβαίες μετακινήσεις από τον ένα τύπο σχολείου στον άλλο.

Παράλληλα με τα κοινά σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργούν και Ειδικά Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια και λυκειακές τάξεις, που απευθύνονται σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επίσης λειτουργούν και Μουσικά, Εκκλησιαστικά και Αθλητικά Γυμνάσια και Λύκεια.

Στη μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση εντάσσονται και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), τα οποία προσφέρουν επίσημη αλλά αδιαβάθμιτη εκπαίδευση. Τα Ιδρύματα αυτά χαρακτηρίζονται αδιαβάθμιτα, γιατί δέχονται τόσο αποφοίτους Γυμνασίου όσο και αποφοίτους Λυκείου, ανάλογα με τις επιμέρους ειδικότητες που προσφέρουν.

Η δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται στα πανεπιστήμια (Α.Ε.Ι.) και στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.). Η εισαγωγή των υποψηφίων σ' αυτά τα ιδρύματα ρυθμίζεται από την επίδοσή τους σε ένα σύστημα γενικών εξετάσεων εθνικού επιπέδου, που λαμβάνουν χώρα στη Β' και Γ' τάξη του Λυκείου και πραγματοποιούνται κάθε χρόνο κατά το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιουνίου. Κάθε υποψήφιος εξετάζεται σε έξι μαθήματα της επιλογής του (της) που διδάχθηκε κατά τη διάρκεια της τελευταίας τάξης του Λυκείου. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι δωρεάν.² Σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος του 1975, η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα πλήρως αυτοδιοικούμενα. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του κράτους, ενισχύονται οικονομικά απ' αυτό και λειτουργούν βάσει νόμων που αναφέρονται στους οργανισμούς τους. Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται.³

Σήμερα λειτουργούν 11 Τ.Ε.Ι., με 127 τμήματα και 50 διαφορετικές ειδικότητες. Σ' αυτά φοιτούν 64.000 σπουδαστές και διδάσκουν καθηγητές που διακρίνονται σε 3 βαθμίδες, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι καθηγητές εφαρμογών.⁴

Η επίσημη τυπική εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από καθορισμένη διάρκεια σπουδών, επαναληψιμότητα, και απονομή επίσημου τίτλου σπουδών στο τέλος τους, ο οποίος αποτελεί και την κρατική νομιμοποίησή της.

Η διαβάθμιση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων συνεπάγεται την υποχρέωση κατοχής του αποδεικτικού τίτλου (απολυτηρίου, πτυχίου κλπ.) του προηγούμενου επιπέδου σπουδών για τη συνέχιση στο επόμενο.⁵

Το διάγραμμα που ακολουθεί (σελ. 51) παρουσιάζει συνοπτικά τη δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως αυτό συγκροτείται από ιδρύματα της επίσημης τυπικής, διαβαθμισμένης ή αδιαβάθμιστης εκπαίδευσης.²

Επισημαίνεται ότι το διάγραμμα δίνει τη γενική εικόνα του εκπαιδευτικού συστήματος σε όσες εκφάνσεις του εποπτεύονται κυρίως από το ΥΠ.Ε.Π.Θ., που

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1790.

² http://www.ypepth.gr/el_ec_page969.htm.

³ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1791.

⁴ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1792.

⁵ <http://www.euroeducation.net/prof/greeco.htm>.

είναι και οι μεγαλύτερες σε έκταση. Όμως, μια ευρύτερη ανάλυση δείχνει ότι το σύνολο των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που προσφέρονται στην Ελλάδα αποτελεί ένα πλέγμα πολύ πιο πολύπλοκο, πολυεπίπεδο και διαφοροποιημένο. Πολλές άλλες εκπαιδευτικές υπηρεσίες, διαβαθμισμένες ή αδιαβάθμιστες, προσφέρονται μέσα στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα και σε συνεργασία με αυτό ή και εντελώς ανεξάρτητες από όσες εντάσσονται στον βασικό πυρήνα του.¹

Προβλήματα και προοπτικές

Η εκπαίδευση αποτέλεσε πάντοτε αντικείμενο έντονου προβληματισμού και πολιτικής διαμάχης στην Ελλάδα. Από όλους αναγνωρίζεται πως δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των καιρών μας και ειδικότερα στην πρόκληση του ανταγωνισμού μέσα στα πλαίσια μιας ενοποιημένης Ευρώπης. Η αναθεώρηση του συγκεντρωτικού χαρακτήρα του συστήματος υπήρξε ανέκαθεν ένα από τα βασικότερα αιτήματα του εκπαιδευτικού κόσμου της χώρας. Ο Ν. 1566/85 κινήθηκε προς την κατεύθυνση αυτή, χωρίς, όμως, να θίξει ουσιαστικά τον κυρίαρχο ρόλο του κράτους στην άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής.²

Ένας δεύτερος μόνιμα προβληματικός τομέας του εκπαιδευτικού συστήματος είναι η χρηματοδότησή του. Το ύψος των διατιθέμενων πιστώσεων κρίνεται από όλους τους παράγοντες της δημόσιας ζωής ανεπαρκές για την κάλυψη των αναγκών σε υλικοτεχνική υποδομή και για την προώθηση προγραμμάτων εκσυγχρονισμού της ελληνικής εκπαίδευσης. Παρά τη διακηρυγμένη πολιτική βούληση όλων των κομμάτων να ενισχύσουν κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση, η οικονομική κατάσταση της χώρας δεν επιτρέπει μεγάλη αισιοδοξία, τουλάχιστο για το άμεσο μέλλον.

Θέμα που άπτεται του ιδεολογικού χαρακτήρα της ελληνικής εκπαίδευσης, αλλά και του κοινωνικοπολιτικού θεσμικού της πλαισίου, αποτέλεσε τα τελευταία χρόνια η κατάργηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης.

Ένα τέταρτο θέμα που συγκέντρωσε το ενδιαφέρον της πολιτείας, των εκπαιδευτικών, των γονέων, αλλά και του ευρύτερου κοινού υπήρξε κατά την τελευταία δεκαετία το σύστημα επιλογής των υποψηφίων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δοκιμάσθηκε διαδοχικά σειρά συστημάτων αξιολόγησης, χωρίς κανένα να περιορίσει το ενοχλητικό φαινόμενο της παραπαιδείας, το άγχος των υποψηφίων και τις αρνητικές επιπτώσεις στη λειτουργία του λυκείου. Οι προοπτικές για την επίλυση του προβλήματος δε φαίνονται αισιόδοξες, όσο το πρόβλημα αντιμετωπίζεται σε στενά εκπαιδευτικά πλαίσια και παραγνωρίζεται ο κοινωνικός και πολιτικοοικονομικός του χαρακτήρας.

Οι εισαγωγικές δεν είναι οι μόνες εξετάσεις που συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον πολιτείας, οργανώσεων και κοινού. Το όλο σύστημα αξιολόγησης, ο προσανατολισμός του στον έλεγχο της απομνημόνευσης στείρων γνώσεων και όχι της κριτικής ικανότητας των μαθητών, η ηλικία από την οποία θα πρέπει να αρχίζουν οι εξετάσεις, η μορφή τους κ.λ.π. αποτελούν καθημερινό αντικείμενο προβληματισμού και συζητήσεων.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κυριαρχούν τα θέματα της υποβάθμισης των ³

---

¹ http://www.ypepth.gr/el_ec_page969.htm.

² ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1796.

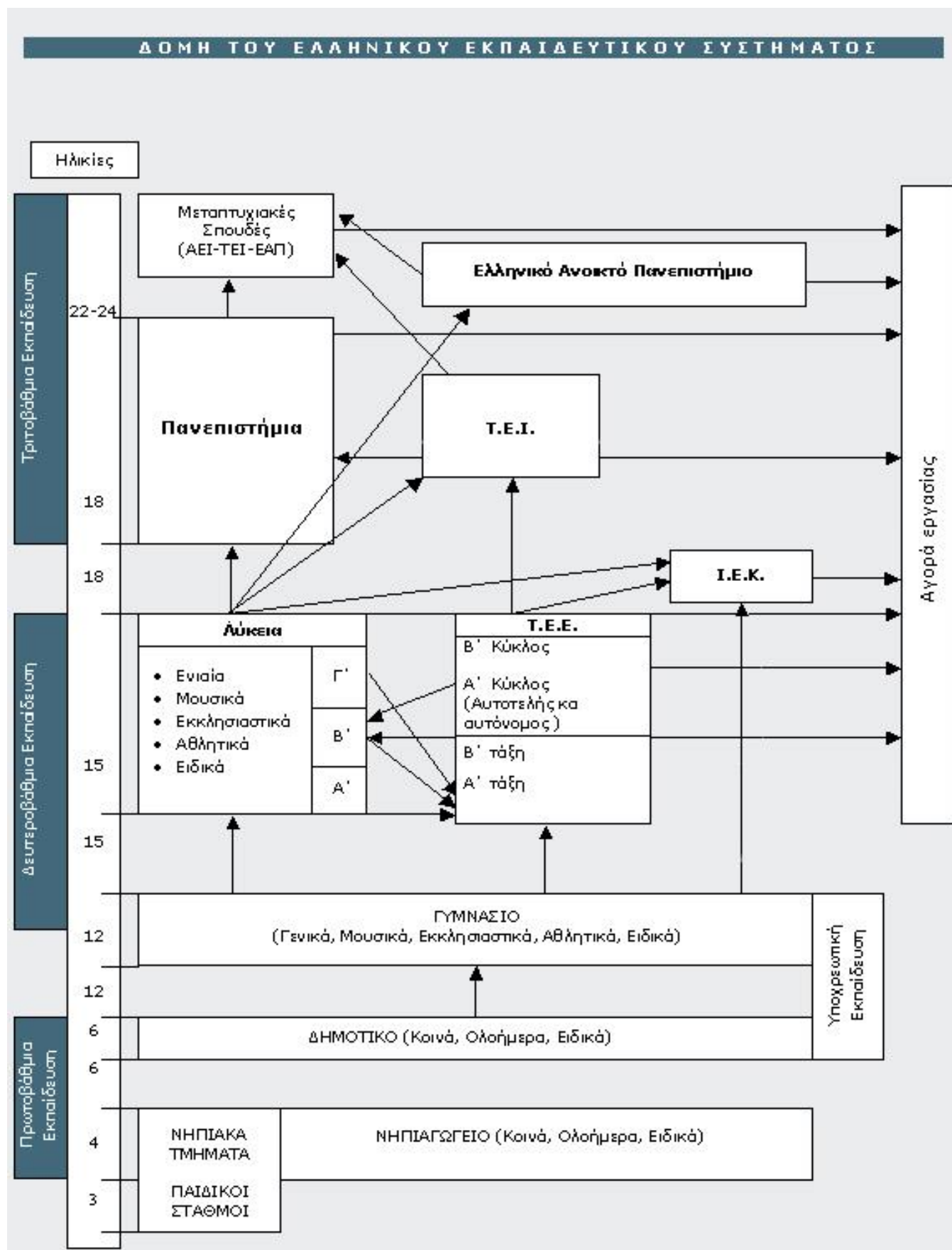
³ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1796-1797.

σπουδών σε συνδυασμό και με την παρατεινόμενη ανεργία των νέων πτυχιούχων, ανάγκη αναβάθμισης της έρευνας που είναι εξαιρετικά περιορισμένη και η λειτουργικότητα των θεσμών διοίκησης και δημοκρατικής συμμετοχής.¹

---

¹ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΛΕΞΙΚΟ : Όπ. παρ. σ. 1797.

Διάγραμμα: Δομική διάρθρωση του σύγχρονου ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος ¹

¹ http://www.ypepth.gr/el_ec_page969.htm.

Δαπάνες φοιτητικών συγγραμμάτων

Κάθε σχολική χρονιά, τα φοιτητικά συγγράμματα στοιχίζουν αρκετά εκατομμύρια ευρώ στον κρατικό προϋπολογισμό. Στον φετινό Προϋπολογισμό (2005–2006), οι εγγεγραμμένες δαπάνες για φοιτητικά συγγράμματα, ανέρχονται σε 34.700.000 ευρώ, έναντι μόλις 22.600.000 ευρώ, της αντίστοιχης περσινής χρονιάς, δηλαδή ποσοστό αύξησης 53,54%.¹

Στον παρακάτω πίνακα, δίνονται αναλυτικά οι δαπάνες για συγγράμματα, σίτιση, μισθοδοσία και λειτουργία, για τα έτη 2004 και 2005.

	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ		
	2004	2005	Ποσοστό
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ	22.600.000 €	34.700.000 €	53,54%
ΔΑΠΑΝΕΣ ΣΙΤΙΣΗΣ	24.490.000 €	26.850.000 €	9,64%
ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑ 407/80	15.000.000 €	27.000.000 €	80,00%
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	174.500.000 €	185.000.000 €	6,02%
ΣΥΝΟΛΟ	236.590.000 €	273.550.000 €	15,62%

Σύνολο μαθητών της χώρας κατά το έτος 2006

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση – Δημόσια Δημοτικά

	Αγόρια	Κορίτσια
Σύνολο Ελλάδας	596.487	289.305

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση – Δημόσια Ημερήσια Γυμνάσια

	Αγόρια	Κορίτσια
Τάξη Α΄	109.803	51.566
Τάξη Β΄	106.372	50.713
Τάξη Γ΄	91.352	44.833
Σύνολο Ελλάδας	307.527	147.112 ²

¹ http://www.ypepth.gr/docs/ediag_apol_ypourg_1_etos.doc.

² <http://www.oedb.gr/about.asp>.

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση – Δημόσια Ημερήσια Ενιαία Λύκεια

	Αγόρια	Κορίτσια
Τάξη Α΄	71.893	38.987
Τάξη Β΄	68.985	37.419
Τάξη Γ΄	71.569	38.892
Σύνολο Ελλάδας	212.447	115.298

Γενικά σύνολα μαθητών

	Αγόρια	Κορίτσια
	596.487	289.305
	307.527	147.112
	212.447	115.298
Σύνολο Ελλάδας	1.116461	551.715

Τελικό σύνολο μαθητών Ελλάδας **1.668.176**

Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων

Ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (ΟΕΔΒ) είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με έδρα την Αθήνα. Λειτουργεί υπό την εποπτεία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. από το 1937. Σκοπός του είναι η έκδοση και η διάθεση των διδακτικών βιβλίων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, καθώς και ορισμένων βιβλίων και εντύπων που αφορούν γενικότερα στην επιστημονική έρευνα, στη λαϊκή επιμόρφωση και στις ανάγκες άλλων Δημοσίων Υπηρεσιών.

Η τρέχουσα δραστηριότητα του Οργανισμού αφορά στην παραγωγή ετησίως **1.200 τίτλων βιβλίων για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε περίπου 40.000.000 αντίτυπα**, για τα οποία απαιτούνται περίπου 15.000 τόνοι χαρτί και χαρτόνι.

Ο ΟΕΔΒ έχει υψηλή παραγωγικότητα με βιβλιοπαραγωγικό κόστος εντυπωσιακά χαμηλό, όχι μόνο για τα ελληνικά αλλά και τα διεθνή εκδοτικά δεδομένα (**το μέσο κόστος ενός διδακτικού βιβλίου είναι περίπου 0,70 ευρώ**).

Απασχολεί 115 εργαζόμενους και ο **ετήσιος προϋπολογισμός του ανέρχεται σε περίπου 32.000.000 ευρώ**.

Η διαδικασία της διανομής ξεκινά με την παραγγελία των βιβλίων από τα σχολεία ανάλογα με των αριθμό μαθητών που προβλέπουν (βάσει των στατιστικών¹

¹ <http://www.oedb.gr/about.asp>.

στοιχείων) για την επόμενη σχολική χρονιά.

Η διαδικασία παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα. Το κυριότερο είναι οι αυξημένες παραγγελίες βιβλίων έναντι του αριθμού των μαθητών.

Είναι συχνό το φαινόμενο να παραγγέλλονται αδικαιολόγητα μέχρι και 50% περισσότερα βιβλία από τους μαθητές, χωρίς το πλεόνασμα αυτό να επιστρέφεται ή να αφαιρείται από την παραγγελία της επόμενης χρονιάς. Αυτό το φαινόμενο λόγω αδυναμίας του μηχανογραφικού συστήματος να παρακολουθεί τη χρονική εξέλιξη των παραγγελιών δημιουργεί μια συνολική επιβάρυνση του προϋπολογισμού του ΟΕΔΒ που ξεπερνά το 20% και προς το παρόν η αντιμετώπισή του επιχειρείται με την ευαισθητοποίηση των υπεύθυνων των σχολείων και των γραφείων για εξορθολογισμό των παραγγελιών.¹

---

¹ <http://www.oedb.gr/about.asp>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Οι λαοί της αρχαιότητας είχαν τρόπους να διατηρούν και να μεταδίδουν τις κεκτημένες γνώσεις, είτε ιερές και απόκρυφες ήσαν αυτές είτε καθαρά πρακτικές, η παιδεία όμως είναι κατόρθωμα ελληνικό και αφορά στην πνευματική ολοκλήρωση του ανθρώπου. Σημείο ακμής της επομένως είναι ότι μεταδίδει ιδανικό* παρακμής ότι μεταδίδει γνώσεις. Η γνώση χωρίζει την σκέψη από την πράξη και συνιστά, έτσι, ριζική μορφή ανευθυνότητας, εν αντιθέσει προς το ιδανικό, που με την υπερατομική του αλήθεια ευρύνει την συνείδηση, για να ενώσει δημιουργικά την σκέψη και την πράξη. Η γνώση προϋποθέτει αμφιβολία και στην αμφιβολία κυριαρχεί ο υπολογισμός, ενώ το ιδανικό αναπτύσσεται στη βεβαιότητα της πίστεως και στην ανιδιοτέλεια, γιατί ακριβώς είναι οραματισμός.¹

Δε θα συγκρίνω το δικό μας σύστημα με κανένα ξένο, ευρωπαϊκό ή αμερικάνικο, γιατί μια τέτοια σύγκριση είναι αδύνατη. Ίσως μονάχα πρέπει να αναφερθεί πως **για τους ξένους το σύστημά μας είναι σχεδόν ακατανόητο**. Είναι όμως χρήσιμο να θυμίσουμε σε όλους, στην πολιτεία που θεσπίζει τους νόμους, στους σπουδαστές που τους επιζητούν και στους γονείς που αγωνίζονται για να τροποποιηθούν, όταν τα παιδιά τους δεν τα καταφέρνουν, από πού ξεκινήσαμε, πού βρισκόμαστε και πού κινδυνεύουμε να φτάσουμε.²

Η νεοελληνική εκπαίδευση, όσο κι αν μιλούμε πολύ για ιδανικά και ιδεώδη της παιδείας, **δεν έχει αποκλειστικά δικό της κέντρο** προς το οποίο κατευθύνεται ή από το οποίο να αντλεί δυνάμεις και προσανατολισμούς. Όσο κι αν φαίνεται κάπως περίεργο, η παιδεία μας δεν έχει κάποιο κέντρο, κάποιο προσανατολισμό, κάποια αποκλειστικά δική της κατεύθυνση, η οποία να διαμορφώθηκε με βάση τις κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές και οικονομικές επιδιώξεις του νεοελληνισμού, με βάση δηλαδή το ελληνικό τώρα σε αντιπαράθεση με το χθες και το σύγχρονο. Το «κέντρο» της νεοελληνικής παιδείας, πριν ακόμα διαμορφωθεί, έχει χαθεί ή έχει αφεθεί από ποικίλους παράγοντες να θεωρείται ως απολεσθέν, ώστε να πουλούνται εύκολα τα κακής ποιότητας και κατασκευής προϊόντα -ιδεώδη, που έρχονται δήθεν από τα φημισμένα εκπαιδευτικά εμπορεία της αρχαιότητας ή από τα παιδαγωγικά λιμάνια των ευρωπαϊκών χωρών, κάθε φορά βέβαια ποικίλα και διάφορα, ανάλογα με τις πνευματικέςπραμάτειες που μας φέρνουν οι ευνοούσες ξένες δυνάμεις.

Δεν έχουμε λοιπόν στη νεοελληνική εκπαίδευση δικό μας παιδευτικό κέντρο, δεν έχουμε αποκλειστικά δικό μας εκπαιδευτικό προσανατολισμό και γι' αυτό το λόγο εύκολα αρπαζόμαστε από το παιδικό κέντρο- σωσίβιο της αρχαίας Ελλάδας ή των πρώτων αιώνων του Χριστιανισμού ή από τα αδιάθετα υποπροϊόντα ξένων χωρών, τα οποία, επειδή ήδη έχουν ξεπεραστεί στον τόπο τους, πουλιούνται με χαμηλή τιμή σε μας, που ξέρουμε συνήθως να παρουσιάζουμε ως «σύγχρονα εξ Εσπερίας άρτι κατασκευασθέντα και δια καθ' ημάς τροποποιηθέντα και επιμελώς συσκευασθέντα ιδεώδη της παιδείας». Έτσι από τότε που έγινε το πρώτο μικρό νεοελληνικό κράτος, με την επανάσταση του 1821, ως σήμερα επιμελώς «γαρνίρονται» τα ιδεώδη της αγωγής με ελληνοχριστιανική επίπλαστη κρούστα, η ³

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. Παρ. σ. 15.

² ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 27.

³ ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : Όπ. παρ. σ. 30-31.

οποία δυστυχώς καλύπτει τα προβιομηχανικά και προαστικά ιδεώδη του «φρονηματισμού» και της αγωγής «προς γνώσιν, υποταγήν και συμμόρφωσιν», ενώ ήδη η ανθρωπότητα με την προβληματική της άρχισε να μπαίνει σε στόχους μεταβιομηχανικής δομής.¹

Η ελληνική εκπαίδευση, με εξαίρεση την βραχύβια μεταβολή του 1964, **εμπνεόταν μέχρι πρότινος από άγωνα αρχαιολατρία**, ενώ η μεταρρύθμιση του 1976, επανερχόμενη στις αρχές του 64', επεδίωξε πρακτικά μιν να θεραπεύσει τις ανάγκες της διοικήσεως, των βιομηχανιών και των επιχειρήσεων, πολιτιστικά δε, να επιβάλει αμετάκλητα στον χώρο μας την ευρωπαϊκή αντίληψη και σκέψη. Στην μια περίπτωση το προβαλλόμενο κλασικό ιδεώδες παραγνωρίζει τα βυζαντινά ριζώματα του Νέου Ελληνισμού και καταντά μοιραία νεφελώδες* στην άλλη δεν βγαίνει από τα σπλάχνα του Έθνους διότι εισάγεται.²

Εάν σκοπός της παιδείας είναι να ενεργοποιεί τις πνευματικές δυνάμεις του Έθνους και αν κατά το παρελθόν, αυτό, πλημμελέστατα έστω, συνέβαινε, από της μεταρρυθμίσεως του 76', το γενικό πνεύμα της οποίας έτυχε ομοθύμου επιδοκιμασίας, εφ' όσον οι εντός κι εκτός Βουλής διαφορές περιορίστηκαν σε λεπτομέρειες, από της μεταρρυθμίσεως λοιπόν, ο σκοπός τούτος έπαψε να εκπληρώνεται, καθώς θλιβερά μαρτυρεί ο ξεπεσμός των σχολείων και των πανεπιστημίων. **Τα δανεικά φώτα οδήγησαν τον τόπο μας στην απεριγραπτη σημερινή κατάντια.**

Το εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό κλίμα μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο πόλεμο, απείκασμα βαθύτερων κοινωνικών και οικονομικών διασυνδέσεων της χώρας μας με τις κυρίαρχες στη Δύση αστικές μεγάλες Δυνάμεις, όλο και αλλάζει χωρίς να αλλάζει* η εκπαίδευση ζει και ζένεται με το σκοπό της. **Το «ελληνοχριστιανικό πνεύμα» καλύπτει με συμβολικές χλαμύδες και ιεροπρεπείς εκφράσεις όλες τις διεθνείς πολιτικές, πολιτιστικές και οικονομικές εμπλοκές μας ή εισβολές των αλλοεθνών και των ομοεθνών που εκπληρώνουν τους όρους της συναλλαγής στα διάφορα εκπαιδευτικά επίπεδα.** Ακόμα και σε κείμενα που θεωρούνται ανακαινιστικά για την παιδεία της εποχής, και κατακρίνονται από τους «παραδοσιακούς», όπως π.χ. στην «Εισηγήση της επιτροπής παιδείας» (1958) αναφέρονται γενικόλογες παραδοσιακές τοποθετήσεις που τις συναντήσαμε στις αρχές του αιώνα μας: «Ο εκ του ελληνικού και του χριστιανικού πνεύματος εμφορούμενος «ανθρωπισμός» έχει δημιουργήσει δια το έθνος μας μακράν και ιερών παράδοσιν, η οποία πρέπει να αποτελεί το απαρασάλευτον δια την εκπαίδευσιν των νέων μας βάθρον». Το «ελληνοχριστιανικό» πνεύμα στη δεκαετία του 1950- 1960 γίνεται έντονα καθοριστικό στοιχείο της εκπαίδευσης και χρησιμοποιείται ποικιλότροπα ως όπλο εναντίον «αντεθνικών ιδεών». Ωστόσο καμιά ουσιαστική προσπάθεια εθνικής συνειδητοποίησης των συγκεκριμένων αναγκών της ελληνικής παιδείας μας δεν καταβάλλεται σχεδόν από πουθενά. Κυριαρχεί ο ιδεολογικός πόλεμος μέσα και έξω από το σχολείο. Ο Κ. Τσάτσος γράφει χαρακτηριστικά στο άρθρο του «Ιδεολογικός πόλεμος» (Διεθνείς Σχέσεις, Νοέμβ. 1963): «Δυο είναι αι πηγαί της ιδεολογίας του Δυτικού κόσμου: η κλασική αρχαιότητα και ο χριστιανισμός». Άλλος πνευματικός εκπρόσωπος της ίδιας πολιτικής στάσης (Π. Κανελλόπουλος) τονίζει: «Η Αθήνα δεν έχασε όταν έγινε τμήμα της Ελλάδας και η Ελλάδα δε θα χάσει αν θα γίνει τμήμα της Ευρώπης ή της Αμερικής».³

¹ ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : Όπ. παρ. σ. 30-31.

² ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 16.

³ ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : Όπ. παρ. σ. 22.

Ο Ε. Παπανούτσος, που συνδέθηκε μεταπολεμικά με κάθε κίνημα μεταρρύθμισης, το 1957, στην Εταιρεία Ελληνικών Σπουδών σε ομιλία του τόνισε: «Το ότι υπάρχει μια κρίση στην εκπαίδευσή μας, το ότι η εκπαίδευσή μας έφθασε σ' ένα δρόμο δύσκολο, όπου μπροστά της υπάρχει αδιέξοδος, νομίζω ότι δεν είναι ανάγκη με πολλά επιχειρήματα να σας αναπτύξω ή να δικαιολογήσω. Όλοι το αισθανόμαστε* έφτασε πια να μας εγγίζει στο δέρμα όλων μας». Οι φωνές αυτές πληθαίνουν και από άλλους ανανεωτικούς ιδεολόγους, αλλά συναντούν θωρακισμένους τους κυβερνητικούς μηχανισμούς της εκπαίδευσης, όπου πρωτοστατεί ο κύκλος κυρίως του Κ. Δ. Γεωργούλη με το «φιλοσοφημένο σωφρονισμό» και τις προωθήσεις σε καίριες θέσεις επίδοξων για τη διοίκηση προσώπων, μέσω κυρίως των συλλόγων φιλολόγων και της μετεκπαίδευσης, όπου **διδάσκονται οι παρωχημένες μέθοδοι διδασκαλίας του περασμένου αιώνα ως σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις!**

Με τη δεκαετία του 1960 αρχίζουν οι ανακαινιστικές προσπάθειες σε συνδυασμό με τις πολιτικές διεκδικήσεις αλλαγής να παίρνουν λαϊκές διαστάσεις με πορείες, διαδηλώσεις, απαίτηση αύξησης των κονδυλίων και δημιουργείται μια ευρύτερη συναισθηματική φόρτιση για εκπαιδευτική αλλαγή. Τελικά το σύνθημα της ανανέωσης της παιδείας γίνεται κύριο πολιτικό σύνθημα από τον Γ. Παπανδρέου και το 1964 δημιουργείται για λίγο «άνοιξη της παιδείας», όπου πρωτοστατεί και πάλι ο Ε. Παπανούτσος με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση της Ένωσης Κέντρου, που δεν κρατάει και πολύ, για να επανέλθει ως γενικότερο αίτημα μεταρρύθμισης το 1976 με τις γνωστές αλλαγές που έγιναν στη γλώσσα, στη διαίρεση των σχολείων μέσης εκπαίδευσης, σε μερικά καινούργια βιβλία και με τις πανελλήνιες εξεταστικές περιόδους που κάνουν την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση να μοιάζει με ιεροστατική μεταρρύθμιση! Ήταν αργά να γίνει το 1976 μια μεταρρύθμιση ακόμα και σαν αυτή που πρότεινε γύρω στο 1930 ο Δελμούζος. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες, οι συμβάσεις της χώρας μας με ξένους οικονομικούς φορείς και οι οικονομικές συνδέσεις έχουν «μπερδευτεί» σε πολύπλοκα διεθνή πλοκάμια. Το ξένο κεφάλαιο, όπως επιθυμούσε ο εκπρόσωπος του φιλοσοφικού ιδεαλισμού που αναφέραμε, ήρθε και πλημμύρισε τον τόπο μας.¹

Η έκπτωση της σύγχρονης εκπαίδευσέως δεν οφείλεται –πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε –σε ανεπάρκεια υλικών όρων. Το αποδεικνύει η μόνιμη κρίση του θεσμού στις χώρες που διαθέτουν ιλιγγιώδη ποσά και άψογη οργάνωση, ως και η πρόσφατη ελληνική πείρα: ο κρατικός προϋπολογισμός διαθέτει πολλαπλάσια κονδύλια εν σχέσει προς τα κονδύλια του αμέσου και απώτερου παρελθόντος, τα αποτελέσματα όμως είναι αντιστρόφως ανάλογα. Οι υλικοί όροι θα ήταν προσδιοριστικοί, εάν η παιδεία υπηρετούσε ανάγκη πρακτική, εάν δηλαδή κατήρτιζε αποκλειστικά τεχνικούς, αλλά αφ' ης στιγμής εγγράφεται στην προοπτική της ανεξίτηλα η ανθρώπινη ποιότητα, ο παράγων των αντικειμενικών συνθηκών έρχεται αυτομάτως σε δεύτερη μοίρα. Η έκπτωση οφείλεται σε κρίση εκπαιδευτικού ιδανικού και γι' αυτό δεν θεραπεύεται με αυξήσεις επιχορηγήσεων ούτε με οργανοτεχνικά νομοθετήματα. Οι νέοι αρνούνται να μελετήσουν και να κουρασθούν, όχι λόγω δυσμενών συνθηκών, οι οποίες τόσο στις πλούσιες χώρες όσο και στην πατρίδα μας πρακτικά δεν υφίστανται, αρνούνται γιατί δε βρίσκουν νόημα σε μια προσπάθεια, που στενεύει τον ορίζοντά τους στο εισόδημα. **Ας πρόσφερε η εκπαίδευση ένα ευγενικό ιδανικό και τότε θα τους φαίνονταν οι κόποι ευλογία!** Αντ' αυτού όμως οι ανταγωνιστικές και ολοκληρωτικές «προηγμένες» κοινωνίες της εποχής²

¹ ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : Όπ. παρ. σ. 22.

² ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 17-20.

μας προβάλλουν χωρίς εξαίρεση το ιδεώδες του εξαρτήματος γραφειοκρατικών μηχανισμών, εις εκτέλεσιν του οποίου δημιουργούν μια μαζική εκπαίδευση τυπικών προσόντων και καθορισμένων διεξόδων, συνδυασμένη με παράλληλα συστήματα επιλογής «εγκεφάλων», που προορίζονται για ηγετικά στελέχη της οικονομίας και της διοίκησης, αντικαθιστώντας, ως «ειδικοί επιστήμονες» ή «τεχνικοί», τον σοφό ανθρωπιστή των προηγούμενων αιώνων.

Ποιος είναι ο άνθρωπος που ενσαρκώνει το ιδανικό της σύγχρονης κοινωνίας και που παράγει κατά κόρον η μαζική εκπαίδευσις; Είναι μια φοβισμένη μετριότης, που προτιμά να εκτελεί εντολές αντί να παίρνει πρωτοβουλίες, ένας αμεριμνομέριμνος διανοούμενος, ο οποίος ικανοποιεί τις πνευματικές του ανησυχίες μέσω εφημερίδων και περιοδικών, που του προμηθεύουν απαντήσεις για όλα τα επίκαιρα θέματα και, το σπουδαιότερο, εξασφαλίζουν εναρμονισμό των δικών του «πεποιθήσεων» με τη λεγόμενη κοινή γνώμη. Η αποδοκιμασία, έστω και υπονοούμενη, του είναι ανυπόφορη. Κανόνα βίου έχει την παθητική προσαρμογή, πίστewς δε την ευκολία* αποφεύγει τον εαυτό του σαν τον διάβολο και αποδίδει στις συνθήκες κάθε αναποδιά, προτείνοντας μονότονα ως φάρμακο την αυξημένη επέμβαση του κράτους. Είναι με μια λέξη ο υπάλληλος. Ως ψυχολογικός τύπος, ο υπάλληλος εκφράζει την στέγνια και την μικρόνοια του ορθολογισμού, διότι στην απεγνωσμένη προσπάθεια να ασφαλισθεί λογικώς απέναντι στα άπειρα απροσδόκητα του βίου, ξεχωρίζει το αίσθημα από το συμφέρον και δίνει απόλυτη προτεραιότητα στο δεύτερο, ανάγοντάς το σε αξία «χειροπιαστή». Περιπτώ να τονίσω πως η διαφορά ενός ανώτερου υπάλληλου από έναν κατώτερο είναι μόνο ποσοτική, αφού ισχύει ο θεσμός των τυπικών προσόντων, και πως η οικονομία που θέλει τον άνθρωπο εξάρτημα εν ονόματι της μεγίστης αποδοτικότητας, εφαρμόζει στην πραγματικότητα την αρχή της μεγίστης σπατάλης, αφού καταλείπει την δημιουργική δύναμη του ανθρώπου ανεκμετάλλευτη.

Για να δημιουργήσει τον ζητούμενο λειτουργικό άνθρωπο, η παιδεία εγκαταλείπει βαθμηδόν τα παραδεδομένα συστήματα, που επεδίωκαν συνεχή ανανέωση της καθεστηκυίας τάξεως, εν συνδυασμώ με συστηματική καλλιέργεια των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών, και ακολουθεί την αρχή της μαζικότητας. Προσαρμόζεται, έτσι, στις ανάγκες και τις δυνατότητες του μεγάλου αριθμού, ο οποίος δεν αντέχει τις θυσίες της προσπάθειας, και μετατρέπεται σε μηχανή παραγωγής μετριοτήτων, που εξασφαλίζουν στα διάφορα επίπεδα την απόδοση της γραφειοκρατικής οργάνωσης του κράτους και των επιχειρήσεων.¹

Ο άνθρωπος της σύγχρονης εκπαίδευσέως δεν διαθέτει τίποτε αξιοζήτητο. Και αν στην επιλογή των εθνών της Δύσεως βάρυναν συν τοις άλλοις δικές τους ιστορικές προϋποθέσεις, εννοώ το ρωμαϊκό πρακτικό πνεύμα και την τευτονική ομαδικότητα, στην επιλογή λαών σαν τον ελληνικό δε βαραίνουν γιατί απλούστατα δεν υφίστανται. Τα πρότυπά τους, άρα, στερούνται καθολικής δυνάμεως και δε νομιμοποιούμαστε να τα εφαρμόζουμε αβασάνιστα, όταν αναλαμβάνουν μάλιστα ένα κοινωνικό ρόλο αρνητικό, ακόμη και για τις χώρες που γεννήθηκαν.²

Το μεγάλο πρόβλημα, στην πραγματικότητα **το πρόβλημα καθαυτό της ανώτατης παιδείας, είναι η προσαρμογή των πανεπιστημίων μας στις σύγχρονες απαιτήσεις της επιστημονικής έρευνας.** Είναι πολύ ευχάριστο το γεγονός ότι η πολιτική ηγεσία έχει συνειδητοποιήσει πως υπάρχει τέτοιο πρόβλημα ³

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 17-20.

² ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 21.

³ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 29-30.

και έχει την πρόθεση να βρει λύσεις. Θα απαιτούσε μακρόχρονη θεωρητική συζήτηση η ανάπτυξη τέτοιων θέσεων. Νομίζω πως αρκεί να περιοριστούμε σε απλή διευκρίνιση της κρίσης μας. Αυτό που είπαμε δε σημαίνει πως φανταζόμαστε την πανεπιστημιακή παιδεία εκτός τόπου και χρόνου* αδιάφορη και άσχετη προς τα προβλήματα του τόπου. Σημαίνει απλά και καθαρά πως η πανεπιστημιακή παιδεία δε μπορεί και δεν επιτρέπεται να γίνει ποτέ χρησιμοθηρική, κοντόθωρη και εξάρτημα της οποιασδήποτε οικονομικής ή άλλης πολιτικής των κυβερνήσεων. Η πολιτεία έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να αξιοποιήσει όπως νομίζει καλύτερα το επιστημονικό δυναμικό του έθνους, να ιδρύσει ανώτατες σχολές και ερευνητικά ιδρύματα, να χρησιμοποιήσει τους επιστήμονες και να δημιουργήσει τρόπους ετοιμασίας πολλών και άξιων. Δεν έχει όμως το δικαίωμα, γιατί δεν είναι δικό της θέμα, να καθορίσει αυτή τις μορφές της επιστημονικής έρευνας, πολύ λιγότερο να υποδείξει στους πανεπιστημιακούς δασκάλους πώς θα εργαστούν επιστημονικά* μπορεί και έχει χρέος να απαιτεί να εργάζονται επιστημονικά, αφού γι' αυτό έχουν ταχθεί στις επιστημονικές έδρες.¹

Όταν υπάρχουν πολλοί και καλοί επιστήμονες, τότε μπορεί και η πολιτεία να αντιμετωπίσει τις πραχτικές της ανάγκες* όταν όμως, αποβλέποντας μονάχα στις συγκεκριμένες και αναγκαστικά παροδικές ανάγκες, νοθεύει την πανεπιστημιακή παιδεία, είναι βέβαιο πως ποτέ δε θ' αποκτήσει το έθνος τους επιστήμονες που χρειάζεται, αλλά θα κατακλύζεται από πτυχιούχους επαγγελματίες.

Στις σημερινές πανεπιστημιακές σχολές δεν ετοιμάζονται π.χ. ιστορικοί, φιλόσοφοι κλπ., γιατί αυτό είναι αδύνατο να γίνει με τη σημερινή διάρθρωση του προγράμματος μαθημάτων, εξετάσεων και πτυχίων. Και η διάρθρωση αυτή είναι αδύνατο να μεταβληθεί, όσο είμαστε προσκολλημένοι στην αρχή της «πραχτικής» αξίας του πανεπιστημιακού πτυχίου, με άλλα λόγια στην άμεση επαγγελματική του χρησιμότητα.²

Ένα κυρίως θέλω να τονίσω: **με ημίμετρα και με διοικητικές μικροβελτιώσεις δεν υπάρχει ελπίδα για ριζική θεραπεία ενός τόσο καιρίου και ουσιαστικού προβλήματος.** Αν θέλουμε να κάνουμε κάτι αληθινά σωστό, οφείλουμε να επιχειρήσουμε βαθιές τομές. Επειδή όμως κάθε πείραμα είναι επικίνδυνο, καλό είναι να το δοκιμάσουμε πρώτα με νέες δυνάμεις, σ' ένα νέο ίδρυμα, σε περιορισμένο αριθμό σπουδαστών και σε ορισμένη έκταση επιστημονικής έρευνας. Αν επιτύχει μπορούμε να το επεκτείνουμε πιο πέρα, αν όχι, το κακό δε θα είναι η εξάρθρωση και των σημερινών ανώτατων Σχολών.³

Παρ' όλα αυτά, παρά την κρίση της παιδείας που μαστίζει τις βιομηχανικές χώρες, ο νομοθέτης μας εστράφη με τυφλή εμπιστοσύνη στα συστήματά τους και συνεπής στην πάγια πραχτική του νεωτερικού σύγχρονου ελληνισμού τα αντέγραψε, χωρίς να υποβληθεί στον κόπο να σκεφτεί, αν ταιριάζουν με τον ψυχισμό και την πνευματική παράδοση των νεοελλήνων, οι οποίοι διαφέρουν ουσιαστικά από τον άνθρωπο της Δύσεως, και συνεπώς αν τους προάγουν.

Πώς να συμβιβαστεί λοιπόν με την ψυχή του Ρωμιού μια νεοκρατική εκπαίδευση σαν των Ευρωπαίων; Ευρωπαϊσμός, στην εκπαίδευση σημαίνει διανοητισμός, αλλά ο διανοητισμός ενδιαφέρεται να αναπτύξει τον ψυχρό λόγο και δεν υπολογίζει το αίσθημα, οπότε αντί ως έσχατη απόληξη κάθε μορφώσεως να ⁴

---

¹ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 29-30.

² ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 31.

³ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 29-33.

⁴ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 22.

ορίζει την εσωτερική εξέλιξη και την προσωπική άνθιση, μας αφήνει σκληρούς κι ανελέητους και μας οδηγεί με την λογιστική του μονομέρεια στην μηχανική τελεολογία, που πνίγει εν τη γενέσει της κάθε δημιουργικότητα, για να την ανταλλάξει με διευκολύνσεις.¹

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ευτελισμού της παιδείας από το κράτος είναι το Λύκειο. Ότι ο νομοθέτης το διαφοροποιεί από το Γυμνάσιο και του ζητεί να παρέχει «πλουσιότεραν και ευρύτεραν της γυμνασιακής μόρφωσιν εις όσους νέους προορίζονται δι' εκπαιδευσιν ανωτέρου επιπέδου ή δι' επαγγέλματα μεγαλυτέρων απαιτήσεων», δεν αρκεί για να υφίσταται ως αυτοτελής θεσμός. Εάν πρόκειται για έτερο τύπο σχολείου, οφείλει να δικαιολογείται αυτό εμπράγματα, αλλιώς δεν έχει λόγο να διακριθεί από τις τρεις τελευταίες τάξεις του παλαιότερου εξαταξίου Γυμνασίου. Και πρέπει όντως να συγκρατεί ιδιαίτερο τύπο σχολείου, γιατί ενώ η κριτική δύναμις αρχίζει να αναπτύσσεται γύρω στα δώδεκα με δεκατρία χρόνια, ο καθαυτό πνευματικός βίος ορθρίζει, όπως υπογραμμίζουν οι παιδαγωγοί, γύρω στα δεκαπέντε με δεκαέξι, συνοδεύεται δε από συγκλονισμό απείρως ισχυρότερο της σωματικής μεταβολής και της συνειδητοποιήσεως του φύλου: ο έφηβος ανακαλύπτει το μεταφυσικό καλό και κακό, πράγμα που τον κάνει να στραφεί ερευνητικά μέσα του και να κοιτάξει με άλλα μάτια την κοινωνία και τον κόσμο. Η αναστάτωση αυτή, που θα σημαδέψει τον έφηβο για ολόκληρη τη ζωή, δεν υφίσταται ή, εν πάση περιπτώσει, δεν αποτελεί σπουδαίο πρόβλημα για την εκπαίδευση η οποία θέλει να δημιουργήσει διανοητικές μηχανές και εφαρμόζει στην πνευματική πρόοδο τα μέτρα της βιομηχανικής παραγωγικότητας, όμως αν δεν αντιμετωπιστεί, μπορεί να γίνει μοιραία.²

Ενώ λοιπόν το μηδέν παραμονεύει, **εκείνο που απασχολεί τον προσηλωμένο στις ανάγκες του κράτους νομοθέτη είναι διά του Λυκείου φραγμού αφ' ενός να διοχετεύσει στην τεχνική εκπαίδευση την μάζα των αποφοίτων του τριετούς Γυμνασίου, αφ' ετέρου δε να επιλέξει για ανώτερη στελεχική κατάρτιση τους διανοητικά ικανούς οι οποίοι επέτυχαν να εισαχθούν.** Αφήνει δηλαδή τους πρώτους με το βάρος της αποτυχίας, αφού προηγουμένως δεν τους ζήτησε καμιά προσπάθεια, και προσφέρει στους άλλους μια επιτυχία χωρίς ηθικό αντίκρισμα, ήγουν σπρώχνει και τους δυο στην άρνηση. Θα φθάναμε σ' αυτή την κατάληξη, εάν η παιδεία απέβλεπε σε κάτι πιο χρήσιμο και ανθρώπινο από θλιβερούς γραφειοκράτες; Εάν αντί να θεραπεύει μια νεκρή σκέψη, που δεν διακρίνει παρά σχέσεις του ανθρώπου με τα πράγματα, καλλιεργούσε το δημιουργικό πνεύμα, που σαν αύρα λεπτή δροσίζει το παν στην υπεύθυνη σχέση του ανθρώπου με τους συνανθρώπους του;

Το ζωντανό πνεύμα πρέπει να μεταδοθεί στην εκπαίδευση από τα Ανώτατα Ιδρύματα. Αλλά η κρίση που μαστίζει την ανώτατη παιδεία έχει λάβει τόσο οξεία μορφή, ώστε ο νομοθέτης να μην αποτολμήσει μεταρρύθμιση, μολονότι από εκεί έπρεπε να ξεκινήσει η οποιαδήποτε μεταβολή στα εκπαιδευτικά μας πράγματα. Αν δεν εκπαιδευτεί ο εκπαιδευτής, καμιά αλλαγή δεν μπορεί να υπάρξει. Η κρίση και εδώ δεν σχετίζεται με δεδομένες όσο και αμέσως θεραπεύσιμες υλικές ελλείψεις, ούτε με ανεπάρκεια οργανώσεως προγραμμάτων και σπουδών, σχετίζεται με στρατηγικό προσανατολισμό κατά βάσιν εσφαλμένο: αντί να μορφώνουν την πνευματική ηγεσία του έθνους, οι ανώτατες σχολές παράγουν στελέχη της βιομηχανίας και της διοικήσεως. Πνευματικός ηγέτης δεν είναι ο θεωρητικός³

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 22.

² ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 30-31.

³ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 31-33.

απολογητής της καθεστηκυίας τάξεως, είναι εκείνος που διαφυλάσσει και δημιουργεί αξίες ζωής, όντας ο ίδιος πρότυπο. Και λέω «αξίες ζωής» διότι η ανωτερότης ενός πολιτισμού έγκειται στα υψηλά ήθη βίου που διαμορφώνει και όχι στις τεχνικές που επινοεί. Το γεγονός ότι ο τεχνικός πολιτισμός αντί αξιών παράγει πράγματα, τεκμηριώνει ακλόνητα την κατωτερότητά του. Όπως η πολιτική ζωή ενός τόπου είναι κατ' εικόνα της ηγεσίας του, έτσι και η πνευματική. Να για ποιο λόγο η σημασία της ανώτατης εκπαίδευσης είναι ζωτική, βεβαίως υπό την προϋπόθεση ότι τα ιδρύματα υφίστανται ως πνευματικοί χώροι. Εάν ο όρος αυτός δεν εκπληρώνεται, αν δεν συνιστούν νησίδες ελευθέρως και υπεύθυνας ζητήσεως στους κόλπους της κοινωνίας, κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια πρέπει να θεωρείται εκ των προτέρων μάταιη.

Το συμπέρασμα εις το οποίο οδηγεί η προηγούμενη επισκόπηση της παιδείας μας – **η εκπαίδευση ενός έθνους κατοπτρίζει την πνευματική του κατάσταση** –, είναι αποκαρδιωτικό: αφού πρώτα μεταβάλαμε σε αρχαιολογία και διατηρητέα γραφικότητα την δική μας μεγάλη παράδοση, εν συνεχεία την απορρίψαμε, και θαμπωμένοι τώρα δυνατά από τα ηλεκτρικά φώτα της Δύσεως, κατακυλοούμε ασυγκράτητα στου κακού την σκάλα.¹

Η θεωρητική σύλληψη της εκπαιδευτικής αναγεννήσεως μένει ανολοκλήρωτη χωρίς την κατευθυντήριο αρχή της εφαρμογής της. Και επειδή εδώ δεν επιδιώκεται η εκ βάθρων ανατροπή των κοινωνικών θεσμών, που από ιστορική πείρα γνωρίζουμε ότι κοστίζει πολύ και δεν αποδίδει τίποτε (αυτό για τον απλούστατο λόγο ότι το αντικειμενικά προσδιοριζόμενο άτομο, χάριν της απελευθερώσεως του οποίου επιχειρείται η ανατροπή, δεν γίνεται ποτέ κύριος του εαυτού του, αφού εξακολουθεί να καθορίζεται από τις νέες συνθήκες), αλλά η εσωτερική μεταστροφή του ανθρώπου, το εγχείρημα προϋποθέτει αφ' ενός πνευματική ωριμότητα του νομοθέτη και των συννομοθετών, ώστε η σχολική εργασία να παρακολουθεί τις φάσεις της βιοψυχικής αναπτύξεως του παιδιού, αφ' ετέρου δε πολιτική αρετή, τόλμη και ευθυκρισία. Χωρίς τέτοιες προϋποθέσεις ουδείς είναι εις θέσιν να αντιμετωπίσει το εκπαιδευτικό μας ζήτημα. Επειδή το εκπαιδευτικό σύστημα και η εκπαιδευτική πολιτική δεν καταργούνται με το αίτημα της εσωτερικής μεταστροφής αλλά ανακαινίζονται, χρειάζεται ένας ρυθμός που θα δέσει το οικοδόμημα της νέας παιδείας, ρυθμός ο οποίος δεν μπορεί παρά να είναι η υλική και πνευματική μας αποκρατικοποίηση και τον οποίο θα πρέπει να δώσει αυτός. Αποκρατικοποίηση δε σημαίνει χωρισμό της παιδείας από το κράτος, σημαίνει παιδεία ενός κράτους το οποίο υπάρχει για το Έθνος και όχι που αναπτύσσεται εις βάρος του.

Η παιδεία του ελληνισμού ήταν ανέκαθεν εθνική* έγινε κρατική με την βαυαροκρατία στην σύγχρονη Ελλάδα, πλην παραμένει εθνική για την διασπορά, με την σφραγίδα βέβαια ενός μητροπολιτικού κέντρου σε πλήρη κατάπτωση. Υπ' αυτή την έννοια η αποκρατικοποίηση της παιδείας συνδέεται οργανικά με την μετατροπή της τοπικής διοικήσεως σε αυτοδιοίκηση. Αφ' ης στιγμής ο νομός αποκτήσει οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια, ανοίγει ο δρόμος για το πραγματικό κοινοτικό και δημοτικό σχολείο, στα πλαίσια πάντοτε των προδιαγραφών της πολιτείας, ένα σχολείο ριζωμένο στην κοινοτική γη και στα ήθη των ανθρώπων της. Το σχολείο αυτό δεν παύει να θεραπεύει τις κοινωνικές ανάγκες, κρατικές και μη, όπως δεν παύει να μεταδίδει τις δοκιμασμένες στον χρόνο αξίες και κεκτημένες γνώσεις, επιδιώκει ωστόσο ταυτόχρονα να πλάσει ανθρώπους που θα τις δεχθούν και θα τις μεταδώσουν δημιουργικά στους επομένους. Κάτω από το άγρυπνο μάτι της ²

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 31-33.

² ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 37-39.

κοινότητας που τον διαλέγει, ο δάσκαλος σκέπτεται πρώτα τις υποχρεώσεις του και μετά τα δικαιώματά του, ενώ με την βοήθεια ενός δασκάλου που αποδέχεται και σέβεται, ο μαθητής μαθαίνει να αγαπά τον τόπο του και αντί με το χρόνο να πάρει τα μάτια του, μένει εκεί να τον φυλά και να τον καλύτερεύει. Το κράτος σε μια τέτοια προοπτική ενισχύει τις εκπαιδευτικές προσπάθειες της αυτοδιοίκησης, θεσπίζει τα αναγκαία, αλλά δεν προχωρεί. Αποχωρίζεται και καταργεί το αποπνικτικό μονοπώλιο των διδακτικών βιβλίων, αφήνει δε το πεδίο ελεύθερο σε όλους εκείνους που έχουν το ταλέντο και την πρόθεση να προσφέρουν θετική εργασία (με ή χωρίς δωρεάν διάθεση αδιάφορο, διότι δεν πρωτεύει το κόστος αλλά το ποιόν), όπως αποχωρίζεται και το αποκλειστικό δικαίωμα να διαμορφώνει εξολοκλήρου τα σχολικά προγράμματα, παραθεωρώντας τοπικές ανάγκες και συνθήκες. Στην αποκρατικοποιημένη εκπαίδευση, η πρωτοβουλία βρίσκεται στα χέρια των κοινοτικών ιδρυμάτων και των ιδιωτών, χωρίς κανένα περιορισμό επιπέδου. Παράλληλα προς τους δήμους και τις κοινότητες, ιδιώτες και ιδιωτικοί οργανισμοί θα μπορούν να αναλάβουν εκπαιδευτικό έργο, από διδασκαλία κατ' οίκον μέχρι μεταπανεπιστημιακές σπουδές, υπό τον όρο ότι δε θα συγκροτούν κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, πράγμα το οποίο βεβαίως σημαίνει ότι ειδικά στην παιδευτική προσπάθεια τα υλικά κίνητρα αποθαρρύνονται, για να ισχύσει και να ενθαρρυνθεί η ευγενική φιλοδοξία μιας πραγματικά πρωτοποριακής δουλειάς, την οποία μπορεί να δώσει μόνο η δημιουργική έμπνευση, το αίσθημα ευθύνης και η γενναιοδωρία του ιδιώτη.¹

Εάν πρώτα η εκπαίδευση μόρφωνε λίγους αληθείς εγγραμμάτους, τώρα προσφέρει στην κοινωνία αναισθητους αγράμματους, με απαιτήσεις γλωσσοκανονιστών. Ενώ ποτέ το ελληνικό κράτος δε διέθεσε για την εκπαίδευση τα κονδύλια που διαθέτει: ποτέ δεν είχε επιτευχθεί τέτοια κατ' ουσίαν συμφωνία μεταξύ των κομμάτων, σαν αυτή που διεπιστώθει κατά την τελευταία γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση* ποτέ άλλοτε μεταβολή δεν είχε τύχει τόσο ευρείας αποδοχής εκ μέρους του τύπου και της διανοήσεως, **η Γενική και η Ανωτάτη μας εκπαίδευση βρίσκονται στον αντικόρυφο σημείο της ιστορίας τους, ναρκώνοντας αντί να ενεργοποιούν,** όπως ο δημοτικισμός επαγγελόταν, τις πνευματικές δυνάμεις του Έθνους. Και δεν θα μπορούσε να γίνει αλλιώς: Κίνημα αναφανδόν μεταπρατικό, εν παχυλή πνευματική στειρότητι διαλάμπαν ο δημοτικισμός αντλούσε και αντλεί δύναμη επειδή κολακεύει την ματαιοδοξία κάθε ανεργάτιστου ακκιζομένου ατόμου, αναγνωρίζοντάς του το δικαίωμα να λείπει οτιδήποτε και οπωσδήποτε, όχι βέβαια απευθυνόμενο στον κύκλο του, αλλά στους μαθητές του σχολείου, στους αναγνώστες των εντύπων και στους ακροατές του ραδιοφώνου και της τηλεοράσεως, δηλαδή σε ολόκληρο τον ελληνικό λαό. Πρόκειται περί εθνικής συμφοράς.²

Δείκτης της πνευματικής καταστάσεως ενός έθνους είναι η παιδεία, που στη δική μας περίπτωση αρχίζει να πνέει τα λοίσθια ρυθμιζομένη και μεταρρυθμιζομένη από καιρό τώρα επί ματαίω. Παρά το αναμφισβήτητο ενδιαφέρον που εκδηλώνουν, οι κυβερνήσεις μας αποτυγχάνουν στον τομέα της παιδείας: εδώ δεν αρκεί ούτε καλή θέλησις ούτε πιστή απομίμηση των αρίστων ξένων προτύπων* χρειάζεται κυρίως όραμα ποιητικό, βγαλμένο από τα σπλάγχνα του τόπου. Υπ' αυτή την έννοια η αποτυχία δεν εγγράφεται εξολοκλήρου στο παθητικό των πολιτικών, εγγράφεται τουλάχιστον εξίσου και στο παθητικό της πνευματικής ηγεσίας, η οποία παπαγαλίζει³

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 37-39.

² ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 183-184.

³ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 193-194.

την ξένη σοφία και καταστρώνει σχέδια ερήμην της ψυχής και της γης των Ελλήνων. Παραλαμβάνοντας τα μετέωρα τούτα συστήματα, οι πολιτικοί ματαιοπονούν ή και κατεδαφίζουν αντί να οικοδομούν, με αποτέλεσμα να αντικρούουν σύντομα πρύμνα μπροστά εις τα αμείλικτα αδιέξοδα και να περιορίζουν τις αναγεννητικές φιλοδοξίες στην κομματική εκμετάλλευση της εξουσίας, αρκούμενοι, για λόγους αυτοσυντηρήσεως, στην ψηφοθηρική δημιουργία εντυπώσεων.¹

Οιαδήποτε μεταρρύθμιση του καθεστώτος των Ανωτάτων Ιδρυμάτων οφείλει να στηρίζεται σε συνολική θεώρηση του εκπαιδευτικού μας προβλήματος, να αποσκοπεί δε σε δημιουργική αντιμετώπιση των συναφών αναγκών του τόπου. Καμιά αλλαγή δε θα συντελεστεί χωρίς προηγούμενη αναμόρφωση της εκπαιδεύσεως και καμιά αναμόρφωση της εκπαιδεύσεως δε θα επέλθει, αν δεν υπηρετεί το όραμα της πνευματικής αναγεννήσεως. Αφ' ής στιγμής ξεκινούμε από αλλότριο αίτημα και όχι από ανάγκη του τόπου, μοιραία οδηγούμεθα σε λύσεις μεταπρατικές και οι θεσμοί τους οποίους ιδρύομε στερούνται υποβάθρου. Η παιδεία δεν είναι θέμα ατομικής καλής θελήσεως ή μαθήσεως επιβεβλημένης εκ τω άνω, είναι θέμα επίσης κοινωνικού περιβάλλοντος και εθνικού πνευματικού βίου, ο οποίος μόνο εφόσον επηρεάζει τον τύπο, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο, μόνο εφόσον καλλιεργεί πολιτισμό μπορεί να οδηγεί το παιδί σε αυθεντικές ιεραρχίες αξιών. Τι αγωγή αίφνης να δοθεί, όταν το μεν σχολείο διδάσκει την προσήλωση σε αξίες ηθικές, η δε κοινωνία βασίζεται στον ανταγωνισμό και το χρήμα; Η σημερινή παγκόσμια κρίση της παιδείας οφείλεται κατ' ουσίαν εις το ότι ενώ καλείται να θεραπεύσει το αίτημα της πνευματικής εξυψώσεως, η σύγχρονη κοινωνία ωθεί τον άνθρωπο προς την πάση θυσία επιβολή και ανάδειξη. Εξ' ου η ματαιότης των αλληπαλλήλων ναυαγίων μεταρρυθμίσεων* εξ' ου η διαμαρτυρία των μαθητών, φοιτητών και διδασκόντων, ασχέτως αν η ασυνειδησία του προβλήματος καταλήγει σε αξιοθρήνητη κομματικοποίηση και θλιβερό πιθηκισμό.²

Η μεταρρύθμιση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων αποτελεί κατεπείγον αίτημα κοινωνικό, εκείνο όμως που προέχει δεν είναι να μιμηθούμε ξένα πρότυπα, αλλά να καταλάβουμε ότι το Πανεπιστήμιο αποσυντίθεται επειδή εγκατέλειψε την πνευματική εργασία χάριν της τεχνολογικής αναπτύξεως και της επαγγελματικής προοπτικής, βρίσκεται δε ως εκ τούτου σε πλήρη αδυναμία να ανταποκριθεί στην επιτακτική ανάγκη της οργανικής του αναπλάσεως. Το θέμα της διοργανώσεως των σπουδών θα λυθεί εάν απαντήσομε στο ερώτημα τι απαραίτητες λειτουργίες θα ανέπτυξε το πανεπιστήμιο, σύμφωνα με το είδος της εργασίας που θέλει να προσφέρει και την ποιητική ιδιοσυγκρασία του Έλληνα φοιτητή, σε περίπτωση κατά την οποία ήταν απαλλαγμένο από την κηδεμονία του Υπουργείου. Ξεκινώντας δηλαδή από τις ανάγκες των Ανωτάτων Σχολών και όχι του κράτους, αναβαπτίζομε στον ιδρυτικό τους σκοπό τα σημερινά δεδομένα και υπερβαίνομε έτσι την υφισταμένη κρίση μεταθέτοντάς τα σε νέο υψηλότερο επίπεδο.

Σκοπός της Ανώτατης Εκπαιδεύσεως είναι να μυήσει τον νέο στην επιστημονική έρευνα και να μορφώσει ένα ισχυρό πνευματικό δυναμικό, όχι να εξασφαλίσει επαγγελματική αποκατάσταση μοιράζοντας διπλώματα. Γι' αυτό, το πανεπιστήμιο δεν πρέπει να αποκλείει εκείνους που αναλαμβάνουν τις θυσίες της απαιτούμενης προσπάθειας ούτε και να ενθαρρύνει εκείνους που δεν τις αντέχουν.

Η αρχή τούτη ίσχυσε απαρέγκλιτα και γόνιμα από τα πρώτα αξεπέραστα ³

---

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 193-194.

² ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 213.

³ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 217-219.

αρχαία πανεπιστήμια, την Ακαδημία, το Λύκειο, την Στοά, τον Κήπο, όπου δεκτός γινόταν πας δυνάμενος έστω και δούλος, όπως ο Επίκτητος, μέχρι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα των πρώτων δεκαετιών του αιώνας μας, για να παραβιαστεί αμέσως κατόπιν, με τις γνωστές οδυνηρές συνέπειες, υπό την πίεση των γιγαντούμενων κρατικών μηχανισμών και των συναφών προς την γραφειοκρατική λειτουργία τους αναγκαίων τυπικών προσόντων. Εν ονόματι του εκσυγχρονισμού και του εκδημοκρατισμού, το σημερινό πανεπιστήμιο διαπράττει το βαρύτατο αδίκημα να διαμορφώνει συνθήκες τις οποίες οι ανεπαρκείς να γίνονται φραγμός των προικισμένων. **Πως είναι δυνατόν να αποδώσει ο σπουδαστής που έχει απαιτήσεις από τον εαυτό του, όταν υποχρεούται να προσαρμοστεί στο επίπεδο του μεγάλου αριθμού που θέλει όσο πιο εύκολα γίνεται πτυχίο;** Και πώς να αποδώσει ο καλός καθηγητής στην αποπνικτική ατμόσφαιρα των ρεμβαστών υποψηφίων συνταξιούχων; Ο νομοθέτης λοιπόν που αντιλαμβάνεται τον δημιουργικό ρόλο των πανεπιστημίων, αν θέλει να προσφέρει έργο θετικό, οφείλει να κινηθεί προς δύο κατευθύνσεις: να βελτιώσει αφενός την στάθμη των σπουδών και να αποκαταστήσει αφετέρου την πνευματική λειτουργία των Ανωτάτων Σχολών. Να παραιτηθεί δηλαδή από τη νοσηρή ιδέα της κρατικοποίησης και να ενθαρρύνει τις διαδικασίες εσωτερικής μεταβολής με γνώμονα την ποιότητα.¹

**Μην έχεις τα βιβλία γι' άγια βρύση,
όπου για πάντα ξεδιψά κανείς.
Ποτέ σου τη δροσιά δε θα τη βρεις
αν μέσα απ' την ψυχή δε σου αναβρύσει.**

Μ' αυτή την ψυχική δροσιά στα στήθη μπορούν οι νέοι ν' ανοίξουν τα βιβλία και να βρουν ο καθένας κι από ένα μυστικό του κόσμου, χωρίς να απελπίζονται γιατί δε θα τα βρουν όλα. Και όχι μονάχα τα βιβλία* τα μυστικά του κόσμου δεν αποκαλύπτονται μονάχα με το λόγο και μάλιστα τον επιστημονικό. Πριν από λίγα χρόνια ένας διάσημος καθηγητής της Φυσικής στο Cambridge τελείωνε μια σειρά ομιλίες του με την απροσδόκητη συμβουλή που έδινε στους νέους: αν θέλετε να μάθετε την αλήθεια για τον κόσμο, τους είπε, πηγαίνετε στο Chelsea να βρείτε τους ποιητές και τους ζωγράφους* αυτοί μπορούν να σας βοηθήσουν περισσότερο από έναν καθηγητή της Φυσικής (μεταφέρω το πνεύμα των λόγων του, όπως το συγκράτησα στη μνήμη μου* ελπίζω πως δεν το προδίδω). Όσο κι αν φαίνεται παράξενη μια τέτοια κρίση όταν προέρχεται από έναν θετικό επιστήμονα, δεν είναι πρωτάκουστη. Ο Heisenberg, ο γνωστός κορυφαίος φυσικός, έγραψε πως η τέχνη με τους ρυθμούς της ερμηνεύει τον κόσμο όπως η φυσική με τους μαθηματικούς νόμους της.²

Με βάση όλα τα προαναφερθέντα, αντιλαμβανόμαστε την άσχημη κατάσταση που επικρατεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αρχικά, θα πρέπει να εξεταστεί διεξοδικά όλο το παρόν εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να κατορθώσει να έχει μια σωστή δομή, χωρίς πλέον να χρειάζεται αλλαγές, τις ανούσιες δηλαδή και συχνότατες μεταρρυθμίσεις.

Τέλος, πιστεύω, πως το παραπάνω απόφθεγμα του Μ. Ανδρόνικου, θα είναι πρέπει να το συμμαριστούν και να το κάνουν κτήμα τους οι μαθητές και φοιτητές της χώρας. Μόνο αν οι νέοι κάνουν πράξη το συγκεκριμένο ρητό, θα κατορθώσουν να μορφωθούν πραγματικά, και έτσι η εκπαίδευση να πετύχει τον στόχο της.

---

¹ ΡΑΜΦΟΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 217-219.

² ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, Μ. : Όπ. παρ. σ. 219.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

Τα διδακτικά ή σχολικά βιβλία που χρησιμοποιούνται στη χώρα μας, από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι αποτυχημένα και κακής ποιότητας από άποψη επιστημονική και παιδαγωγική. Η διαπίστωση αυτή έχει γίνει από όλους τους παράγοντες αποδεκτή και γι' αυτό το λόγο μοιάζει σαν κοινοτυπία, όταν λέγεται και ξαναλέγεται.

Οι κατηγορίες που προσάπτονται στα διδακτικά βιβλία αφορούν κυρίως τους ψευτολογοτεχνισμούς, την κακή ποιότητα και παλαιότητα των πληροφοριών, τα λάθη, τις ασάφειες, τις ασυναρτησίες και γενικά τον αντιεπιστημονικό και αντιπαιδαγωγικό τρόπο με τον οποίο προσφέρονται οι πληροφορίες και οι ελάχιστες κρίσεις.¹

Μελλοντικά, για να κατορθώσει η ελληνική εκπαίδευση να φτάσει στο επίπεδο των ξένων κρατών, θα πρέπει να καταργηθεί το μοναδικό για κάθε μάθημα σύγγραμμα.

Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές -φοιτητές, δε θα αναγκάζονται να μαθαίνουν «παπαγαλία» -αποστηθίζουν τα συγγράμματα, που τους δίνονται για το κάθε μάθημα της σχολικής χρονιάς, μόνο για να επιτύχουν στις τελικές εξετάσεις του συγκεκριμένου μαθήματος. Αντίθετα, οδηγούνται από μόνοι τους στις βιβλιοθήκες, όπου τους δίνεται η δυνατότητα να μελετήσουν μια αρκετά μεγάλη βιβλιογραφία για κάθε μάθημά τους. Έτσι, εμπλουτίζουν σφαιρικά τις γνώσεις τους για τα μαθήματά τους, μελετώντας διαφορετικές απόψεις πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα και δεν αναγκάζονται να μάθουν μια συγκεκριμένη άποψη ως σωστή, η οποία επιβάλλεται από το Υπουργείο Παιδείας και τις περισσότερες φορές δεν είναι και επιστημονικά αποδεκτή και τεκμηριωμένη.

Η μεγαλύτερη ζημία που επιφέρει το σύστημα του ενός συγγράμματος είναι ότι παίρνοντάς το ο φοιτητής υπό μάλης κατευθύνεται στο σπίτι του για να διαβάσει και δε γίνεται χρήστης της βιβλιοθήκης, αναγνώστης, ερευνητής, δεν εθίζεται στη βιβλιογραφική αναζήτηση, περιορίζεται με άλλα λόγια μόνο σ' αυτό που χρειάζεται για να περάσει το μάθημα. Αισθάνεται μια ανακούφιση ότι μέσα στο σύγγραμμα βρίσκεται το σύμπαν. Όσο καλύτερα το αποστηθίζει, δηλαδή όσο λιγότερο σκέπτεται και κρίνει, τόσο υψηλότερα θα βαθμολογηθεί!!! Φυσικά η επιστήμη δεν τελειώνει εκεί, ούτε καν αρχίζει. Εκεί μάλλον πεθαίνει, διότι έτσι ο φοιτητής διαμορφώνει βαθμιαία την εντύπωση ότι η μελέτη είναι απαραίτητη μόνο όταν υπάρχουν εξετάσεις. Οι γνώσεις που αποκτά δε στηρίζονται στην επιλογή μεταξύ πολλών διαφορετικών απόψεων πάνω στο ίδιο θέμα αλλά αποτελούν απομνημόνευση μιας άποψης. Δεν έχει τη δυνατότητα της σύγκρισης, η οποία οδηγεί στην κριτική ικανότητα. Όταν ο απόφοιτος του πανεπιστημίου δεν αποκτά τη δυνατότητα να κρίνει με βάση τα εφόδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τότε δεν έχει κρίση και ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας, διότι όπως τονίζει και ο J. Habermas «οι απόφοιτοι του πανεπιστημίου καθοδηγούν την κοινωνία». Ο Έλληνας δεν έχει κρίση όταν οδηγεί, όταν ψηφίζει ή όταν καταστρέφει το περιβάλλον, διότι δεν του το δίδαξε καμιά ηγεσία του.²

---

¹ ΦΡΑΓΚΟΣ, Χ. : Όπ. παρ. σ. 293.

² ΜΑΥΡΙΔΗΣ, Σ. : Όπ. παρ. σ. 173.

Με την κατάργηση του μοναδικού, για κάθε μάθημα, συγγράμματος, θα υπάρξουν έντονες αντιδράσεις από τους καθηγητές, καθώς θα αναγκάζονται να κουράζονται περισσότερο, αφού θα πρέπει να δίνουν στα παιδιά περισσότερη εργασία για το σπίτι. Θα πληρώνονται όμως περισσότερο, και οι κόποι τους θα ανταμείβονται, καθώς θα εξοικονομούνται αρκετά εκατομμύρια ευρώ.

Σημαντικό, επίσης, μειονέκτημα, θα αποτελέσει ο τρόπος διεξαγωγής των εξετάσεων, καθώς με την κατάργηση του μοναδικού συγγράμματος, δε θα υπάρχει συγκεκριμένη εξεταστέα ύλη και έτσι δε θα μπορούν οι καθηγητές να βγάλουν θέματα, αφού για κάθε θέμα θα υπάρχουν πάνω από μία σωστές απαντήσεις.

Σημαντικότερα πλεονεκτήματα που θα επιφέρει η κατάργηση του συστήματος του ενός συγγράμματος για κάθε μάθημα, είναι η προώθηση της επιστημονικής έρευνας και η ενίσχυση της κριτικής ικανότητας των μαθητών.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας –έρευνας δεν ήταν μόνο η επίτευξη σύγκρισης για το αν θα πρέπει να επιστρέφονται τα σχολικά βιβλία στην Ελλάδα, όπως συμβαίνει σε ξένα οικονομικά ισχυρότερα κράτη, αλλά και η άποψη (ενδεικτική έστω) των άμεσα ενδιαφερόμενων, δηλαδή των μαθητών και φοιτητών, καθώς και των μεγαλύτερων σε ηλικία ατόμων.

Σκοπός της εργασίας ήταν μια πρώτη προσέγγιση του θέματος αυτού, αφού δεν υπάρχει βιβλιογραφία για τη συγκεκριμένη επιστημονική θεματική ενότητα, γι' αυτό και χρησιμοποιήθηκε ένα πρωταρχικό ενδεικτικό δείγμα. Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων στη συγκεκριμένη εργασία –έρευνα, είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, αφού καλύπτει τα κριτήρια που ορίστηκαν.

Η συγκεκριμένη έρευνα –εργασία οριοθετήθηκε σε μια συγκεκριμένη περιοχή –πόλη της Ελλάδας, τη Θεσσαλονίκη. Από όλο τον πληθυσμό, ο οποίος είχε ίσες πιθανότητες να επιλεγεί, επιλέχτηκαν ογδόντα (80) άντρες και γυναίκες και από την Ανατολική πλευρά και από τη Δυτική πλευρά της Θεσσαλονίκης.

Τα κριτήρια που ορίστηκαν για το συγκεκριμένο δείγμα ήταν τα παρακάτω.

Πρώτο κριτήριο: οι ερωτώμενοι να είναι μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής της Θεσσαλονίκης.

Δεύτερο κριτήριο: να αποτελείται από άντρες και γυναίκες.

Τρίτο κριτήριο: να αποτελείται από ίσο αριθμό αντρών και γυναικών.

Τέταρτο κριτήριο: η ηλικία του δείγματος να κυμαίνεται από 20 -70 χρονών.

Πέμπτο κριτήριο: το επιλεγθέν δείγμα να είναι διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου, από Απόφοιτοι Δημοτικού Σχολείου μέχρι Απόφοιτοι Α.Ε.Ι.

Έκτο κριτήριο: να είναι διαφόρων επαγγελμάτων.

Για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων χρησιμοποιήθηκαν ογδόντα (80) άτομα –σαράντα (40) γυναίκες και σαράντα (40) άντρες.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή της έρευνας βρίσκεται στα Παραρτήματα στις σελίδες 90-91.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Τα ογδόντα (80) ερωτηματολόγια χωρίστηκαν αρχικά σε σαράντα (40) ερωτηματολόγια και σαράντα (40). Τα σαράντα (40) πρώτα απευθυνόταν σε άντρες και τα υπόλοιπα σαράντα (40) σε γυναίκες. Από τα σαράντα (40) των αντρών, τα είκοσι (20) ορίστηκαν για να συμπληρωθούν από άντρες –κατοίκους της Ανατολικής Θεσσαλονίκης και τα υπόλοιπα είκοσι (20) από άντρες της Δυτικής. Η αντίστοιχη διαδικασία έγινε και για τις γυναίκες.

Οι ηλικιακές βαθμίδες που χρησιμοποιήθηκαν ήταν πέντε:

- A) 20 -30 ετών
- B) 31 -40 ετών
- Γ) 41 -50 ετών
- Δ) 51 -60 ετών και
- E) 61 -70 ετών.

Αφού τα ερωτηματολόγια ορίστηκαν να είναι από είκοσι για κάθε περιοχή και για κάθε φύλλο, (20 ερωτηματολόγια για γυναίκες Ανατολικής Θεσσαλονίκης, 20 ερωτηματολόγια για γυναίκες Δυτικής Θεσσαλονίκης, 20 ερωτηματολόγια για άντρες Ανατολικής Θεσσαλονίκης και 20 ερωτηματολόγια για άντρες Δυτικής Θεσσαλονίκης) και οι ηλικιακές βαθμίδες πέντε, αποφασίστηκε ότι για την κάθε ηλικιακή βαθμίδα θα συμπληρωνόταν από τέσσερα ερωτηματολόγια, ώστε το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού στον οποίο απευθύνεται.

Η ερώτηση που χρησιμοποιήθηκε στο ερωτηματολόγιο ήταν η εξής: «Τι κάνετε τα σχολικά βιβλία;».

Καθώς η ερώτηση ήταν ανοιχτού τύπου –ελεύθερης ανάπτυξης, ο κάθε ερωτώμενος είχε την ευχέρεια -δυνατότητα να απαντήσει όπως αυτός ήθελε και έκρινε σωστό. Έτσι, με τη συγκέντρωση των ερωτηματολογίων με σκοπό την ανάλυσή τους, παρατηρήθηκε πως οι απαντήσεις που δόθηκαν από το δείγμα ήταν διαφορετικές μεταξύ τους.

Από την αναλυτικότερη μελέτη των απαντήσεων, παρατηρήθηκε ότι κάποιες από τις απαντήσεις έμοιαζαν εννοιολογικά μεταξύ τους. Με βάση την παραπάνω παρατήρηση, αποφασίστηκε η ομαδοποίηση των απαντήσεων σε γενικές κατηγορίες. Οι δεκαπέντε γενικές κατηγορίες που προέκυψαν παρουσιάζονται παρακάτω.

Κατηγορίες απαντήσεων.

- Τα κράτησα μερικά χρόνια και μετά τα πέταξα στα σκουπίδια.
- Τα κράτησα μερικά χρόνια και μετά τα έδωσα σε μικρότερα παιδιά.
- Τα κρατάω / φυλάσσω στο υπόγειο.
- Τα κρατάω στη βιβλιοθήκη μου.

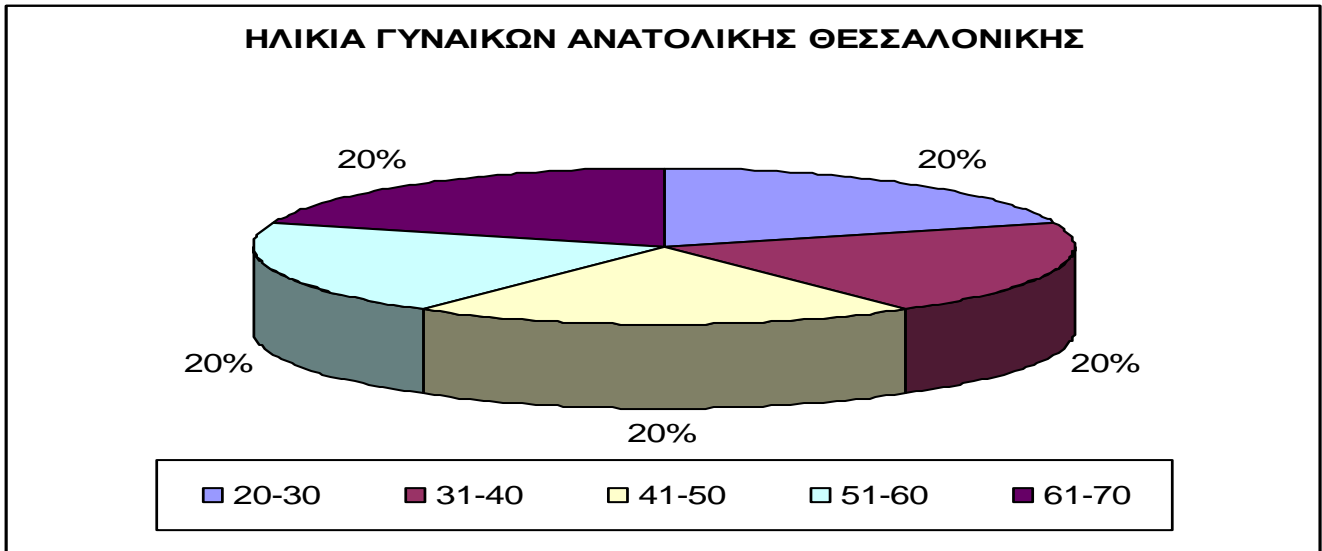
- Τα έχω πετάξει στα σκουπίδια.
- Έχω κρατήσει μερικά και τα υπόλοιπα τα πέταξα.
- Δεν θυμάμαι. Έχω καιρό να έρθω σε επαφή με σχολικά βιβλία.
- Δεν είχαμε βιβλία. Είχαμε ένα αναγνωστικό και μετά το δίναμε στα άλλα παιδιά.
- Έχω κρατήσει μερικά και τα υπόλοιπα τα έδωσα για ανακύκλωση.
- Τα περισσότερα τα πέταξα στα σκουπίδια. Μερικά τα έκαψα.
- Τα έχω κάψει.
- Τα κράτησα στη βιβλιοθήκη μου κι όταν έχω χρόνο τα διαβάζω.
- Τα έσκιζα μετά τις τελικές εξετάσεις.
- Τα παρέδωσα στο σχολείο.
- Όταν πηγαίναμε στο σχολείο δεν είχαμε βιβλία.

Παρακάτω, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, σε γραφήματα τύπου πίτας, σε σχέση με το φύλο των ερωτώμενων, την περιοχή διαμονής, την ηλικιακή βαθμίδα στην οποία ανήκουν, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα και τις κατηγορίες των απαντήσεων.

Για τις τέσσερις βασικές κατηγορίες των ερωτώμενων, δηλαδή: γυναίκες Ανατολικής Θεσσαλονίκης, γυναίκες Δυτικής Θεσσαλονίκης, άντρες Ανατολικής Θεσσαλονίκης και άντρες Δυτικής Θεσσαλονίκης, έγιναν διαφορετικά γραφήματα, ώστε να είναι ευκολότερη η κατανόηση και ανάλυσή τους.

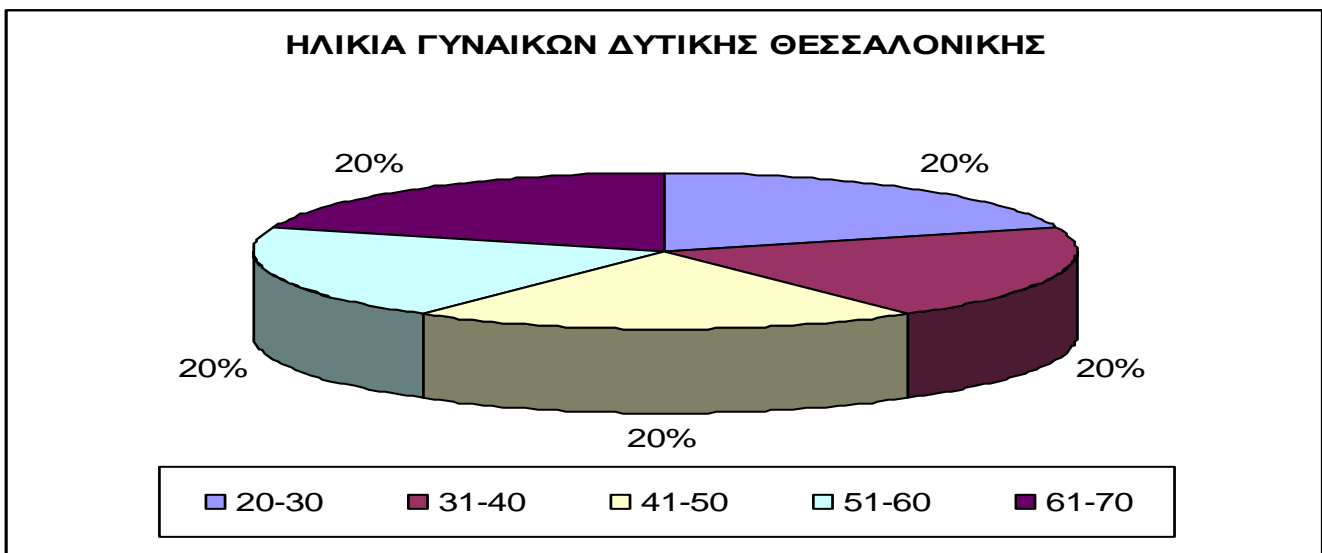
Πρώτο Γράφημα

Στο πρώτο γράφημα παρουσιάζονται οι ηλικιακές βαθμίδες των γυναικών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

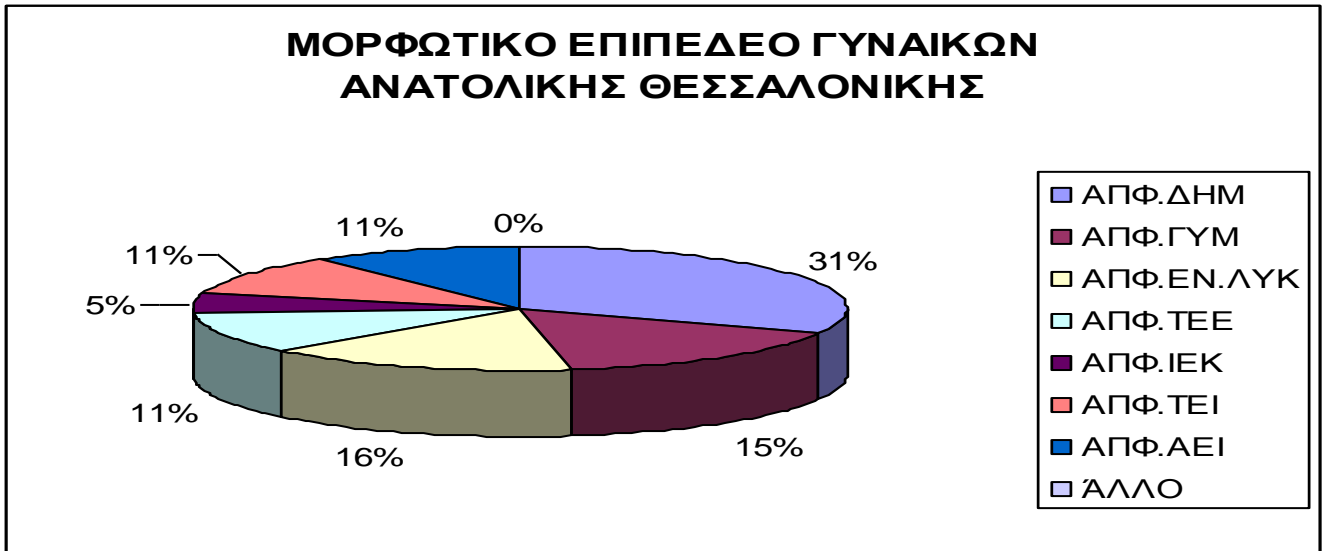
Δεύτερο Γράφημα

Στο δεύτερο γράφημα παρουσιάζονται οι ηλικιακές βαθμίδες των γυναικών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

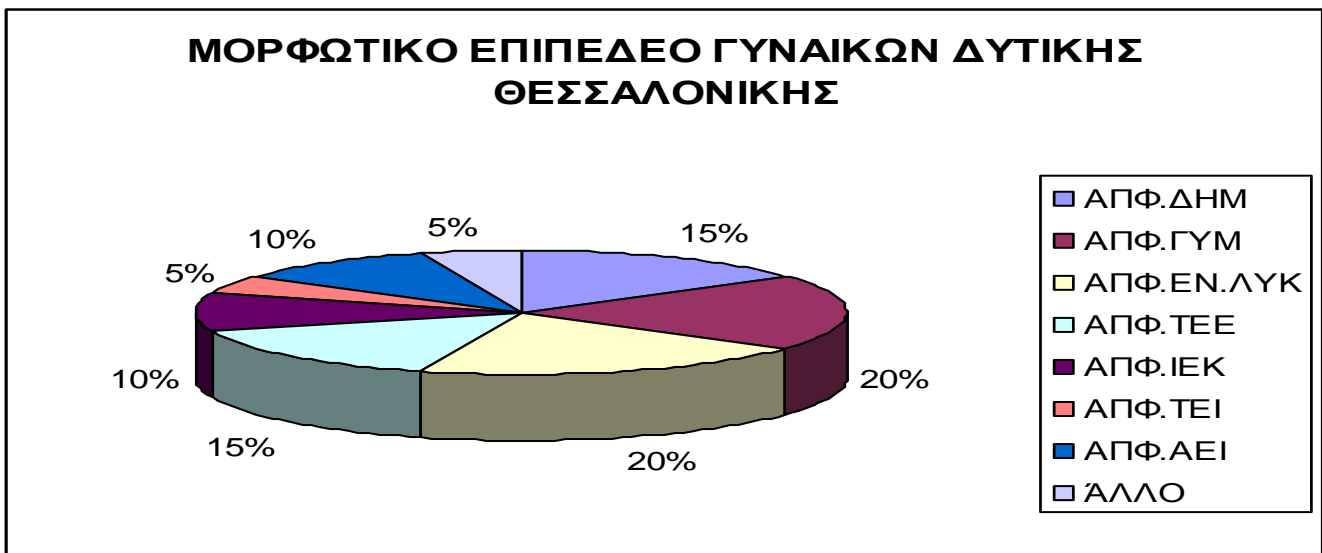
Τρίτο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το μορφωτικό επίπεδο -εκπαιδευτικές βαθμίδες των γυναικών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

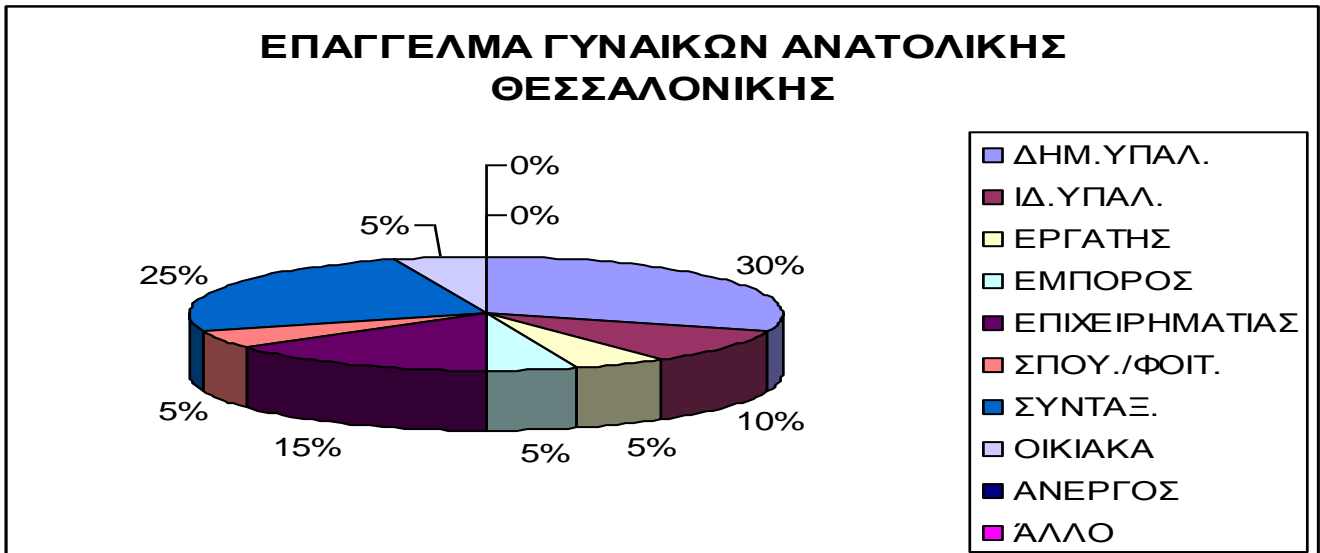
Τέταρτο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το μορφωτικό επίπεδο -εκπαιδευτικές βαθμίδες των γυναικών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

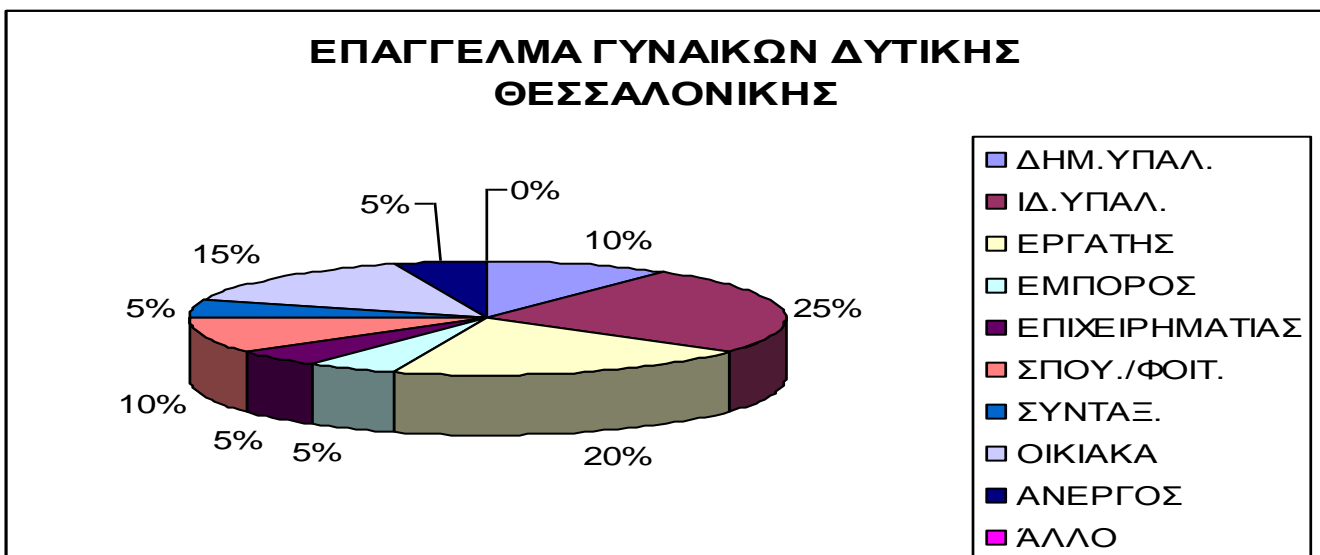
Πέμπτο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το επάγγελμα -κοινωνική τάξη των γυναικών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

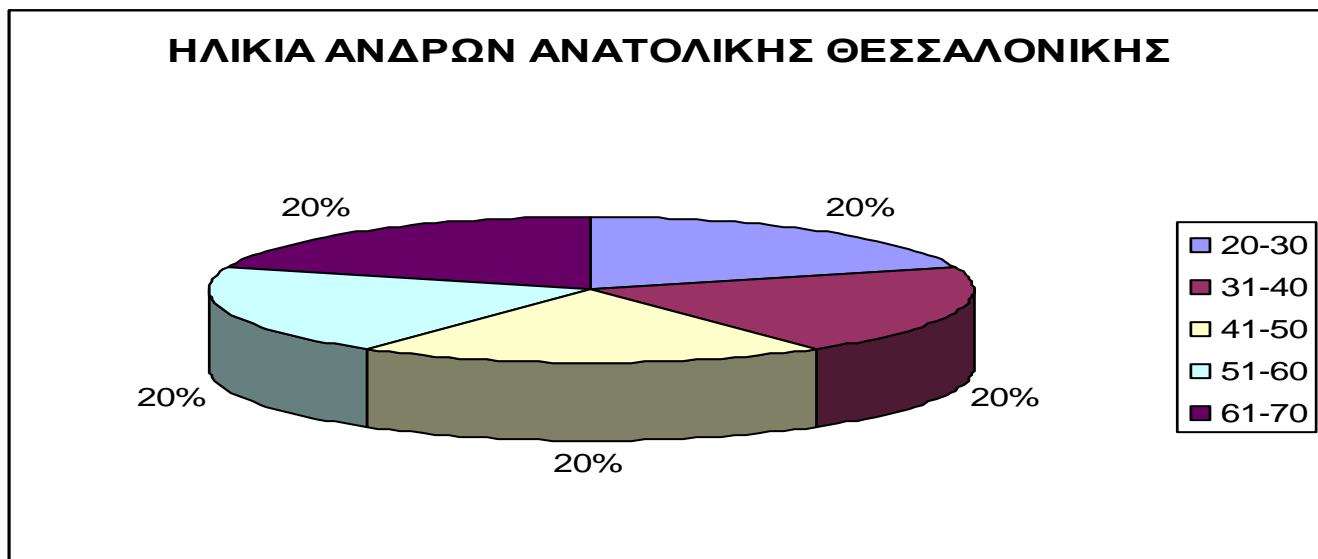
Έκτο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το επάγγελμα -κοινωνική τάξη των γυναικών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

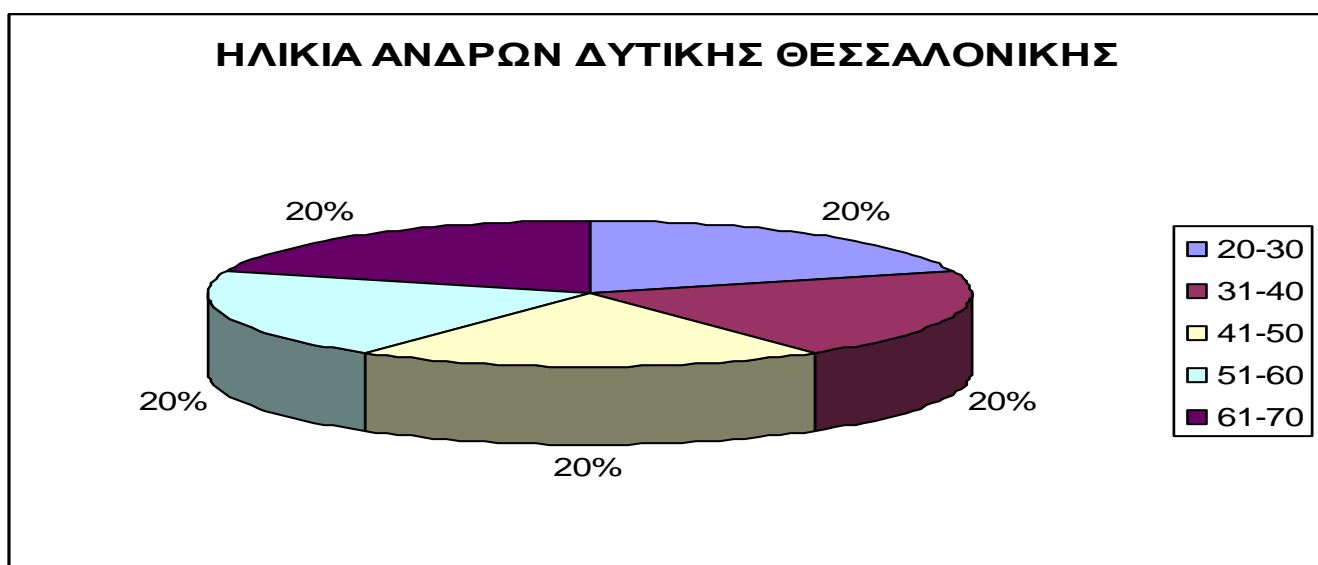
Έβδομο γράφημα

Στο έβδομο γράφημα παρουσιάζονται οι ηλικιακές βαθμίδες των αντρών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

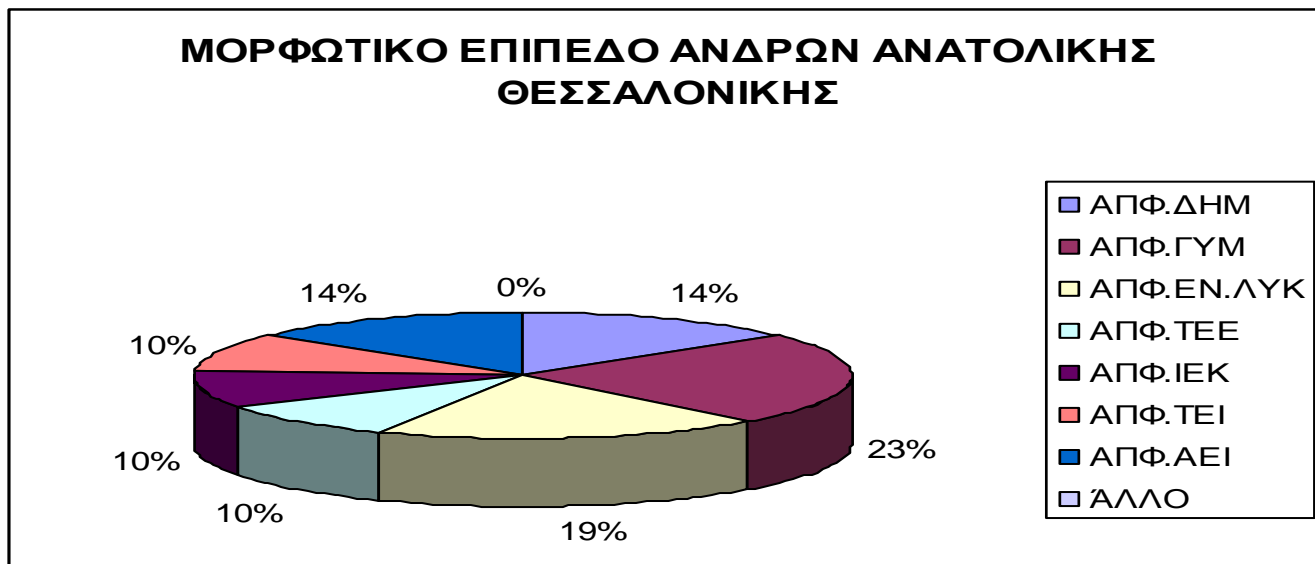
Όγδοο γράφημα

Στο όγδοο γράφημα παρουσιάζονται οι ηλικιακές βαθμίδες των αντρών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

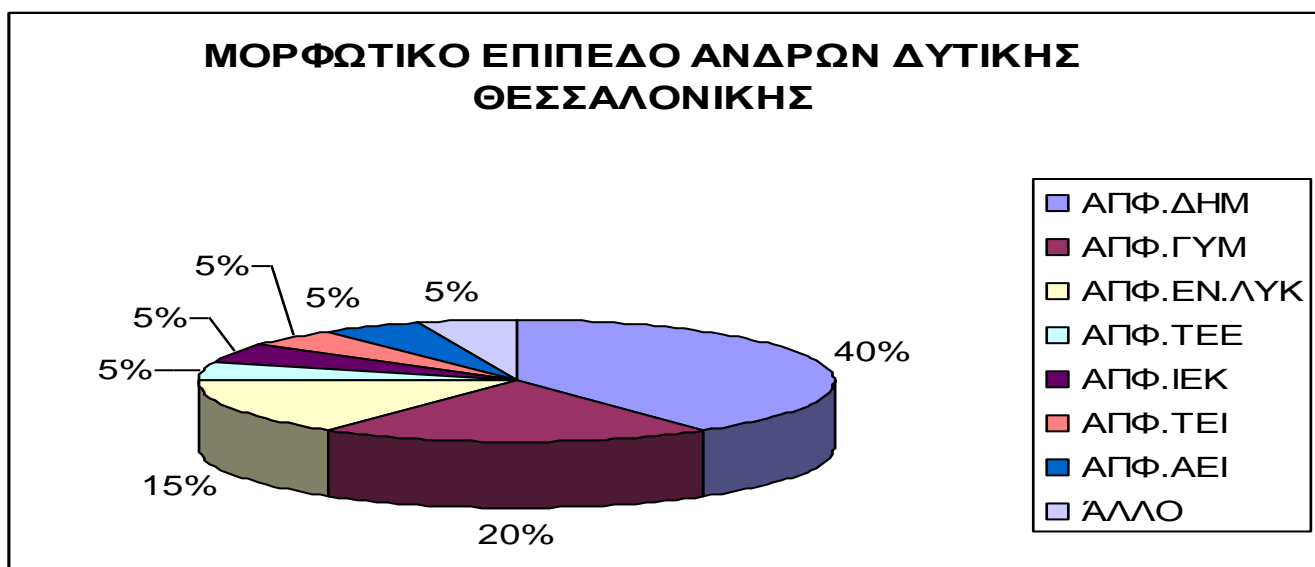
Ένατο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το μορφωτικό επίπεδο -εκπαιδευτικές βαθμίδες των ανδρών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

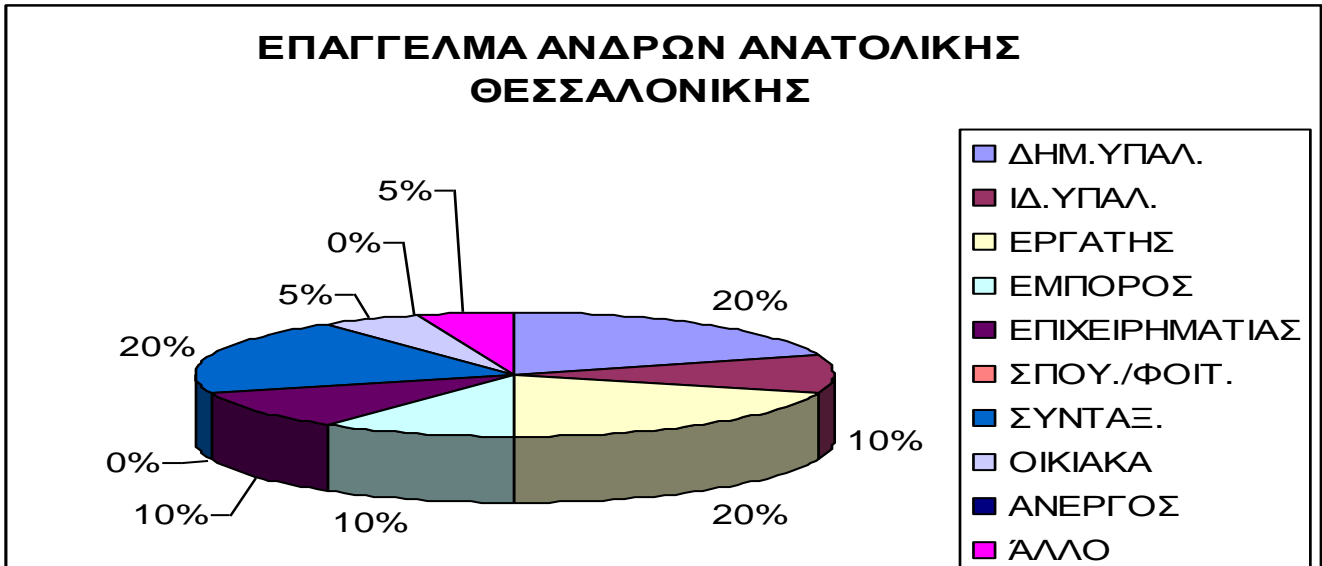
Δέκατο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το μορφωτικό επίπεδο -εκπαιδευτικές βαθμίδες των αντρών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

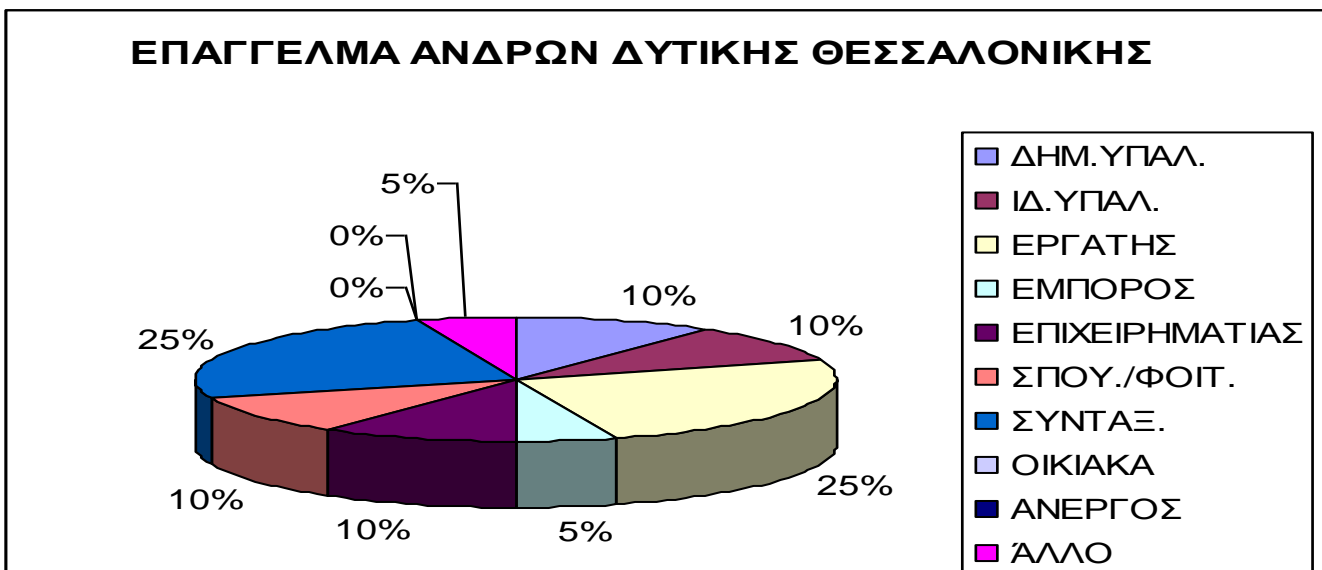
Εντέκατο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το επάγγελμα –κοινωνική τάξη των αντρών της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

Δωδέκατο γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζεται το επάγγελμα –κοινωνική τάξη των αντρών της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

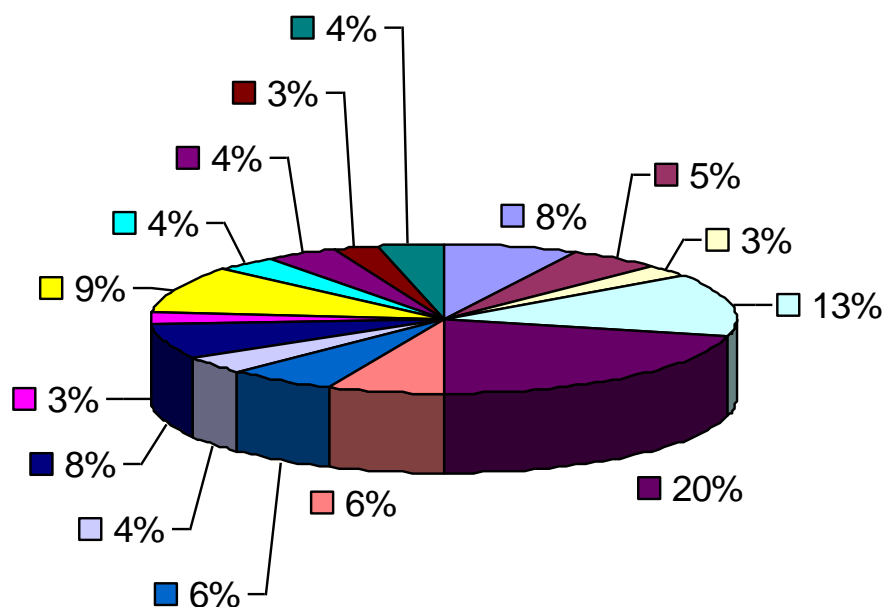

Δέκατο τρίτο Γράφημα

Στο γράφημα αυτό παρουσιάζονται τα συνολικά αποτελέσματα της έρευνας και των αντρών και των γυναικών.

ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

- ΤΑ ΚΡΑΤΗΣΑ ΜΕΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΑ ΠΕΤΑΞΑ ΣΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ
- ΤΑ ΚΡΑΤΗΣΑ ΜΕΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΑ ΕΔΩΣΑ ΣΕ ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΠΑΙΔΙΑ
- ΤΑ ΚΡΑΤΑΩ / ΦΥΛΑΣΣΩ ΣΤΟ ΥΠΟΓΕΙΟ
- ΤΑ ΚΡΑΤΑΩ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥ
- ΤΑ ΕΧΩ ΠΕΤΑΞΕΙ ΣΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ
- ΕΧΩ ΚΡΑΤΗΣΕΙ ΜΕΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΤΑ ΠΕΤΑΞΑ.
- ΔΕ ΘΥΜΑΜΑΙ. ΕΧΩ ΚΑΙΡΟ ΝΑ ΕΡΘΩ ΣΕ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
- ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ΒΙΒΛΙΑ. ΕΙΧΑΜΕ ΕΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΙΝΑΜΕ ΣΤΑ ΑΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ
- ΕΧΩ ΚΡΑΤΗΣΕΙ ΜΕΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΤΑ ΕΔΩΣΑ ΓΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ.
- ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΤΑ ΠΕΤΑΞΑ ΣΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ. ΜΕΡΙΚΑ ΤΑ ΕΚΑΨΑ.
- ΤΑ ΕΧΩ ΚΑΨΕΙ
- ΤΑ ΚΡΑΤΗΣΑ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥ ΚΙ ΟΤΑΝ ΕΧΩ ΧΡΟΝΟ ΤΑ ΔΙΑΒΑΖΩ
- ΤΑ ΕΣΚΙΖΑ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
- ΤΑ ΠΑΡΕΔΩΣΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
- ΌΤΑΝ ΠΗΓΑΙΝΑΜΕ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ΒΙΒΛΙΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνολικός Πίνακας απαντήσεων

ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ			
ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ
3	3	6	ΤΑ ΚΡΑΤΗΣΑ ΜΕΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΑ ΠΕΤΑΞΑ ΣΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ
2	2	4	ΤΑ ΚΡΑΤΗΣΑ ΜΕΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΑ ΕΔΩΣΑ ΣΕ ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΠΑΙΔΙΑ
	2	2	ΤΑ ΚΡΑΤΑΩ / ΦΥΛΑΣΣΩ ΣΤΟ ΥΠΟΓΕΙΟ
5	6	11	ΤΑ ΚΡΑΤΑΩ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥ
10	7	17	ΤΑ ΕΧΩ ΠΕΤΑΞΕΙ ΣΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ
1	4	5	ΕΧΩ ΚΡΑΤΗΣΕΙ ΜΕΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΤΑ ΠΕΤΑΞΑ.
2	3	5	ΔΕ ΘΥΜΑΜΑΙ. ΕΧΩ ΚΑΙΡΟ ΝΑ ΕΡΘΩ ΣΕ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
1	2	3	ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ΒΙΒΛΙΑ. ΕΙΧΑΜΕ ΕΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΔΙΝΑΜΕ ΣΤΑ ΑΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ
3	3	6	ΕΧΩ ΚΡΑΤΗΣΕΙ ΜΕΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΤΑ ΕΔΩΣΑ ΓΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ.
1	1	2	ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΤΑ ΠΕΤΑΞΑ ΣΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ. ΜΕΡΙΚΑ ΤΑ ΕΚΑΨΑ.
5	3	8	ΤΑ ΕΧΩ ΚΑΨΕΙ
1	2	3	ΤΑ ΚΡΑΤΗΣΑ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥ ΚΙ ΟΤΑΝ ΕΧΩ ΧΡΟΝΟ ΤΑ ΔΙΑΒΑΖΩ
2	1	3	ΤΑ ΕΣΚΙΖΑ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
2		2	ΤΑ ΠΑΡΕΔΩΣΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
2	1	3	ΌΤΑΝ ΠΗΓΑΙΝΑΜΕ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ ΒΙΒΛΙΑ.
40	40	80	

Από την διεξαγωγή της εν λόγω έρευνας, προέκυψε ο παραπάνω συνοπτικός συνολικός πίνακας απαντήσεων, με τις γενικές κατηγορίες των απαντήσεων. Στον συνολικό πίνακα παρουσιάζεται ξεχωριστά ο αριθμός των αντρών και γυναικών που έχουν απαντήσει χρησιμοποιώντας την αντίστοιχη κατηγορία, καθώς επίσης και ο συνολικός αριθμός αντρών και γυναικών που η απάντησή τους εντάσσεται στην ίδια κατηγορία.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους άντρες και τις γυναίκες ερωτώμενους, μπορούμε να διεξάγουμε τα εξής συμπεράσματα.

Γενικά συμπεράσματα

- Το χρησιμοποιηθέν δείγμα –ερωτηθέντες Έλληνες γενικά είναι ανενημέρωτοι. Επίσης, έχουν παντελή άγνοια για το κοινωνικό γίγνεσθαι. Το ελληνικό κράτος είναι κοινά αποδεκτό, πως δεν ενημερώνει τους πολίτες του με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για τα κοινωνικά θέματα που τους ενδιαφέρουν, αλλά και οι ίδιοι οι πολίτες στη θέα αυτής της κατάστασης, υιοθετούν μια παθητική στάση, όπου τίποτα δεν τους απασχολεί. Με τον τρόπο αυτό, γίνονται υποχείριο του κράτους στο οποίο διαμένουν, και αντί να ασκούν εξουσία και πίεση στο κράτος, ώστε να ενημερώνονται για τις ενέργειές του, γίνονται απλοί παρατηρητές των βημάτων του. Δεν ασκούν καμιά πίεση στα εκλεγμένα όργανά του, τους εξουσιάζει και δεν το εξουσιάζουν, όπως θα έπρεπε κανονικά. Δε γνωρίζουν για τα κοινωνικά προβλήματα, που θα πρέπει, ως σώφρονες πολίτες, να τους απασχολούν. Ή έστω, και αν κάποιοι από αυτούς γνωρίζουν τα προβλήματα της κοινωνίας στην οποία ζουν και δρουν, δεν ενδιαφέρονται να ενημερωθούν περαιτέρω, για τις τυχόν προτεινόμενες λύσεις και αν μπορούν να κάνουν και οι ίδιοι κάποια προσπάθεια για την αντιμετώπιση ή έστω τη μετρίαση των προβλημάτων αυτών. Με λίγα λόγια, οι Έλληνες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν «ενεργοί πολίτες» του κράτους στο οποίο ζουν, όπως συμβαίνει με τους πολίτες των Δυτικών χωρών. Δεν δείχνουν να ενδιαφέρονται για το κοινωνικό σύνολο και πολύ περισσότερο για το κοινωνικό συνολικό καλό.

- Η σχέση κοινωνίας και πολιτών της είναι μια σχέση αμφίδρομη, ή αλλιώς «δράσης –αντίδρασης». Ό, τι συμβαίνει στους πολίτες της κοινωνίας επηρεάζει και την πορεία της κοινωνίας και ό, τι διαδραματίζεται στην κοινωνία επηρεάζει και τη ζωή των πολιτών της. Σε ξένα οικονομικά ισχυρότερα κράτη, οι κοινωνίες δίνουν κίνητρα στους πολίτες τους για κοινωνική ανέλιξη. Έτσι, οι πολίτες αποφασίζουν αν θα ανελιχθούν ή θα μείνουν στάσιμοι. Οι κοινωνίες είναι σωστά οργανωμένες και δομημένες, με αποτέλεσμα να προσφέρουν πολλές υπηρεσίες στους πολίτες τους. Η κοινωνία δηλαδή φροντίζει τους πολίτες της και οι πολίτες την κοινωνία στην οποία ζουν και δρουν. Αντίθετα, στην ελληνική κοινωνία δεν προσφέρονται τέτοια κίνητρα στους πολίτες. Έτσι οι πολίτες παραμένουν απαθείς και ακόμη χειρότερα δεν προσπαθούν καθόλου να ανελιχθούν, καθώς τα θεωρούν όλα μάταια.

Συμπεράσματα έρευνας

- Οι Έλληνες στους οποίους διεξήχθει η συγκεκριμένη έρευνα έχουν παντελή άγνοια στον τομέα της εκπαίδευσης. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δε γνώριζε πως υπάρχει δυνατότητα κάθε χρόνο να μην εκδίδονται σχολικά συγγράμματα, αλλά να χρησιμοποιούνται τα «παλιά» για δύο με τρία έτη!

- Επίσης, οι ερωτηθέντες δεν γνώριζαν ότι με τον τρόπο αυτό, εξοικονομούνται από την έκδοση σχολικών βιβλίων κάθε χρόνο 34.700.000 ευρώ περίπου! Τα χρήματα αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν πολλές ανάγκες και να επιλυθούν πολλά προβλήματα στον τομέα της εκπαίδευσης, αλλά και σε άλλους τομείς.

- Τα σχολικά βιβλία προσφέρουν «ληγμένη πληροφόρηση» σε αυτούς που έχουν αποφοιτήσει από το σχολείο. Τα βιβλία είναι με τέτοιο τρόπο διαμορφωμένα, ώστε να χρησιμοποιούνται από τους μαθητές μόνο για τη συγκεκριμένη τάξη στην οποία φοιτούν. Έτσι, μόλις τελειώσει ο μαθητής την τάξη στην οποία φοιτά, τα σχολικά βιβλία εκείνης της χρονιάς του είναι άχρηστα, ακόμη και για το επόμενο έτος, πόσο μάλλον για μετά από χρόνια!

- Με βάση τον παραπάνω συνολικό πίνακα απαντήσεων (σελ. 74), στην ερώτηση του ερωτηματολογίου της έρευνας, παρατηρούμε πως η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων με ποσοστό 17 / 80, δηλαδή 20 %, έχει πετάξει τα σχολικά συγγράμματα, τα οποία τους χορηγήθηκαν δωρεάν από το κράτος, στα σκουπίδια! Παρατηρούμε πως οι Έλληνες καταστρέφουν οτιδήποτε τους παρέχεται δωρεάν από το κράτος, αντί να το φυλάσσουν και να το προσέχουν. Αντίθετα, προσέχουν ως «κόρη οφθαλμού», θα λέγαμε, οτιδήποτε αγοράζουν με δικά τους χρήματα.

- Σε αντιστάθμισμα του προηγούμενου ποσοστού, το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό, 11 / 80, παρατηρούμε πως προβαίνει στην εντελώς αντίθετη ενέργεια. Έχει κρατήσει -φυλάξει τα σχολικά του βιβλία στη βιβλιοθήκη του. Η ενέργεια αυτή, είναι μεν σωστή, αφού δεν καταστρέφουν τα άτομα αυτά τα σχολικά βιβλία, ωστόσο τα βιβλία αυτά τους είναι άχρηστα, καθώς δεν έχουν τίποτα να τους προσφέρουν. Διαφυλάσσουν απλά τα σχολικά βιβλία στη βιβλιοθήκη τους και τα επιδεικνύουν στους φίλους και γνωστούς τους. Αντιμετωπίζουν δηλαδή τα βιβλία σα «μουσειακό αντικείμενο».

- Αρκετά μεγάλο ποσοστό, έχουν αυτοί που έχουν κάψει τα σχολικά τους βιβλία! Παρατηρούμε δηλαδή, πως κάποιοι δεν αρκούνται μόνο στο να «ξεφορτωθούν» τα σχολικά τους συγγράμματα πετώντας τα στα σκουπίδια, αλλά προχωρούν σε ακόμη πιο ακραία και τριτοκοσμικά φαινόμενα και ενέργειες, καίγοντάς τα!

- Από τα ογδόντα άτομα, οι έξι κράτησαν τα σχολικά τους βιβλία για μερικά χρόνια και αφού είδαν ότι δεν επρόκειτο να τους χρησιμεύσουν, τα πέταξαν στα σκουπίδια. Παρατηρούμε δηλαδή πως και αυτοί μπορούν να συμπεριληφθούν στην πρώτη κατηγορία, δηλαδή σε αυτούς που εξ αρχής πέταξαν στα σκουπίδια τα βιβλία τους, αφού και τα δικά τους βιβλία τελικά κατέληξαν σε κάποιο κάδο

απορριμμάτων. Έτσι, το ποσοστό γίνεται 23 / 80, δηλαδή λίγο παραπάνω από το 1 / 4 του συνόλου!

- Επίσης, κάποιοι ευσυνείδητοι πολίτες, έξι συνολικά από τους ογδόντα, κράτησαν τα σχολικά βιβλία που τους ενδιέφεραν και τα υπόλοιπα τα έδωσαν για ανακύκλωση. Παρατηρούμε δηλαδή, πως κάποιοι πολίτες σκέφτονται και το συνολικό καλό της κοινωνίας, αφού ανακυκλώνουν τα βιβλία τους, συμβάλλοντας έστω και λίγο, στη μείωση των δαπανών για την έκδοση κάθε χρόνο νέων σχολικών συγγραμμάτων.

- Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, πέντε από αυτά, απάντησαν πως δεν θυμούνται, καθώς έχουν πολύ καιρό να έρθουν σε επαφή με σχολικά βιβλία.

- Επίσης, οι υπόλοιποι ερωτηθέντες μεγαλύτερης ηλικίας, υποστηρίζουν πως δεν είχαν σχολικά βιβλία, αλλά μόνο ένα αναγνωστικό. Το αναγνωστικό αυτό το έδιναν σε άλλα παιδιά μικρότερα. Το γεγονός αυτό είναι αξιοσημείωτο, καθώς είχαν μόνο τετράδια. Με τον τρόπο αυτό, μάθαιναν καλύτερα τη γλώσσα, αφού αναγκαζόταν να γράφουν συνεχώς στα τετράδια.

- Ένα μικρό ποσοστό των τεσσάρων ατόμων είχε κρατήσει τα σχολικά του βιβλία για λίγο καιρό και στη συνέχεια τα έδωσε σε μικρότερα παιδιά. Αυτά τα τέσσερα άτομα είναι και αυτοί ευσυνείδητοι πολίτες, αφού σέβονται τα σχολικά συγγράμματα και αντί να τα πετάξουν σε κάποιο κάδο απορριμμάτων, προτίμησαν να τα δώσουν σε νέους.

- Η συντριπτική πλειοψηφία 47 / 80, δηλαδή πάνω από το μισό δείγμα, έχει προκαλέσει κάποιου είδους φθορά στα σχολικά βιβλία. Τα έχει κάψει, τα έχει σχίσει μετά τις τελικές εξετάσεις ή τα έχει πετάξει στα σκουπίδια.

- Δεκατρία από τα ογδόντα άτομα έχουν κρατήσει τα βιβλία τους, αλλά δεν τα χρησιμοποιούν. Τα αντιμετωπίζουν δηλαδή σα «μουσειακό είδος», καθώς τα έχουν τοποθετημένα σε μια βιβλιοθήκη και τα βλέπουν οι ίδιοι και οι επισκέπτες τους.

- Τέλος, μόνο τρεις από τους ογδόντα ερωτηθέντες έχουν κρατήσει τα σχολικά τους βιβλία και όταν έχουν χρόνο τα διαβάζουν! Δηλαδή μόνο τρεις που έχουν κρατήσει τα βιβλία τους τα χρησιμοποιούν για να πάρουν πληροφορίες από αυτά και να αποκτήσουν γνώσεις.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκεκριμένη εργασία –έρευνα ασχολείται με τα εξής θέματα.

Αρχικά, στο πρώτο μέρος της παρουσιάζονται τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών: Σουηδία, Γερμανία και Ελλάδα. Παρουσιάζεται η δομική τους διάρθρωση και γίνεται αναφορά στον τρόπο χορήγησης των σχολικών συγγραμμάτων.

Επίσης, παρουσιάζεται η άσχημη κατάσταση που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία, κυρίως στον τομέα της εκπαίδευσης και της οδικής συμπεριφοράς.

Τέλος, προβάλλεται ο ρόλος που θα πρέπει να διαδραματίζει το Πανεπιστήμιο στην κοινωνία την οποία «υπηρετεί» και γίνεται λόγος για την κατάσταση του Πανεπιστημίου στην ελληνική εκπαίδευση.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται τα ερωτηματολόγια που συντάχθηκαν για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας και τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυσή τους, σε πίνακες και γραφήματα.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται όλα τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας, καθώς και τα συμπεράσματα στα οποία αυτά οδηγούν.

Συμπεράσματα πρώτου μέρους

- Σε κράτη με υψηλότερο οικονομικό επίπεδο, υπάρχει επιστροφή των συγγραμμάτων –βιβλίων, παρ' όλο που υπάρχει δυνατότητα από τα κράτη αυτά να εκδίδουν σχολικά βιβλία κάθε σχολικό έτος για όλους τους μαθητές της χώρας.
- Το εκπαιδευτικό σύστημα της Σουηδίας είναι ιδιαίτερα οργανωμένο και επιφέρει πολλά θετικά στοιχεία στους μαθητές –αυριανούς πολίτες της κοινωνίας. Με το εκπαιδευτικό αυτό σύστημα, τα παιδιά –μαθητές μαθαίνουν από μικρά να γίνονται υπεύθυνα για τα πράγματά τους, να τα προστατεύουν και να τα συντηρούν. Επίσης, μαθαίνουν από μικρά να αγαπούν τα βιβλία και κατ' επέκταση το διάβασμα με απώτερο στόχο τη «δια βίου εκπαίδευση».
- Η τόσο κακή κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας, οφείλεται εν πολλοίς στην εκπαίδευση, την οποία λαμβάνουν τα Ελληνόπουλα από το κράτος. Οι μαθητές –φοιτητές δεν μαθαίνουν κανόνες στο σχολείο από μικροί. Αυτό έχει ως αντίκτυπο να είναι και «κακοί» πολίτες στην αυριανή κοινωνία, στην οποία θα ζήσουν και θα δράσουν, και αυτή η κοινωνία δεν είναι άλλη από την ελληνική.
- Το αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα μη μάθησης κανόνων στα ελληνικά σχολεία είναι τα σχολικά βιβλία –συγγράμματα. Οι Έλληνες όντας μαθητές, δεν μαθαίνουν κανόνες στα σχολεία που παρακολουθούν, και αν ακόμα μαθαίνουν κάποιους από αυτούς, δεν τους τηρούν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μη σέβονται τα συγγράμματα, τα οποία τους χορηγούνται από το σχολείο δωρεάν, με αποτέλεσμα να τα κακομεταχειρίζονται έως και να τα καίνε για ευχαρίστηση! Έτσι,

έχοντας μάθει από μικροί σε αυτή τη συγκεκριμένη νοοτροπία, δηλαδή καταστρέφοντας ό, τι τους παρέχεται δωρεάν από το κράτος, ως αυριανοί πολίτες της κοινωνίας, δε σέβονται τους καθιερωμένους νόμους, π.χ. τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας ή το να μην πετάνε σκουπίδια πουθενά αλλού πέρα των κάδων, με αποτέλεσμα να «κακοποιούν» μέρα με τη μέρα το περιβάλλον στο οποίο ζουν και κατ' επέκταση την ίδια τους τη ζωή.

- Το αποτέλεσμα της μη τήρησης κανόνων είναι αφενός το κακό βιοτικό επίπεδο, το οποίο χειροτερεύει ραγδαία. Αφετέρου, το κακό βιοτικό επίπεδο στο οποίο οι Έλληνες, αναγκάζουν τα παιδιά τους να ζήσουν, αλλά και τις επόμενες γενεές. Μην τηρώντας οι ίδιοι τους κοινά αποδεκτούς και συνάμα αυτονόητους κανόνες, (τήρησης του κόκκινου στα φανάρια, μη πάτημα του πρασίνου, πέταμα των σκουπιδιών στους κάδους κ.ά.) κληροδοτούν και στα παιδιά τους αυτόν τον τρόπο συμπεριφοράς. Έτσι, τα παιδιά, έχοντας γαλουχηθεί με μια τέτοια νοοτροπία, επωφελούνται και δεν προσπαθούν να αλλάξουν τρόπους συμπεριφοράς, αφού πλέον το θεωρούν άκρως φυσιολογικό να συμπεριφέρονται κατ' αυτόν τον τρόπο!

- Οι επιπτώσεις της μη τήρησης κανόνων είναι από μηδαμινές και ανούσιες έως και θανατηφόρες.

- Στον τομέα της καθαριότητας, οι συνέπειες της μη τήρησης των κανόνων, είναι μηδαμινές, αφού αν κάποιος ασυνείδητος πολίτης πετάξει στο δρόμο ένα αποσιγάρο, κάποιος υπάλληλος καθαριότητας του αρμόδιου Δήμου θα το δει και θα το μαζέψει. Έτσι, το αποσιγάρο κάποια στιγμή θα φτάσει στη θέση που πρέπει, δηλαδή σε κάποιον κάδο απορριμμάτων.

- Στον τομέα της οδικής συμπεριφοράς όμως, τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Αν κάποιος οδηγός δεν τηρεί τα φανάρια, γιατί έτσι έχει μάθει, ή ακόμα χειρότερα, γιατί έτσι βλέπει τους άλλους να κάνουν, γίνεται δηλαδή μιμητής μιας κοινά αποδεκτής κακής νοοτροπίας –συνήθειας, οι επιπτώσεις μπορεί να είναι από μηδαμινές έως και θανατηφόρες, με αποτέλεσμα να του κοστίσουν την ίδια του τη ζωή. Η επίπτωση για κάποιον που περνά με κόκκινο φανάρι, ενώ πρέπει να σταματήσει, μπορεί να είναι μηδαμινή, σε περίπτωση που κάποιος άλλος ευσυνείδητος οδηγός, έχει δει αυτόν που έχει παραβιάσει το κόκκινο φανάρι και τον περιμένει να περάσει. Σε διαφορετική περίπτωση όμως, αν ο ίδιος οδηγός έχει παραβιάσει το κόκκινο φανάρι και περνά, και απέναντί του υπάρχει και κάποιος άλλος οδηγός, με ακριβώς τον ίδιο τρόπο σκέψης, ο οποίος παραβιάζει και αυτός το κόκκινο φανάρι και περνά, τότε θα έχουμε τροχαίο δυστύχημα και όχι ατύχημα, αφού θα χαθούν άδικα ανθρώπινες ζωές.

- Παρατηρούμε δηλαδή, πως αν οι οδηγοί –πολίτες της κοινωνίας, μην έχοντας μάθει να τηρούν κανόνες, παραβιάζουν τον Κ.Ο.Κ., προκαλούνται σοβαρά τροχαία ατυχήματα, που τις περισσότερες φορές τους κοστίζουν και την ίδια τους τη ζωή.

- Οι κανόνες του Κ.Ο.Κ., στην Ελλάδα, αφού έχουν κατά κόρον παραβιαστεί μαζικά από το ευρύ κοινό, μετατράπηκαν πλέον σε απλές και ανούσιες οδηγίες.

- Τα τροχαία ατυχήματα δεν τα δημιουργεί η κακιά ώρα ή η κακοτυχία. Είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, όπως το ανθρώπινο λάθος, η αμέλεια, η απεισκευασία, η περιφρόνηση του κινδύνου, η άγνοια κ.λ.π., και σ' αυτούς τους

παράγοντες έχουμε υποχρέωση να παρέμβουμε. Στην Ελλάδα πολύ λίγα μέτρα πρόληψης είναι υποχρεωτικά με νόμους, αλλά και για όσα έχουν θεσπιστεί νόμοι, πάλι δεν τηρούνται.

- Τα τροχαία ατυχήματα αποτελούν σε όλο τον κόσμο σοβαρότατο πρόβλημα δημόσιας υγείας. Στην Ελλάδα οι θάνατοι από τροχαία ατυχήματα είναι σχεδόν δυο φορές πιο συχνόι απ' ότι παγκοσμίως. Έχουμε 2.000 θανάτους, 4.000 βαριά και 30.000 ελαφρά τραυματισμένους κατά μέσο όρο το χρόνο. Από τους νεκρούς και τους τραυματίες το 1/3 είναι παιδιά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1997 έγιναν 1.892 θανατηφόρα ατυχήματα στην Ελλάδα με 2.141 νεκρούς και το 1998 έγιναν 1.980 θανατηφόρα ατυχήματα με 2.229 νεκρούς.

- Οι επιπτώσεις των τροχαίων ατυχημάτων δεν είναι αρνητικές μόνο στους εμπλεκόμενους στο ατυχήματα (οδηγούς και τραυματίες), αλλά και στο ελληνικό κράτος, αφού τα έξοδα των τροχαίων ατυχημάτων του κοστίζουν αρκετές χιλιάδες ευρώ.

- Ο Πρόεδρος του Τ.Ε.Ε. αναφερόμενος στην ανάγκη μείωσης των τροχαίων ατυχημάτων (ως το 2010 οι νεκροί θα πρέπει να μειωθούν στους 900, από τους 1.614 που ήσαν πέρυσι, δηλαδή το 2005) τόνισε πως **κάθε χρόνο υπολογίζεται ότι (τα τροχαία) κοστίζουν στην οικονομία μας κάπου 8 δισ. ευρώ**. Αν κατορθώσουμε να εξοικονομήσουμε μόνο το 1% -περίπου 80 εκατ. ευρώ- είναι δυνατόν κάθε χρόνο να αντιμετωπίζουμε ιδιαίτερα σημαντικούς τομείς πρόληψης των ατυχημάτων, με έργα άμεσης ανάγκης και συντήρηση οδών, καλύτερη αστυνόμευση, εξοπλισμό υπηρεσιών άμεσης βοήθειας κ.λ.π.

- Τέλος, θα πρέπει όλα αυτά να αρχίσουν από την εκπαίδευση, και κυρίως από το πρωταρχικό όργανό της το σχολείο. Δηλαδή θα πρέπει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να μαθαίνει στα παιδιά από μικρά κανόνες, για να αποφεύγονται ή έστω να προλαμβάνονται τραγικά γεγονότα στο μέλλον, όπως τα τροχαία ατυχήματα. Σημαντικό επίσης, είναι το εκπαιδευτικό σύστημα να ενημερώνει τους μαθητές για διάφορα θέματα, καθώς οι περισσότεροι Έλληνες έχουν παντελή άγνοια, ώστε κάποια στιγμή να κατορθώσει να προσφέρει υπεύθυνους και χρήσιμους πολίτες στην αυριανή κοινωνία, όπου αυτός άλλωστε είναι και ο σκοπός και στόχος δημιουργίας κάθε εκπαιδευτικού συστήματος.

- Στις κοινωνίες που διεξάγεται επιστημονική έρευνα στα πανεπιστήμια, υπάρχει ανάπτυξη σε όλους τους τομείς και κυρίως στον οικονομικό. Για να αναπτυχθεί βέβαια μια κοινωνία οικονομικά, πραγματοποιώντας τους στόχους της, θα πρέπει να επενδύσει στην επιστημονική έρευνα από τη στιγμή της δημιουργίας της. Όσο μεγαλύτερο κεφάλαιο επενδυθεί στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης -πανεπιστήμια, για την διεξαγωγή και προώθηση της ερευνητικής δραστηριότητας, τόσο υψηλότερα θα ανέλθει οικονομικά σε σχέση με τις υπόλοιπες κοινωνίες.

- Στην παιδεία, όπως και παντού μέσα στη ζωή, ισχύει βασικά, με κάποιες βέβαια παραλλαγές, ο «χρυσός κανών»: Ό,τι βάζει η Πολιτεία στο χώρο της Εκπαίδευσης, αυτό παίρνει* λόγια βάζει, λόγια παίρνει* πράξεις βάζει, πράξεις παίρνει* εργασία βάζει, έργο παίρνει* χρήμα βάζει, χρήμα παίρνει κ.λ.π. Δεν μπορεί δηλαδή η Πολιτεία να τοποθετήσει στο χώρο της παιδείας μερικά μεγαλόσχημα λόγια για εκπαιδευτικά ιδεώδη, για υψιπετείς σκοπούς και για νέες δομές, χωρίς

οικονομικές τοποθετήσεις, και να περιμένει να έχει οικονομικές επιπτώσεις και συνέπειες μέσα στον κοινωνικό χώρο, αφού δεν προχώρησε σε οικονομικές επενδύσεις με βάση τεχνικοπαιδαγωγικές μελέτες και γενικότερο εκπαιδευτικό προγραμματισμό.

- Όταν υπάρχουν πολλοί και καλοί επιστήμονες, τότε μπορεί και η πολιτεία να αντιμετωπίσει τις πρακτικές της ανάγκες* όταν όμως, αποβλέποντας μονάχα στις συγκεκριμένες και αναγκαστικά παροδικές ανάγκες, νοθεύει την πανεπιστημιακή παιδεία, είναι βέβαιο πως ποτέ δε θ' αποκτήσει το έθνος τους επιστήμονες που χρειάζεται, αλλά θα κατακλύζεται από πτυχιούχους επαγγελματίες.

- Σε μια κλειστή πρωτόγονη κοινωνία με περιορισμένες γνώσεις, συγκεκριμένες πίστεις και άμεσες βιοτικές ανάγκες η παιδεία του νέου αποτελεί πρόβλημα, γιατί ούτε ο μεγάλος έχει να επιλέξει ούτε ο νέος μπορεί να βρει άλλη ορθότερη και ασφαλέστερη πηγή παιδείας.

- Σε πιο προχωρημένες κοινωνικές και επομένως πολιτιστικές φάσεις τα πράγματα είχαν αρχίσει να γίνονται πολυπλοκότερα, αλλά στις περισσότερες ιστορικές περιόδους του παρελθόντος υπήρχε η ομοιογένεια μιας εθνικής πολιτιστικής παράδοσης, μέσα στην οποία ζούσε το κοινωνικό σύνολο και από αυτήν αντλούσε με ασφάλεια όλα τα στοιχεία, που αποτελούσαν και την «παιδεία» της νέας γενιάς.

- Θα πρέπει η ελληνική παιδεία να γίνει ένας ζωντανός οργανισμός, με ευκινησία, με περιέργεια, με ανοιχτούς ορίζοντες, έτοιμη να δεχτεί και να απορρίψει. Οι άνθρωποι που μετέχουν στο έργο της παιδείας, η παλαιά και η νέα γενιά, πρέπει να βρουν τον τρόπο να συνεργαστούν, ακόμα και ως ανταγωνιστές που τείνουν προς τον ίδιο όμως σκοπό.

- Από την αρχαία εποχή απασχολεί τον άνθρωπο ο κοινωνικός ρόλος της εκπαίδευσης: είναι κοινωνικός θεσμός ανανέωσης ή συντήρησης της γνώσης; Η απάντηση έχει δύο σκέλη. Η εκπαίδευση αρμόζει στα πρώτα βήματα του ανθρώπου και βαθμιαία παραχωρεί τη θέση της στην παιδεία, έννοια ευρύτερη της εκπαίδευσης.

- Η εκπαίδευση και πολύ περισσότερο η παιδεία, απαιτεί πολυσυλλεκτικότητα γνώσεων και τη διαρκή ανανέωσή τους, γεγονός που δεν χαρακτηρίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

- Τα πανεπιστήμια είναι ο θεσμικός πυρήνας της ανάπτυξης και της διάδοσης της γνώσης στην κοινωνία. Αυτή η βασική διαπίστωση για το ρόλο του πανεπιστημίου στη σύγχρονη κοινωνία, αποτελεί μέτρο και σταθμό αξιολόγησής τους για κάθε χώρα στον κόσμο και φυσικά και για τη Ελλάδα.

- Το πρόβλημα της ελληνικής παιδείας είναι αληθινά εθνικό* ως ξαναθυμηθούμε το βάρος που πρέπει να έχει αυτός ο χαρακτηρισμός. Αν χτίσουμε πέντε ή δέκα κτήρια περισσότερα ή λιγότερα, αν δώσουμε στο λαό μας μερικά νοσοκομεία που τα έχει ανάγκη, αν κάνουμε δυο δρόμους ακόμα και αν φέρουμε μερικές χιλιάδες τουρίστες, θα έχουμε κάνει κάποιο καλό στον τόπο αυτό* θα «βελτιώσουμε το βιοτικό επίπεδο» του λαού, όπως συνηθίσαμε να λέμε. Αλλά θα έχουμε γιατρέψει μια μικρή πληγή, θα έχουμε γιατροπορέψει μια περαστική

αρρώστια. Δε θα έχουμε όμως αρχίσει να κάνουμε τίποτα, αν δεν ετοιμάσουμε τους αυριανούς πολίτες για τη ζωή* αν δεν ετοιμάσουμε τους αυριανούς ηγέτες του τόπου, τους επιστήμονες και τους τεχνίτες, τους εργάτες και τους υπαλλήλους, τις μάνες και τους πατέρες των παιδιών. Με μια λέξη, αν δεν ετοιμάσουμε τους ανθρώπους.

- Πιεσμένοι από τα άμεσα βιοτικά προβλήματα και νομίζοντας πως έχουμε υποχρέωση να προσφέρουμε στους νέους τα μέσα «να κερδίσουν τη ζωή», πιστεύουμε πως σκοπός της παιδείας –και της σχολικής και της εξωσχολικής –είναι η μετάδοση στους νέους όλων εκείνων των γνώσεων που θα τους κάνουν ικανούς να εξασφαλίσουν ένα επάγγελμα που θα τους προσφέρει τα αγαθά της «κοινωνίας της αφθονίας». Αυτό σημαίνει και η προετοιμασία για το Πανεπιστήμιο, όπου θα συνεχίσουν την ίδια ετοιμασία για την ασφαλέστερη και ανετότερη επίτευξη του ίδιου τελικά σκοπού.

- Ο γενικότερος τρόπος λειτουργίας των κυριότερων κοινωνικών μηχανισμών στη νεότερη Ελλάδα, όπως η γλώσσα και η εκπαίδευση, υπακούει σ' έναν κανόνα λαϊκιστικής υποχώρησης μιας κάστας απέναντι στο σύνολο, με απώτερο σκοπό τον προσεταιρισμό του στα συμφέροντα της κάστας.

- Το Πανεπιστήμιο, ως θεσμός εξυπηρετικός της επιστήμης, της κοινωνίας και της γενικότερης πολιτικής της Ελλάδας δεν είναι σε θέση, έτσι όπως είναι σήμερα διαρθρωμένος, να λειτουργήσει με σωστό τρόπο. Υπάρχει ένα τεράστιο χάσμα ανάμεσα στη ζωή, όπως είναι διαμορφωμένη έξω από το Πανεπιστήμιο και στη ζωή, όπως είναι διαμορφωμένη και δεσμευμένη μέσα στο Πανεπιστήμιο. Η διάσταση αυτή είναι φυσικό να προκαλεί κρίση, γιατί κρίση δημιουργείται όταν υπάρχουν έντονες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στην κοινωνική πραγματικότητα και στους θεσμούς. Δεν πρέπει να ξεχνούμε εξάλλου ότι το Πανεπιστήμιο έχει μείνει ουσιαστικά στις πεπαλαιωμένες δομές, στις ξεπερασμένες μορφές μετάδοσης γνώσεων και κρίσεων και στην αναπαραγωγή των διανοουμένων –επιστημόνων, ενώ οι καιροί μας θέλουν επιστήμονες που να συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση των κοινωνικών θεσμών.

- Το θέμα λοιπόν εντοπίζεται στο ότι τα σημερινά αιτήματα που δημιουργούνται μέσα στην ελληνική κοινωνία δεν βρίσκουν μορφές επίλυσης μέσα στα Πανεπιστήμια, γιατί το Πανεπιστήμιο είναι αποκομμένο από τη ζωή.

- Η ελληνική εκπαίδευση οδεύει από το κακό στο χειρότερο. Αυτό οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους. Ο πρώτος είναι το αιμοραγόν εκπαιδευτικό σύστημα που επικρατεί στην Ελλάδα. Ο δεύτερος, η λανθασμένη διαπαιδαγώγηση των μαθητών από τη μικρή τους ακόμα ηλικία.

- Η διάρθρωση και λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος προσδιορίζεται από ένα πλέγμα νόμων, νομοθετικών και προεδρικών διαταγμάτων, καθώς επίσης και υπουργικών αποφάσεων και εγκυκλίων που καθορίζουν μέχρι την τελευταία τους λεπτομέρεια όλες τις πτυχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο συγκεντρωτικός αυτός χαρακτήρας της ελληνικής εκπαίδευσης καθιστά το ρόλο της κεντρικής εξουσίας κυρίαρχο στο πολιτικό σύστημα της χώρας. Δεν είναι γι' αυτό τυχαίο το γεγονός ότι ο χαρακτήρας και η διάρκεια παραμονής στην εξουσία των διάφορων κυβερνήσεων χαρακτηρίζει και την έκταση και τη μακροβιότητα των επιχειρούμενων μεταρρυθμιστικών προσπαθειών.

- Ως βασικούς συντελεστές για την επίτευξη των σκοπών της ελληνικής εκπαίδευσης ο βασικός εκπαιδευτικός νόμος του 1985 θεωρεί τον εκπαιδευτικό, τα αναλυτικά προγράμματα και τα διδακτικά βιβλία, την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή και την ανάπτυξη του απαραίτητα πρόσφορου παιδαγωγικού κλίματος στα σχολεία. Πέρα από μίαν απλή καταγραφή των παραμέτρων επιτυχίας του εκπαιδευτικού έργου, η επίσημη αναφορά σ' αυτές αποτελεί μια πρόδηλη προσπάθεια του νομοθέτη να υπενθυμίσει το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που διαφυλάσσει για τον εαυτό του το κράτος.

- Η εκπαίδευση αποτέλεσε πάντοτε αντικείμενο έντονου προβληματισμού και πολιτικής διαμάχης στην Ελλάδα. Από όλους αναγνωρίζεται πως δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των καιρών μας και ειδικότερα στην πρόκληση του ανταγωνισμού μέσα στα πλαίσια μιας ενοποιημένης Ευρώπης. Η αναθεώρηση του συγκεντρωτικού χαρακτήρα του συστήματος υπήρξε ανέκαθεν ένα από τα βασικότερα αιτήματα του εκπαιδευτικού κόσμου της χώρας. Ο Ν. 1566/85 κινήθηκε προς την κατεύθυνση αυτή, χωρίς, όμως, να θίξει ουσιαστικά τον κυρίαρχο ρόλο του κράτους στην άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής.

- Ένας δεύτερος μόνιμα προβληματικός τομέας του εκπαιδευτικού συστήματος είναι η χρηματοδότησή του. Το ύψος των διατιθέμενων πιστώσεων κρίνεται από όλους τους παράγοντες της δημόσιας ζωής ανεπαρκές για την κάλυψη των αναγκών σε υλικοτεχνική υποδομή και για την προώθηση προγραμμάτων εκσυγχρονισμού της ελληνικής εκπαίδευσης. Παρά τη διακηρυγμένη πολιτική βούληση όλων των κομμάτων να ενισχύσουν κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση, η οικονομική κατάσταση της χώρας δεν επιτρέπει μεγάλη αισιοδοξία, τουλάχιστο για το άμεσο μέλλον.

- Θέμα που άπτεται του ιδεολογικού χαρακτήρα της ελληνικής εκπαίδευσης, αλλά και του κοινωνικοπολιτικού θεσμικού της πλαισίου, αποτέλεσε τα τελευταία χρόνια η κατάργηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης.

- Ένα τέταρτο θέμα που συγκέντρωσε το ενδιαφέρον της πολιτείας, των εκπαιδευτικών, των γονέων, αλλά και του ευρύτερου κοινού υπήρξε κατά την τελευταία δεκαετία το σύστημα επιλογής των υποψηφίων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δοκιμάσθηκε διαδοχικά σειρά συστημάτων αξιολόγησης, χωρίς κανένα να περιορίσει το ενοχλητικό φαινόμενο της παραπαιδείας, το άγχος των υποψηφίων και τις αρνητικές επιπτώσεις στη λειτουργία του λυκείου. Οι προοπτικές για την επίλυση του προβλήματος δε φαίνονται αισιόδοξες, όσο το πρόβλημα αντιμετωπίζεται σε στενά εκπαιδευτικά πλαίσια και παραγνωρίζεται ο κοινωνικός και πολιτικοοικονομικός του χαρακτήρας.

- Οι εισαγωγικές δεν είναι οι μόνες εξετάσεις που συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον πολιτείας, οργανώσεων και κοινού. Το όλο σύστημα αξιολόγησης, ο προσανατολισμός του στον έλεγχο της απομνημόνευσης στείρων γνώσεων και όχι της κριτικής ικανότητας των μαθητών, η ηλικία από την οποία θα πρέπει να αρχίζουν οι εξετάσεις, η μορφή τους κ.λ.π. αποτελούν καθημερινό αντικείμενο προβληματισμού και συζητήσεων.

- Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κυριαρχούν τα θέματα της υποβάθμισης των σπουδών σε συνδυασμό και με την παρατεινόμενη ανεργία των νέων πτυχιούχων,

ανάγκη αναβάθμισης της έρευνας που είναι εξαιρετικά περιορισμένη και η λειτουργικότητα των θεσμών διοίκησης και δημοκρατικής συμμετοχής.

- Κάθε σχολική χρονιά, τα φοιτητικά συγγράμματα στοιχίζουν αρκετά εκατομμύρια ευρώ στον κρατικό προϋπολογισμό. Στον φετινό Προϋπολογισμό (2005–2006), οι εγγεγραμμένες δαπάνες για φοιτητικά συγγράμματα, ανέρχονται σε 34.700.000 ευρώ, έναντι μόλις 22.600.000 ευρώ, της αντίστοιχης περσινής χρονιάς, δηλαδή ποσοστό αύξησης 53,54%.

- Ο Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (ΟΕΔΒ) είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με έδρα την Αθήνα. Λειτουργεί υπό την εποπτεία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. από το 1937. Σκοπός του είναι η έκδοση και η διάθεση των διδακτικών βιβλίων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, καθώς και ορισμένων βιβλίων και εντύπων που αφορούν γενικότερα στην επιστημονική έρευνα, στη λαϊκή επιμόρφωση και στις ανάγκες άλλων Δημοσίων Υπηρεσιών.

- Η τρέχουσα δραστηριότητα του Οργανισμού αφορά στην παραγωγή ετησίως **1.200 τίτλων βιβλίων για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε περίπου 40.000.000 αντίτυπα**, για τα οποία απαιτούνται περίπου 15.000 τόνοι χαρτί και χαρτόνι.

- Ο ΟΕΔΒ έχει υψηλή παραγωγικότητα με βιβλιοπαραγωγικό κόστος εντυπωσιακά χαμηλό, όχι μόνο για τα ελληνικά αλλά και τα διεθνή εκδοτικά δεδομένα (**το μέσο κόστος ενός διδακτικού βιβλίου είναι περίπου 0,70 ευρώ**).

- Είναι συχνό το φαινόμενο να παραγγέλλονται αδικαιολόγητα μέχρι και 50% περισσότερα βιβλία από τους μαθητές, χωρίς το πλεόνασμα αυτό να επιστρέφεται ή να αφαιρείται από την παραγγελία της επόμενης χρονιάς. Αυτό το φαινόμενο λόγω αδυναμίας του μηχανογραφικού συστήματος να παρακολουθεί τη χρονική εξέλιξη των παραγγελιών δημιουργεί μια συνολική επιβάρυνση του προϋπολογισμού του ΟΕΔΒ που ξεπερνά το 20% και προς το παρόν η αντιμετώπισή του επιχειρείται με την ευαισθητοποίηση των υπεύθυνων των σχολείων και των γραφείων για εξορθολογισμό των παραγγελιών.

- Δε θα συγκρίνω το δικό μας σύστημα με κανένα ξένο, ευρωπαϊκό ή αμερικάνικο, γιατί μια τέτοια σύγκριση είναι αδύνατη. Ίσως μονάχα πρέπει να αναφερθεί πως **για τους ξένους το σύστημά μας είναι σχεδόν ακατανόητο**. Είναι όμως χρήσιμο να θυμίσουμε σε όλους, στην πολιτεία που θεσπίζει τους νόμους, στους σπουδαστές που τους επιζητούν και στους γονείς που αγωνίζονται για να τροποποιηθούν, όταν τα παιδιά τους δεν τα καταφέρνουν, από πού ξεκινήσαμε, πού βρισκόμαστε και πού κινδυνεύουμε να φτάσουμε.

- Η νεοελληνική εκπαίδευση, όσο κι αν μιλούμε πολύ για ιδανικά και ιδεώδη της παιδείας, **δεν έχει αποκλειστικά δικό της κέντρο** προς το οποίο κατευθύνεται ή από το οποίο να αντλεί δυνάμεις και προσανατολισμούς. Όσο κι αν φαίνεται κάπως περίεργο, η παιδεία μας δεν έχει κάποιο κέντρο, κάποιο προσανατολισμό, κάποια αποκλειστικά δική της κατεύθυνση, η οποία να διαμορφώθηκε με βάση τις κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές και οικονομικές επιδιώξεις του νεοελληνισμού, με βάση δηλαδή το ελληνικό τώρα σε αντιπαράθεση με το χθες και το σύγχρονο. Το «κέντρο» της νεοελληνικής παιδείας, πριν ακόμα

διαμορφωθεί, έχει χαθεί ή έχει αφεθεί από ποικίλους παράγοντες να θεωρείται ως απολεσθέν, ώστε να πουλούνται εύκολα τα κακής ποιότητας και κατασκευής προϊόντα -ιδεώδη, που έρχονται δήθεν από τα φημισμένα εκπαιδευτικά εμπορεία της αρχαιότητας ή από τα παιδαγωγικά λιμάνια των ευρωπαϊκών χωρών, κάθε φορά βέβαια ποικίλα και διάφορα, ανάλογα με τις πνευματικέςπραμάτειες που μας φέρνουν οι ευνοούσες ξένες δυνάμεις.

- Η ελληνική εκπαίδευση, με εξαίρεση την βραχύβια μεταβολή του 1964, **εμπνεόταν μέχρι πρότινος από άγωνα αρχαιολατρία**, ενώ η μεταρρύθμιση του 1976, επανερχόμενη στις αρχές του 64', επεδίωξε πρακτικά μιν να θεραπεύσει τις ανάγκες της διοικήσεως, των βιομηχανιών και των επιχειρήσεων, πολιτιστικά δε, να επιβάλει αμετάκλητα στον χώρο μας την ευρωπαϊκή αντίληψη και σκέψη. Στην μια περίπτωση το προβαλλόμενο κλασικό ιδεώδες παραγνωρίζει τα βυζαντινά ριζώματα του Νέου Ελληνισμού και καταντά μοιραία νεφελώδες* στην άλλη δεν βγαίνει από τα σπλάχνα του Έθνους διότι εισάγεται.

- Εάν σκοπός της παιδείας είναι να ενεργοποιεί τις πνευματικές δυνάμεις του Έθνους και αν κατά το παρελθόν, αυτό, πλημμελέστατα έστω, συνέβαινε, από της μεταρρυθμίσεως του 76', το γενικό πνεύμα της οποίας έτυχε ομοθύμου επιδοκιμασίας, εφ' όσον οι εντός κι εκτός Βουλής διαφορές περιορίστηκαν σε λεπτομέρειες, από της μεταρρυθμίσεως λοιπόν, ο σκοπός τούτος έπαψε να εκπληρώνεται, καθώς θλιβερά μαρτυρεί ο ξεπεσμός των σχολείων και των πανεπιστημίων. **Τα δανεικά φώτα οδήγησαν τον τόπο μας στην απεριγράπτη σμηρινή κατάντια.**

- Η έκπτωση της σύγχρονης εκπαιδεύσεως δεν οφείλεται -πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε -σε ανεπάρκεια υλικών όρων. Το αποδεικνύει η μόνιμη κρίση του θεσμού στις χώρες που διαθέτουν ιλιγγιώδη ποσά και άψογη οργάνωση, ως και η πρόσφατη ελληνική πείρα: ο κρατικός προϋπολογισμός διαθέτει πολλαπλάσια κονδύλια εν σχέσει προς τα κονδύλια του αμέσου και απώτερου παρελθόντος, τα αποτελέσματα όμως είναι αντιστρόφως ανάλογα. Οι υλικοί όροι θα ήταν προσδιοριστικοί, εάν η παιδεία υπηρετούσε ανάγκη πρακτική, εάν δηλαδή κατήρτιζε αποκλειστικά τεχνικούς, αλλά αφ' ης στιγμής εγγράφεται στην προοπτική της ανεξίτηλα η ανθρώπινη ποιότητα, ο παράγων των αντικειμενικών συνθηκών έρχεται αυτομάτως σε δεύτερη μοίρα. Η έκπτωση οφείλεται σε κρίση εκπαιδευτικού ιδανικού και γι' αυτό δεν θεραπεύεται με αυξήσεις επιχορηγήσεων ούτε με οργανοτεχνικά νομοθετήματα. Οι νέοι αρνούνται να μελετήσουν και να κουρασθούν, όχι λόγω δυσμενών συνθηκών, οι οποίες τόσο στις πλούσιες χώρες όσο και στην πατρίδα μας πρακτικά δεν υφίστανται, αρνούνται γιατί δε βρίσκουν νόημα σε μια προσπάθεια, που στενεύει τον ορίζοντά τους στο εισόδημα. **Ας πρόσφερε η εκπαίδευση ένα ευγενικό ιδανικό και τότε θα τους φαίνονταν οι κόποι ευλογία!** Αντ' αυτού όμως οι ανταγωνιστικές και ολοκληρωτικές «προηγμένες» κοινωνίες της εποχής μας προβάλλουν χωρίς εξαίρεση το ιδεώδες του εξαρτήματος γραφειοκρατικών μηχανισμών, εις εκτέλεσιν του οποίου δημιουργούν μια μαζική εκπαίδευση τυπικών προσόντων και καθορισμένων διεξόδων, συνδυασμένη με παράλληλα συστήματα επιλογής «εγκεφάλων», που προορίζονται για ηγετικά στελέχη της οικονομίας και της διοίκησης, αντικαθιστώντας, ως «ειδικοί επιστήμονες» ή «τεχνικοί», τον σοφό ανθρωπιστή των προηγούμενων αιώνων.

- Ο Ε. Παπανούτσος, που συνδέθηκε μεταπολεμικά με κάθε κίνημα μεταρρύθμισης, το 1957, στην Εταιρεία Ελληνικών Σπουδών σε ομιλία του τόνισε: «Το ότι υπάρχει μια κρίση στην εκπαίδευσή μας, το ότι η εκπαίδευσή μας έφθασε σ'

ένα δρόμο δύσκολο, όπου μπροστά της υπάρχει αδιέξοδο, νομίζω ότι δεν είναι ανάγκη με πολλά επιχειρήματα να σας αναπτύξω ή να δικαιολογήσω. Όλοι το αισθανόμαστε* έφτασε πια να μας εγγίζει στο δέρμα όλων μας». Οι φωνές αυτές πληθαίνουν και από άλλους ανανεωτικούς ιδεολόγους, αλλά συναντούν θωρακισμένους τους κυβερνητικούς μηχανισμούς της εκπαίδευσης, όπου πρωτοστατεί ο κύκλος κυρίως του Κ. Δ. Γεωργούλη με το «φιλοσοφημένο σωφρονισμό» και τις προωθήσεις σε καίριες θέσεις επίδοξων για τη διοίκηση προσώπων, μέσω κυρίως των συλλόγων φιλολόγων και της μετεκπαίδευσης, όπου **διδάσκονται οι παρωχημένες μέθοδοι διδασκαλίας του περασμένου αιώνα ως σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις!**

- **Ο άνθρωπος της σύγχρονης εκπαιδευσεως δεν διαθέτει τίποτε αξιοζήτητο.** Και αν στην επιλογή των εθνών της Δύσεως βάρυναν συν τοις άλλοις δικές τους ιστορικές προϋποθέσεις, εννοώ το ρωμαϊκό πρακτικό πνεύμα και την τευτονική ομαδικότητα, στην επιλογή λαών σαν τον ελληνικό δε βαραίνουν γιατί απλούστατα δεν υφίστανται. Τα πρότυπά τους, άρα, στερούνται καθολικής δυνάμεως και δε νομιμοποιούμαστε να τα εφαρμόζουμε αβασάνιστα, όταν αναλαμβάνουν μάλιστα ένα κοινωνικό ρόλο αρνητικό, ακόμη και για τις χώρες που γεννήθηκαν.

- Το μεγάλο πρόβλημα, στην πραγματικότητα **το πρόβλημα καθαυτό της ανώτατης παιδείας, είναι η προσαρμογή των πανεπιστημίων μας στις σύγχρονες απαιτήσεις της επιστημονικής έρευνας.** Είναι πολύ ευχάριστο το γεγονός ότι η πολιτική ηγεσία έχει συνειδητοποιήσει πως υπάρχει τέτοιο πρόβλημα και έχει την πρόθεση να βρει λύσεις. Θα απαιτούσε μακρόχρονη θεωρητική συζήτηση η ανάπτυξη τέτοιων θέσεων. Νομίζω πως αρκεί να περιοριστούμε σε απλή διευκρίνιση της κρίσης μας. Αυτό που είπαμε δε σημαίνει πως φανταζόμαστε την πανεπιστημιακή παιδεία εκτός τόπου και χρόνου* αδιάφορη και άσχετη προς τα προβλήματα του τόπου. Σημαίνει απλά και καθαρά πως η πανεπιστημιακή παιδεία δε μπορεί και δεν επιτρέπεται να γίνει ποτέ χρησιμοθηρική, κοντόθωρη και εξάρτημα της οποιασδήποτε οικονομικής ή άλλης πολιτικής των κυβερνήσεων. Η πολιτεία έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να αξιοποιήσει όπως νομίζει καλύτερα το επιστημονικό δυναμικό του έθνους, να ιδρύσει ανώτατες σχολές και ερευνητικά ιδρύματα, να χρησιμοποιήσει τους επιστήμονες και να δημιουργήσει τρόπους ετοιμασίας πολλών και άξιων. Δεν έχει όμως το δικαίωμα, γιατί δεν είναι δικό της θέμα, να καθορίσει αυτή τις μορφές της επιστημονικής έρευνας, πολύ λιγότερο να υποδείξει στους πανεπιστημιακούς δασκάλους πώς θα εργαστούν επιστημονικά* μπορεί και έχει χρέος να απαιτεί να εργάζονται επιστημονικά, αφού γι' αυτό έχουν ταχθεί στις επιστημονικές έδρες.

- **Όταν υπάρχουν πολλοί και καλοί επιστήμονες, τότε μπορεί και η πολιτεία να αντιμετωπίσει τις πραχτικές της ανάγκες* όταν όμως, αποβλέποντας μονάχα στις συγκεκριμένες και αναγκαστικά παροδικές ανάγκες, νοθεύει την πανεπιστημιακή παιδεία, είναι βέβαιο πως ποτέ δε θ' αποκτήσει το έθνος τους επιστήμονες που χρειάζεται, αλλά θα κατακλύζεται από πτυχιούχους επαγγελματίες.**

- Στις σημερινές πανεπιστημιακές σχολές δεν ετοιμάζονται π.χ. ιστορικοί, φιλόσοφοι κλπ., γιατί αυτό είναι αδύνατο να γίνει με τη σημερινή διάρθρωση του προγράμματος μαθημάτων, εξετάσεων και πτυχίων. Και η διάρθρωση αυτή είναι αδύνατο να μεταβληθεί, όσο είμαστε προσκολλημένοι στην αρχή της «πραχτικής»

αξίας του πανεπιστημιακού πτυχίου, με άλλα λόγια στην άμεση επαγγελματική του χρησιμότητα.

- Ένα κυρίως θέλω να τονίσω: **με ημίμετρα και με διοικητικές μικροβελτιώσεις δεν υπάρχει ελπίδα για ριζική θεραπεία ενός τόσο καιρίου και ουσιαστικού προβλήματος.** Αν θέλουμε να κάνουμε κάτι αληθινά σωστό, οφείλουμε να επιχειρήσουμε βαθιές τομές. Επειδή όμως κάθε πείραμα είναι επικίνδυνο, καλό είναι να το δοκιμάσουμε πρώτα με νέες δυνάμεις, σ' ένα νέο ίδρυμα, σε περιορισμένο αριθμό σπουδαστών και σε ορισμένη έκταση επιστημονικής έρευνας. Αν επιτύχει μπορούμε να το επεκτείνουμε πιο πέρα, αν όχι, το κακό δε θα είναι η εξάρθρωση και των σημερινών ανώτατων Σχολών.

- Ενώ λοιπόν το μηδέν παραμονεύει, **εκείνο που απασχολεί τον προσηλωμένο στις ανάγκες του κράτους νομοθέτη είναι διά του Λυκείου φραγμού αφ' ενός να διοχετεύσει στην τεχνική εκπαίδευση την μάζα των αποφοίτων του τριετούς Γυμνασίου, αφ' ετέρου δε να επιλέξει για ανώτερη στελεχική κατάρτιση τους διανοητικά ικανούς οι οποίοι επέτυχαν να εισαχθούν.** Αφήνει δηλαδή τους πρώτους με το βάρος της αποτυχίας, αφού προηγουμένως δεν τους ζήτησε καμιά προσπάθεια, και προσφέρει στους άλλους μια επιτυχία χωρίς ηθικό αντίκρισμα, ή γουν σπρώχνει και τους δυο στην άρνηση. Θα φθάναμε σ' αυτή την κατάληξη, εάν η παιδεία απέβλεπε σε κάτι πιο χρήσιμο και ανθρώπινο από θλιβερούς γραφειοκράτες; Εάν αντί να θεραπεύει μια νεκρή σκέψη, που δεν διακρίνει παρά σχέσεις του ανθρώπου με τα πράγματα, καλλιεργούσε το δημιουργικό πνεύμα, που σαν αύρα λεπτή δροσίζει το παν στην υπεύθυνη σχέση του ανθρώπου με τους συνανθρώπους του;

- Το συμπέρασμα εις το οποίο οδηγεί η προηγούμενη επισκόπηση της παιδείας μας – **η εκπαίδευση ενός έθνους κατοπτρίζει την πνευματική του κατάσταση** – , είναι αποκαρδιωτικό: αφού πρώτα μεταβάλαμε σε αρχαιολογία και διατηρητέα γραφικότητα την δική μας μεγάλη παράδοση, εν συνεχεία την απορρίψαμε, και θαμπωμένοι τώρα δυνατά από τα ηλεκτρικά φώτα της Δύσεως, κατακυλούμε ασυγκράτητα στον κακού την σκάλα.

- **Εάν πρώτα η εκπαίδευση μόρφωνε λίγους αληθείς εγγραμμάτους, τώρα προσφέρει στην κοινωνία αναισθητους αγράμματους, με απαιτήσεις γλωσσοκανονιστών.** Ενώ ποτέ το ελληνικό κράτος δε διέθεσε για την εκπαίδευση τα κονδύλια που διαθέτει: ποτέ δεν είχε επιτευχθεί τέτοια κατ' ουσίαν συμφωνία μεταξύ των κομμάτων, σαν αυτή που διεπιστώθη κατά την τελευταία γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση* ποτέ άλλοτε μεταβολή δεν είχε τύχει τόσο ευρείας αποδοχής εκ μέρους του τύπου και της διανοήσεως, **η Γενική και η Ανωτάτη μας εκπαίδευση βρίσκονται στον αντικόρυφο σημείο της ιστορίας τους, ναρκώνοντας αντί να ενεργοποιούν,** όπως ο δημοτικισμός επαγγελλόταν, τις πνευματικές δυνάμεις του Έθνους. Και δεν θα μπορούσε να γίνει αλλιώς: Κίνημα αναφανδόν μεταπρατικό, εν παχυλή πνευματική στειρότητι διαλάμπαν ο δημοτικισμός αντλούσε και αντλεί δύναμη επειδή κολακεύει την ματαιοδοξία κάθε ανερμάτιστου ακκιζομένου ατόμου, αναγνωρίζοντάς του το δικαίωμα να λείι οτιδήποτε και οπωσδήποτε, όχι βέβαια απευθυνόμενο στον κύκλο του, αλλά στους μαθητές του σχολείου, στους αναγνώστες των εντύπων και στους ακροατές του ραδιοφώνου και της τηλεοράσεως, δηλαδή σε ολόκληρο τον ελληνικό λαό. Πρόκειται περί εθνικής συμφοράς.

- **Οιαδήποτε μεταρρύθμιση του καθεστώτος των Ανωτάτων Ιδρυμάτων οφείλει να στηρίζεται σε συνολική θεώρηση του εκπαιδευτικού μας προβλήματος,** να αποσκοπεί δε σε δημιουργική αντιμετώπιση των συναφών αναγκών του τόπου.

- **Η μεταρρύθμιση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων αποτελεί κατεπείγον αίτημα κοινωνικό,** εκείνο όμως που προέχει δεν είναι να μιμηθούμε ξένα πρότυπα, αλλά να καταλάβουμε ότι το Πανεπιστήμιο αποσυντίθεται επειδή εγκατέλειψε την πνευματική εργασία χάριν της τεχνολογικής αναπτύξεως και της επαγγελματικής προοπτικής, βρίσκεται δε ως εκ τούτου σε πλήρη αδυναμία να ανταποκριθεί στην επιτακτική ανάγκη της οργανικής του αναπλάσεως.

- **Σκοπός της Ανώτατης Εκπαιδύσεως είναι να μυήσει τον νέο στην επιστημονική έρευνα** και να μορφώσει ένα ισχυρό πνευματικό δυναμικό, όχι να εξασφαλίσει επαγγελματική αποκατάσταση μοιράζοντας διπλώματα. Γι' αυτό, το πανεπιστήμιο δεν πρέπει να αποκλείει εκείνους που αναλαμβάνουν τις θυσίες της απαιτούμενης προσπάθειας ούτε και να ενθαρρύνει εκείνους που δεν τις αντέχουν.

- **Πως είναι δυνατόν να αποδώσει ο σπουδαστής που έχει απαιτήσεις από τον εαυτό του, όταν υποχρεούται να προσαρμοστεί στο επίπεδο του μεγάλου αριθμού που θέλει όσο πιο εύκολα γίνεται πτυχίο;** Και πώς να αποδώσει ο καλός καθηγητής στην αποπνικτική ατμόσφαιρα των ρεμβαστών υποψηφίων συνταξιούχων;

- Με βάση όλα τα προαναφερθέντα, αντιλαμβανόμαστε την άσχημη κατάσταση που επικρατεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αρχικά, θα πρέπει να εξεταστεί διεξοδικά όλο το παρόν εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να κατορθώσει να έχει μια σωστή δομή, χωρίς πλέον να χρειάζεται αλλαγές, τις ανούσιες δηλαδή και συχνότατες μεταρρυθμίσεις.

- Τα διδακτικά ή σχολικά βιβλία που χρησιμοποιούνται στη χώρα μας, από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι αποτυχημένα και κακής ποιότητας από άποψη επιστημονική και παιδαγωγική. Η διαπίστωση αυτή έχει γίνει από όλους τους παράγοντες αποδεκτή και γι' αυτό το λόγο μοιάζει σαν κοινοτυπία, όταν λέγεται και ξαναλέγεται.

- Οι κατηγορίες που προσάπτονται στα διδακτικά βιβλία αφορούν κυρίως τους ψευτολογοτεχνισμούς, την κακή ποιότητα και παλαιότητα των πληροφοριών, τα λάθη, τις ασάφειες, τις ασυναρτησίες και γενικά τον αντιεπιστημονικό και αντιπαιδαγωγικό τρόπο με τον οποίο προσφέρονται οι πληροφορίες και οι ελάχιστες κρίσεις.

Συμπεράσματα δεύτερου μέρους

- Οι Έλληνες στους οποίους διεξήχθει η συγκεκριμένη έρευνα έχουν παντελή άγνοια στον τομέα της εκπαίδευσης. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δε γνώριζε πως υπάρχει δυνατότητα κάθε χρόνο να μην εκδίδονται σχολικά συγγράμματα, αλλά να χρησιμοποιούνται τα «παλιά» για δύο με τρία έτη!

- Επίσης, οι ερωτηθέντες δεν γνώριζαν ότι με τον τρόπο αυτό, εξοικονομούνται από την έκδοση σχολικών βιβλίων κάθε χρόνο 34.700.000 ευρώ περίπου! Τα χρήματα αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν πολλές ανάγκες και να επιλυθούν πολλά προβλήματα στον τομέα της εκπαίδευσης, αλλά και σε άλλους τομείς.

- Τα σχολικά βιβλία προσφέρουν «ληγμένη πληροφόρηση» σε αυτούς που έχουν αποφοιτήσει από το σχολείο. Τα βιβλία είναι με τέτοιο τρόπο διαμορφωμένα, ώστε να χρησιμοποιούνται από τους μαθητές μόνο για τη συγκεκριμένη τάξη στην οποία φοιτούν. Έτσι, μόλις τελειώσει ο μαθητής την τάξη στην οποία φοιτά, τα σχολικά βιβλία εκείνης της χρονιάς του είναι άχρηστα, ακόμη και για το επόμενο έτος, πόσο μάλλον για μετά από χρόνια!

- Με βάση τον παραπάνω συνολικό πίνακα απαντήσεων (σελ. 74), στην ερώτηση του ερωτηματολογίου της έρευνας, παρατηρούμε πως η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων με ποσοστό 17 / 80, δηλαδή 20 %, έχει πετάξει τα σχολικά συγγράμματα, τα οποία τους χορηγήθηκαν δωρεάν από το κράτος, στα σκουπίδια! Παρατηρούμε πως οι Έλληνες καταστρέφουν οτιδήποτε τους παρέχεται δωρεάν από το κράτος, αντί να το φυλάσσουν και να το προσέχουν. Αντίθετα, προσέχουν ως «κόρη οφθαλμού», θα λέγαμε, οτιδήποτε αγοράζουν με δικά τους χρήματα.

- Σε αντιστάθμισμα του προηγούμενου ποσοστού, το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό, 11 / 80, παρατηρούμε πως προβαίνει στην εντελώς αντίθετη ενέργεια. Έχει κρατήσει -φυλάξει τα σχολικά του βιβλία στη βιβλιοθήκη του. Η ενέργεια αυτή, είναι μεν σωστή, αφού δεν καταστρέφουν τα άτομα αυτά τα σχολικά βιβλία, ωστόσο τα βιβλία αυτά τους είναι άχρηστα, καθώς δεν έχουν τίποτα να τους προσφέρουν. Διαφυλάσσουν απλά τα σχολικά βιβλία στη βιβλιοθήκη τους και τα επιδεικνύουν στους φίλους και γνωστούς τους. Αντιμετωπίζουν δηλαδή τα βιβλία σα «μουσειακό αντικείμενο».

- Αρκετά μεγάλο ποσοστό μαθητών έχουν κάψει τα σχολικά τους βιβλία! Παρατηρούμε δηλαδή, πως κάποιοι δεν αρκούνται μόνο στο να «ξεφορτωθούν» τα σχολικά τους συγγράμματα πετώντας τα στα σκουπίδια, αλλά προχωρούν σε ακόμη πιο ακραία και τριτοκοσμικά φαινόμενα και ενέργειες, καίγοντάς τα! Αν και δεν είναι σωστό και ηθικό, καθώς κάθε βιβλίο προσφέρει ένα μικρό λιθαράκι στη γνώση και την εκπαίδευση που αποκτά κάθε μαθητής στα θρανία, ωστόσο, οι μαθητές βρίσκουν την ενέργεια αυτή άκρως διασκεδαστική. Συνήθως καίνε τα βιβλία τους μαθητές με χαμηλή βαθμολογία, καθώς είναι ένας τρόπος «εκδίκησης» των καθηγητών, για την κακή βαθμολογία που έβαλαν στους μαθητές στα τρίμηνα και τις τελικές εξετάσεις.

- Από τα ογδόντα άτομα, οι έξι κράτησαν τα σχολικά τους βιβλία για μερικά χρόνια και αφού είδαν ότι δεν επρόκειτο να τους χρησιμεύσουν, τα πέταξαν στα σκουπίδια. Παρατηρούμε δηλαδή πως και αυτοί μπορούν να συμπεριληφθούν στην πρώτη κατηγορία, δηλαδή σε αυτούς που εξ αρχής πέταξαν στα σκουπίδια τα βιβλία τους, αφού και τα δικά τους βιβλία τελικά κατέληξαν σε κάποιο κάδο απορριμμάτων. Έτσι, το ποσοστό γίνεται $23 / 80$, δηλαδή λίγο παραπάνω από το $1 / 4$ του συνόλου!

- Επίσης, κάποιοι ευσυνείδητοι πολίτες κράτησαν τα σχολικά βιβλία που τους ενδιέφεραν και τα υπόλοιπα τα έδωσαν για ανακύκλωση. Παρατηρούμε δηλαδή, πως κάποιοι πολίτες σκέφτονται και το συνολικό καλό της κοινωνίας, αφού ανακυκλώνουν τα βιβλία τους, συμβάλλοντας έστω και λίγο, στη μείωση των δαπανών για την έκδοση κάθε χρόνο νέων σχολικών συγγραμμάτων. Αν και το ποσοστό αυτό είναι μικρό, ωστόσο, μόνο οι μαθητές αυτοί είναι υπεύθυνοι, αγαπούν και προστατεύουν τα βιβλία τους και κατ' επέκταση γίνονται υπεύθυνοι και δημιουργικοί πολίτες στην κοινωνία που αργότερα θα ζήσουν και θα δράσουν.

- Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, πέντε από αυτά, απάντησαν πως δεν θυμούνται, καθώς έχουν πολύ καιρό να έρθουν σε επαφή με σχολικά βιβλία.

- Επίσης, οι υπόλοιποι ερωτηθέντες μεγαλύτερης ηλικίας, υποστηρίζουν πως δεν είχαν σχολικά βιβλία, αλλά μόνο ένα αναγνωστικό. Το αναγνωστικό αυτό το έδιναν σε άλλα παιδιά μικρότερα. Το γεγονός αυτό είναι αξιοσημείωτο, καθώς είχαν μόνο τετράδια. Με τον τρόπο αυτό, μάθαιναν καλύτερα τη γλώσσα, αφού αναγκαζόταν να γράφουν συνεχώς στα τετράδια.

- Ένα μικρό ποσοστό των τεσσάρων ατόμων είχε κρατήσει τα σχολικά του βιβλία για λίγο καιρό και στη συνέχεια τα έδωσε σε μικρότερα παιδιά. Αυτά τα τέσσερα άτομα είναι και αυτοί ευσυνείδητοι πολίτες, αφού σέβονται τα σχολικά συγγράμματα και αντί να τα πετάξουν σε κάποιο κάδο απορριμμάτων, προτίμησαν να τα δώσουν σε νέους.

- Η συντριπτική πλειοψηφία $47 / 80$, δηλαδή πάνω από το μισό δείγμα, έχει προκαλέσει κάποιου είδους φθορά στα σχολικά βιβλία. Τα έχει κάψει, τα έχει σχίσει μετά τις τελικές εξετάσεις ή τα έχει πετάξει στα σκουπίδια.

- Δεκατρία από τα ογδόντα άτομα έχουν κρατήσει τα βιβλία τους, αλλά δεν τα χρησιμοποιούν. Τα αντιμετωπίζουν δηλαδή σα «μουσειακό είδος», καθώς τα έχουν τοποθετημένα σε μια βιβλιοθήκη και τα βλέπουν οι ίδιοι και οι επισκέπτες τους.

- Τέλος, μόνο τρεις από τους ογδόντα ερωτηθέντες έχουν κρατήσει τα σχολικά τους βιβλία και όταν έχουν χρόνο τα διαβάζουν! Δηλαδή μόνο τρεις που έχουν κρατήσει τα βιβλία τους τα χρησιμοποιούν για να πάρουν πληροφορίες από αυτά και να αποκτήσουν γνώσεις.

Συμπεράσματα έρευνας

Με την επιστροφή των σχολικών συγγραμμάτων στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα έχουμε τα παρακάτω πλεονεκτήματα.

Επιπτώσεις στους μαθητές –φοιτητές

- Τα παιδιά –μαθητές και φοιτητές, γίνονται υπεύθυνα με τον τρόπο αυτό, αφενός για τα σχολικά βιβλία τους και αφετέρου για όλα τα πράγματά τους.
- Επίσης, μαθαίνουν να σέβονται, να αγαπούν, να προσέχουν, να προστατεύουν και προπάντων να μην καίνε τα βιβλία –κάτι που γίνεται κατά κόρον στην ελληνική κοινωνία. Δηλαδή μαθαίνουν να φροντίζουν ό, τι τους παρέχεται από το κράτος τους.
- Με την επιστροφή των συγγραμμάτων, τα παιδιά μαθαίνουν να γίνονται υπεύθυνα, αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι μαθαίνουν να υπόκεινται σε κανόνες. Με τον τρόπο αυτό γίνονται υπεύθυνοι και συνειδητοποιημένοι πολίτες στην αυριανή κοινωνία, στην οποία που θα ζήσουν και θα δράσουν.
- Επίσης, μην έχοντας τα παιδιά ένα δικό τους βιβλίο, αναγκάζονται να γράφουν σε τετράδια. Με τον τρόπο αυτό, μαθαίνουν καλύτερα τη γλώσσα, αφού γράφουν συνεχώς σε τετράδιο και δεν κρατούν απλά σημειώσεις πάνω στα σχολικά τους βιβλία.

Επιπτώσεις στους γονείς

- Η επιστροφή των συγγραμμάτων έχει αντίκτυπο και βοηθά και στη διαπαιδαγώγηση των γονέων, αφού θα αναγκάζονται και αυτοί με τη σειρά τους να συνετίζονται και να ακολουθούν κανόνες (έστω μόνο όταν είναι με τα παιδιά τους), για να τους δώσουν το καλό παράδειγμα (τήρηση του κόκκινου στα φανάρια, μη πάτημα του πρασίνου, μη ρήξη ριπών στους δρόμους κ.ά.), καθώς τα παιδιά είναι μιμητές της συμπεριφοράς των γονέων τους.

Επιπτώσεις στην Οικονομία του κράτους

- Με την επιστροφή των σχολικών συγγραμμάτων εξοικονομούνται αρκετά εκατομμύρια ευρώ κάθε σχολική χρονιά –περίπου **34.700.000 ευρώ**. Κάθε χρόνο παράγονται 1.200 τίτλοι βιβλίων για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε περίπου 40.000.000 αντίτυπα. Τα χρήματα που εξοικονομούνται από την έκδοση των βιβλίων, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για άλλα αναγκαία έργα στον τομέα της εκπαίδευσης –εξοπλισμός με Η/Υ σε όλα τα σχολεία της χώρας, δημιουργία νέων σχολικών εγκαταστάσεων, ώστε οι μαθητές να κάνουν μάθημα σε σχολικές αίθουσες κατάλληλα σχεδιασμένες και όχι σε εγκαταλειμμένα κτίρια ή ετοιμόρροπα ή ακόμα σε παλιά καφενεία, τα οποία τα «βαφτίζουν» σχολικές αίθουσες!

- Επίσης, τα εξοικονομηθέντα χρήματα, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε άλλους προβληματικούς τομείς, για την κάλυψη των αναγκών τους –ανέγερση νέων κτιρίων –π.χ. κοινωφελή ιδρύματα –για κοινωφελή σκοπό.

- Τέλος, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν νέες βιβλιοθήκες, ώστε κάθε σχολείο να έχει επιτέλους τη δυνατότητα να στεγάζει μια βιβλιοθήκη, η οποία θα εξυπηρετεί τις ανάγκες των μαθητών του. Θα μπορούσαν επίσης, να εκσυγχρονιστούν οι παλιές συλλογές των βιβλιοθηκών, κάνοντας νέες προσκτήσεις, σύγχρονων εκδόσεων ή ακόμα αγοράζοντας Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές, για να αυτοματοποιήσουν τις λειτουργίες τους.

Επιπτώσεις στην Παιδεία

- Το ζήτημα της επιστροφής των συγγραμμάτων στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν είναι μόνο οικονομικοπολιτικό, αλλά και παιδαγωγικό, καθώς η επιστροφή των βιβλίων διαμορφώνει υπεύθυνα άτομα και κατ' επέκταση τα βοηθά στην ομαλότερη ένταξή τους στην κοινωνία που δρουν και ζουν.

- Με την επιστροφή των συγγραμμάτων προωθείται η έρευνα. Αυτό είναι μια σημαντικότερη επίπτωση για την παιδεία, για τον εξής λόγο: Απώτερος στόχος της παιδείας είναι η προώθηση της έρευνας. Σε κοινωνίες που δεν προωθείται η έρευνα παραμένουν στατικές –στάσιμες. Αν οι μαθητές αναγκάζονται να επιστρέφουν τα βιβλία που τους δίνονται με το πέρας της σχολικής χρονιάς, την επόμενη χρονιά αν χρειαστούν τα βιβλία της προηγούμενης δε θα τα έχουν. Έτσι θα αναγκαστούν να μεταβούν σε κάποια βιβλιοθήκη, για να αντλήσουν τις πληροφορίες που χρειάζονται. Έτσι, θα ψάξουν από μόνοι τους οι μαθητές να ανακτήσουν το υλικό που τους χρειάζεται, άρα θα κάνουν έρευνα. Επίσης, οι μαθητές θα αναγκάζονται να μεταβούν σε βιβλιοθήκες για να ψάξουν για περαιτέρω βιβλιογραφία, για να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους.

- Με τη μη επιστροφή των συγγραμμάτων, καταδικάζουμε την εκπαίδευση, γιατί τα παιδιά μαθαίνουν να τα΄χουν όλα έτοιμα, όπως θα έλεγαν οι εκπαιδευτικοί: «δίνουμε στα παιδιά μασημένη τροφή», μη μπαίνοντας στον κόπο να ψάξουν γι' αυτό το θέμα που τους ενδιαφέρει –να κάνουν έρευνα δηλαδή –σε διάφορες πηγές, πέρα από τα βιβλία που τους δίνονται από το σχολείο. Με τον τρόπο αυτό καταδικάζεται η εκπαίδευση και παραμένει στάσιμη, καθώς δε διεξάγεται έρευνα, γιατί η εκπαίδευση δε συμβαδίζει και δεν καλύπτει τις ανάγκες της κοινωνίας την οποία εξυπηρετεί. Για να καλύπτει η εκπαίδευση τις ανάγκες της κοινωνίας που εξυπηρετεί, θα πρέπει να αλλάζει, να μετασχηματίζεται, να αναθεωρείται, να τροποποιείται* και όλα τα παραπάνω μπορεί να τα καταφέρει μόνο με την έρευνα. Για το λόγο αυτό, κράτη τα οποία προωθούν την έρευνα και δαπανούν ετησίως αρκετά μεγάλα χρηματικά ποσά για ερευνητικές εργασίες, έχουν πολύ υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, σε σχέση με άλλα, τα οποία δαπανούν πενιχρά χρηματικά ποσά.

- Θα πρέπει τα σχολεία να είναι οργανωμένα όπως οι ακαδημαϊκές – πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, για να μπορέσουν να λειτουργήσουν σωστά. Δηλαδή να δανείζουν τα βιβλία –τεκμήρια και να επιστρέφονται. Σε περίπτωση όμως που καθυστερήσουν κάποιο βιβλίο οι φοιτητές υποχρεώνονται να πληρώνουν κάποιο πρόστιμο, συμβολικό, για κάθε βιβλίο, που θα το καθυστερήσουν. Έτσι, με τη

διαδικασία επιβολής κάποιου συμβολικού προστίμου σε καθυστερημένα βιβλία (που έχει ξεπεραστεί η ημερομηνία επιστροφής τους), οι φοιτητές γίνονται υπεύθυνοι, καθώς την επόμενη φορά που θα δανειστούν κάποιο βιβλίο, θα είναι πιο υπεύθυνοι, αφού θα φροντίσουν να το επιστρέψουν εγκαίρως, ώστε να αποφύγουν το αντίτιμο.

- Τα σχολεία δηλαδή θα πρέπει να δανείζουν στα παιδιά –μαθητές και φοιτητές –τα βιβλία στην αρχή της σχολικής χρονιάς και τα παιδιά με τη σειρά τους, να τα επιστρέφουν με το πέρας της. Αν κάποιος μαθητής επιθυμεί να κρατήσει τα βιβλία του σχολείου για συναισθηματικούς λόγους, θα πρέπει να πληρώσει κάποιο συμβολικό αντίτιμο. Σε περίπτωση που κάποιος μαθητής δεν επιστρέψει κάποιο από τα βιβλία του με τη λήξη της σχολικής χρονιάς, θα πρέπει να πληρώνει κάποιο πρόστιμο, το οποίο αντιστοιχεί στην εμπορική αξία του συγκεκριμένου βιβλίου. Επίσης, αν κάποιος μαθητής επιστρέψει κάποιο βιβλίο σε κακή κατάσταση, θα πρέπει να πληρώσει κάποιο ενδεικτικό πρόστιμο. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές συνετίζονται και γίνονται υπεύθυνα μέλη στην αυριανή κοινωνία. Επίσης, με τον τρόπο αυτό, τα παιδιά μαθαίνουν από μικρά σε έναν τρόπο σεβασμού προς την κοινωνία και προς τους άλλους και αυτό ξεκινά από το σχολείο, καθώς διδάσκονται να σέβονται τα βιβλία, να τα προστατεύουν, να τα αγαπούν και προπαντός να μην τα καταστρέφουν καίγοντάς τα, κάτι που κατά κόρον κάνουν τα Ελληνόπουλα. Επίσης, θα πρέπει να υπάρχουν και κάποια αντίτυπα στο σχολείο, για κάποιους, όχι απαραίτητα μαθητές, οι οποίοι επιθυμούν να αντλήσουν πληροφορίες από τα σχολικά βιβλία.

- Με τον δανεισμό και την επιστροφή των συγγραμμάτων σε καλή κατάσταση, οι φοιτητές μαθητές γίνονται υπεύθυνοι για τα πράγματά τους και μετέπειτα υπεύθυνοι και σοβαροί πολίτες, με απώτερο σκοπό και στόχο, την ομαλότερη ένταξή τους στην αυριανή κοινωνία, στην οποία θα ζήσουν και θα δράσουν.

Συμπεράσματα για το μέλλον του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος

- Τα διδακτικά ή σχολικά βιβλία που χρησιμοποιούνται στη χώρα μας, από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, είναι αποτυχημένα και κακής ποιότητας από άποψη επιστημονική και παιδαγωγική. Η διαπίστωση αυτή έχει γίνει από όλους τους παράγοντες αποδεκτή και γι' αυτό το λόγο μοιάζει σαν κοινοτυπία, όταν λέγεται και ξαναλέγεται.
- Μελλοντικά, για να κατορθώσει η ελληνική εκπαίδευση να φτάσει στο επίπεδο των ξένων κρατών, θα πρέπει να καταργηθεί το μοναδικό για κάθε μάθημα σύγγραμμα, καθώς ο μαθητής αποστηθίζει την άποψη του εκάστοτε συγγραφέα και δεν έχει τη δυνατότητα της σύγκρισης, η οποία οδηγεί στην κριτική ικανότητα.
- Η μεγαλύτερη ζημία που επιφέρει το σύστημα του ενός συγγράμματος είναι ότι παίρνοντάς το ο φοιτητής υπό μάλης κατευθύνεται στο σπίτι του για να διαβάσει και δε γίνεται χρήστης της βιβλιοθήκης, αναγνώστης, ερευνητής, δεν εθίζεται στη βιβλιογραφική αναζήτηση, περιορίζεται με άλλα λόγια μόνο σ' αυτό που χρειάζεται για να περάσει το μάθημα. Αισθάνεται μια ανακούφιση ότι μέσα στο σύγγραμμα βρίσκεται το σύμπαν. Όσο καλύτερα το αποστηθίζει, δηλαδή όσο λιγότερο σκέπτεται και κρίνει, τόσο υψηλότερα θα βαθμολογηθεί!!! Εκεί μάλλον πεθαίνει η επιστήμη, γιατί έτσι ο φοιτητής διαμορφώνει βαθμιαία την εντύπωση ότι η μελέτη είναι απαραίτητη μόνο όταν υπάρχουν εξετάσεις. Οι γνώσεις που αποκτά δε στηρίζονται στην επιλογή μεταξύ πολλών διαφορετικών απόψεων πάνω στο ίδιο θέμα αλλά αποτελούν απομνημόνευση μιας άποψης. Δεν έχει τη δυνατότητα της σύγκρισης, η οποία οδηγεί στην κριτική ικανότητα.
- Με την κατάργηση του μοναδικού για κάθε μάθημα συγγράμματος δίνονται κίνητρα στους μαθητές –φοιτητές για έρευνα. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές – φοιτητές, δε θα αναγκάζονται να μαθαίνουν «παπαγαλία» -αποστηθίζουν τα συγγράμματα, που τους δίνονται για το κάθε μάθημα της σχολικής χρονιάς, μόνο για να επιτύχουν στις τελικές εξετάσεις του συγκεκριμένου μαθήματος. Αντίθετα, οδηγούνται από μόνοι τους στις βιβλιοθήκες, όπου τους δίνεται η δυνατότητα να μελετήσουν μια αρκετά μεγάλη βιβλιογραφία για κάθε μάθημά τους. Έτσι, εμπλουτίζουν σφαιρικά τις γνώσεις τους για τα μαθήματά τους, μελετώντας διαφορετικές απόψεις πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα και δεν αναγκάζονται να μάθουν μια συγκεκριμένη άποψη ως σωστή, η οποία επιβάλλεται από το Υπουργείο Παιδείας και τις περισσότερες φορές δεν είναι και επιστημονικά αποδεκτή και τεκμηριωμένη.
- Με την κατάργηση του μοναδικού, για κάθε μάθημα, συγγράμματος, θα υπάρξουν έντονες αντιδράσεις από τους καθηγητές, καθώς θα αναγκάζονται να κουράζονται περισσότερο, αφού θα πρέπει να δίνουν στα παιδιά περισσότερη εργασία για το σπίτι. Θα πληρώνονται όμως περισσότερο, και οι κόποι τους θα ανταμείβονται, καθώς θα εξοικονομούνται αρκετά εκατομμύρια ευρώ.
- Σημαντικό, επίσης, μειονέκτημα, θα αποτελέσει ο τρόπος διεξαγωγής των εξετάσεων, καθώς με την κατάργηση του μοναδικού συγγράμματος, δε θα υπάρχει συγκεκριμένη εξεταστέα ύλη και έτσι δε θα μπορούν οι καθηγητές να βγάλουν θέματα, αφού για κάθε θέμα θα υπάρχουν πάνω από μία σωστές απαντήσεις.

- Επίσης, θα πρέπει τα σχολεία να είναι οργανωμένα όπως οι ακαδημαϊκές – πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, για να μπορέσουν να λειτουργήσουν σωστά. Δηλαδή να δανείζουν τα βιβλία –τεκμήρια και να επιστρέφονται. Σε περίπτωση όμως που καθυστερήσουν κάποιο βιβλίο οι φοιτητές υποχρεώνονται να πληρώνουν κάποιο πρόστιμο, συμβολικό, για κάθε βιβλίο, που θα το καθυστερήσουν. Έτσι, με τη διαδικασία επιβολής κάποιου συμβολικού προστίμου σε καθυστερημένα βιβλία (που έχει ξεπεραστεί η ημερομηνία επιστροφής τους), οι φοιτητές γίνονται υπεύθυνοι, καθώς την επόμενη φορά που θα δανειστούν κάποιο βιβλίο, θα είναι πιο υπεύθυνοι, αφού θα φροντίσουν να το επιστρέψουν εγκαίρως, ώστε να αποφύγουν το αντίτιμο. Με τον δανεισμό και την επιστροφή των συγγραμμάτων σε καλή κατάσταση, οι φοιτητές μαθητές γίνονται υπεύθυνοι για τα πράγματά τους και μετέπειτα υπεύθυνοι και σοβαροί πολίτες, με απώτερο σκοπό και στόχο, την ομαλότερη ένταξή τους στην αυριανή κοινωνία, στην οποία θα ζήσουν και θα δράσουν.

- Τέλος, θα πρέπει να επιχειρηθεί μια συνολική αναθεώρηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, ξεκινώντας από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και όχι κάνοντας συνεχώς μεταρρυθμίσεις σε συγκεκριμένα άρθρα. Με «πασαλείμματα» και «προχειροδουλείες» δε θα κατορθώσει ποτέ η ελληνική εκπαίδευση να φτάσει στο επίπεδο εκείνο των ξένων κρατών.

ΣΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Η συγκεκριμένη έρευνα διεξήχθη με περιορισμούς –κριτήρια δηλαδή τα οποία ορίστηκαν εξ αρχής, καθώς σκοπός της ήταν να υποστηρίξει και να τεκμηριώσει με επιχειρήματα –απόψεις ερωτηθέντων, τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η συγκεκριμένη Πτυχιακή εργασία. Για το λόγο αυτό είχε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα για να ολοκληρωθεί –6 μήνες, όσο διαρκεί και η Πτυχιακή εργασία.

Οι περιορισμοί –κριτήρια που τέθηκαν για την επιλογή του δείγματος ήταν συνοπτικά οι ακόλουθοι:

- Να διεξαχθεί η έρευνα σε μια συγκεκριμένη πόλη –περιοχή της Ελλάδας. Μόνο στην πόλη της Θεσσαλονίκης.
- Να περιλαμβάνει το δείγμα άτομα και από την Ανατολική και από τη Δυτική πλευρά της Θεσσαλονίκης.
- Να ερωτηθούν συνολικά ογδόντα (80) άτομα.
- Να περιλαμβάνονται και τα δύο φύλα: και άντρες και γυναίκες.
- Να υπάρχει ίσος αριθμός αντρών και γυναικών.
- Να περιλαμβάνονται άτομα όλων των ηλικιακών βαθμίδων –από 20 -70 ετών.
- Να περιλαμβάνονται άτομα όλων των μορφωτικών επιπέδων – εκπαιδευτικών βαθμίδων.
- Να περιλαμβάνονται άτομα όλων των επαγγελματιών –κοινωνικών τάξεων.

Καθώς η συγκεκριμένη έρευνα είναι η πρώτη έρευνα που πραγματοποιείται για τη διερεύνηση του συγκεκριμένης θεματικής ενότητας –δηλαδή τον τρόπο χορήγησης των συγγραμμάτων στη δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, παραμένουν πολλές παράμετροι, που θα πρέπει μελλοντικά να διερευνηθούν από άλλες επιστημονικές μελέτες –έρευνες.

Προτάσεις για μελλοντικές εργασίες –έρευνες

1. Η συγκεκριμένη έρευνα θα μπορούσε να διεξαχθεί σε διαφορετική περιοχή της Ελλάδας, ώστε να προβληθεί και η άποψη των κατοίκων εκείνης της περιοχής σε σχέση με το συγκεκριμένο θέμα.
2. Επίσης, θα μπορούσε να γίνει η συγκεκριμένη έρευνα σε μεγαλύτερο δείγμα πληθυσμού, πάνω από ογδόντα (80) άτομα, αλλά κυρίως σε φοιτητές, μαθητές γυμνασίου, καθηγητές, γονείς, μεταπτυχιακούς, λέκτορες και διδάκτορες.
3. Τέλος, θα μπορούσε να διεξαχθεί η συγκεκριμένη έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου, αλλά με περισσότερες ερωτήσεις σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των σχολικών συγγραμμάτων, ώστε να εξεταστούν και άλλες πτυχές του συγκεκριμένου θέματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ανδρόνικος, Μανόλης. Παιδεία ή Υπνοπαιδεία. Αθήνα : Ίκαρος, 1976

“Γερμανία, Ομόσπονδη Δημοκρατία: Εκπαιδευτικό σύστημα.” Παιδαγωγική ψυχολογική εγκυκλοπαίδεια λεξικό. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, 1989.

“Ελλάδα: Σύγχρονο Εκπαιδευτικό σύστημα.” Παιδαγωγική ψυχολογική εγκυκλοπαίδεια λεξικό. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, 1989.

Ευαγγελόπουλος, Σπύρος. Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης. Αθήνα : Δανιάς, 1989.

Μαυρίδης, Σάββας. “Βιβλιοθήκη, συγγράμματα και τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα: η περίπτωση των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών της Θεσσαλονίκης.” Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών. Τ. 1, [τεύχ. 36] (2003): 157-184.

Μαυρίδης, Σάββας. “Σεβασμός της κοινής περιουσίας.” Μακεδονία. 19 Νοεμβρίου 2006: 74-75.

“Σουηδία : Εκπαιδευτικό σύστημα.” Παιδαγωγική ψυχολογική εγκυκλοπαίδεια λεξικό. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, 1989.

Ράμφος, Στέλιος. Παιδεία Ελληνική. Αθήνα : Κέδρος, 1982.

Φράγκος, Χρήστος Π. Επίκαιρα θέματα παιδείας: κοινωνικοί και παιδαγωγικοί προβληματισμοί. Αθήνα : Gutenberg, 1986

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ – SEARCH TOOLS

Μηχανές Αναζήτησης – Search Machines

Google. 2007. Google. 23 Nov., 26 March 2007.
<<http://www.google.com>>.

Google. 2007. Google. 23 Nov., 26 March 2007.
<<http://www.google.gr>>.

Altavista. 2007. Overture Services, Inc. 23 Nov. 2007.
<<http://www.altavista.com>>.

Ελληνικές Ιστοσελίδες –Internet Sites

Το Εκπαιδευτικό Σύστημα: Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. 2007. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. 12 Ιαν. 2007.

<http://www.ypepth.gr/el_ec_page969.htm> ,

<http://www.ypepth.gr/docs/ediag_apol_ypourg_1_etos.doc> .

Παιδικοί θάνατοι από τραυματισμούς στο βιομηχανικό κόσμο. 2002. Unicef. 18 Απρ. 2007.

<<http://unicef.gr/reports/injury.php>>

Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004. 2007. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. 10 Ιαν. 2007.

<<http://www.ydt.gr/main/Article.jsp?ArticleID=60060>> . [Πρόσβαση

Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για τους παθόντες ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004. 2007. Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. 10 Ιαν. 2007.

<<http://www.ydt.gr/main/Article.jsp?ArticleID=60070>>

Τροχαία ατυχήματα. 1995. Κέντρο Παιδιατρικής Μέριμνας. 4 Απρ. 2007.

<<http://www.paidiatros.gr/11/page6.html>>

Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών. 2007. Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών. 12 Ιαν. 2007.

<<http://www.yme.gr>> .

Ξενόγλωσσες Ιστοσελίδες –Internet Sites

The European Education Directory. 2007. Euro Education. 18 Dec. 2007.

<<http://www.euroeducation.net>> .

The European Education Directory. 2000. International Associations of Universities (IAU). 14 Dec. 2007.

<<http://www.euroeducation.net/prof/greeco.htm>> .

The European Education Directory. 2000. International Associations of Universities (IAU). 15 Dec. 2007.

<<http://www.euroeducation.net/prof/swedco.htm>> .

ТРАДИЦИОНА

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Χαίρετε, ονομάζομαι Ελένη Σαββίδου και είμαι φοιτήτρια του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, στο Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, το οποίο εδρεύει στη Σίνδο. Σκοπός δημιουργίας του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου είναι η διερεύνηση της Πτυχιακής μου εργασίας με θέμα: «Έρευνα (Ερωτηματολογία) για τη μη επιστροφή των συγγραμμάτων στη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση». Θα ήθελα να σας επισημάνω ότι η συμμετοχή σας στη συγκεκριμένη έρευνα είναι ιδιαίτερα πολύτιμη για την συναγωγή έγκυρων συμπερασμάτων, τα οποία θα αξιοποιηθούν για τη συγκεκριμένη εργασία. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την προσοχή που θα δείξετε στη συμπλήρωση του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου.

ΦΥΛΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

Άντρας   Γυναίκα

(Παρακαλώ σημειώστε με ένα Χ την κατηγορία που σας αντιπροσωπεύει.)

ΗΛΙΚΙΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

20-30   31-40   41-50   51-60

(Παρακαλώ σημειώστε με ένα Χ την κατηγορία που σας αντιπροσωπεύει.)

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

1. Απόφοιτος Δημοτικού
2. Απόφοιτος Γυμνασίου
3. Απόφοιτος Ενιαίου Λυκείου
4. Απόφοιτος Τ.Ε.Ε.
5. Απόφοιτος Ι.Ε.Κ.

☐
☐
☐
☐
☐

6. Απόφοιτος Τ.Ε.Ι.

7. Απόφοιτος Α.Ε.Ι.

8. Άλλο.....

(Παρακαλώ σημειώστε με ένα Χ την κατηγορία που σας αντιπροσωπεύει.)

Σημείωση: αν σημειώσετε την επιλογή 8, παρακαλώ να γράψετε στον κενό χώρο που δίνεται, το επίπεδο του μορφωτικού σας επιπέδου.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

Δημόσιος Υπάλληλος

Ιδιωτικός Υπάλληλος

Εργάτης

Έμπορος

Επιχειρηματίας

Σπουδαστής, Φοιτητής

Συνταξιούχος

Οικιακά

Άνεργος

Άλλο

(Παρακαλώ σημειώστε με ένα Χ την κατηγορία που σας αντιπροσωπεύει.)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1) Τι κάνετε τα σχολικά βιβλία;

---

*Σας ευχαριστώ για τη
συνεργασία σας.*

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Οδικά και τροχαία ατυχήματα σε όλη τη χώρα από το 1985 έως το 1999

Έτη	Ατυχήματα	Με τραυματίες	Θανατηφόρα	Σύνολο Ατόμων	Τραυματίες	Νεκροί
	21.461	21.491		34.718	32.884	
1986	22.239	20.703	1.536	32.495	30.775	1.720
	23.245	21.708		32.939	31.189	
1988	23.853	22.285	1.568	32.182	33.414	1.768
	23.692	21.962		35.367	33.355	
1990	22.644	20.884	1.760	33.126	31.145	1.981
	23.230	21.478		33.854	31.840	
1992	24.147	22.383	1.764	34.488	32.489	1.999
	24.270	22.511		34.491	32.489	
1994	23.893	22.060	1.833	34.135	32.059	2.076
	23.483	21.584		33.945	31.801	
1996	24.111	22.207	1.904	35.257	33.081	2.176
	24.681	22.789		34.990	32.849	
1998	24.894	22.914	1.980	35.342	33.113	2.229
	24.289	22.365		34.532	32.352	
Σύνολο:	355.770	329.324	26.446	511.861	484.835	30.026

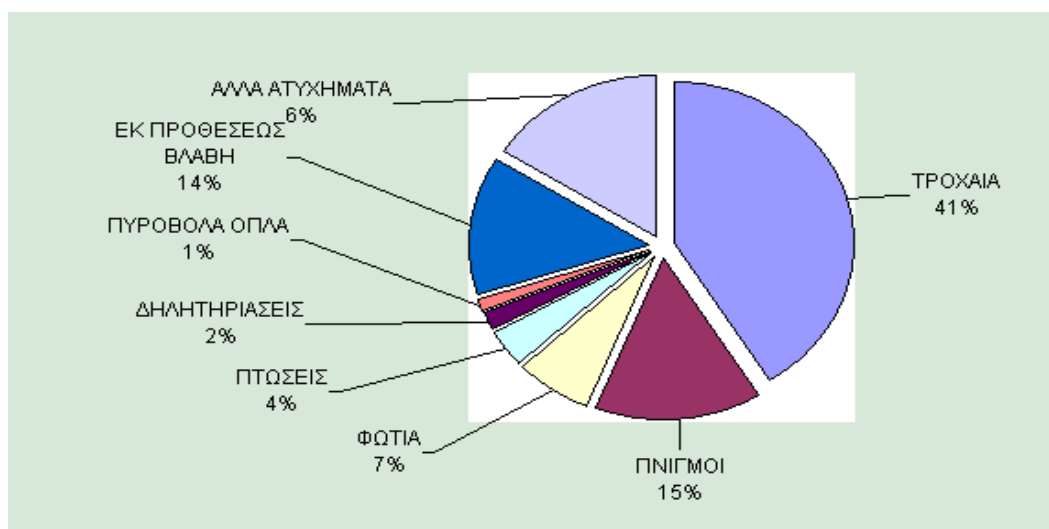
Πίνακας 2: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας των επικίνδυνων παραβάσεων τα έτη 2000 έως 2004

ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ 2000 - 2004					
	Μη χρήση		Μέθη		Ταχύτητα
	Ζώνης	Κράνους	Έλεγχοι	Παραβάσεις	
2000	63.061	81.252	365.388	30.507	175.075
2001	98.486	151.909	710.997	49.463	316.451
Ποσοστό	56 %	87 %	94,6 %	62,1 %	80,8 %
2001	98.486	151./909	710.997	49.463	316.451
2002	171.080	236.781	1.034.630	48.949	418.421
Ποσοστό	74 %	56 %	45,5 %	- 1,0 %	32,2 %
2002	171.080	236.781	1.034.630	48.949	418.421
2003	188.927	216.519	1.271.273	45.546	447.249
Ποσοστό	10,4 %	-8,6 %	22,9 %	- 7,0 %	6,9 %
2003	188.927	216.519	1.271.273	45.546	447.249
2004	148.878	166.493	1.281.102	40.986	382.970
Ποσοστό	- 21,2%	- 23,1%	0,8 %	- 10,0 %	- 14,4 %

Πίνακας 3: Τροχαία Ατυχήματα

Τα τροχαία ατυχήματα αποτελούν το 41% του συνόλου θανάτων παιδιών από τραυματισμούς και αναγορεύονται με μεγάλη διαφορά **ως ο υπ' αριθμόν 1 κίνδυνος για την ασφάλειά τους**, σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ, χωρίς καμία εξαίρεση.¹

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΘΑΝΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

¹ <http://unicef.gr/reports/injury.php>

Πίνακας 4 – Τραυματισμοί κατά κατηγορία, η θέση της Ελλάδας

ΘΑΝΑΤΟΙ ΠΑΙΔΙΩΝ 1-14 ΕΤΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1991-95 ΑΝΑ 100.000 ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΙΣ 15 ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΟΣΑ (Εκτός της Τουρκίας)

Αυτές οι χώρες είναι υπεύθυνες για το 95% των θανάτων που αναφέρονται στον πίνακα 2. Με μαύρο επισημαίνονται οι χώρες με τις χειρότερες επιδόσεις, με γκρι οι μέτριες και χωρίς χρωματισμό αυτές με τους καλύτερους δείκτες.¹

ΧΩΡΕΣ (ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΑ)	ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΑΥΜ/ΣΜΩΝ	ΤΡΟΧΑΙΑ	ΠΝΙΓΜΟΙ	ΦΩΤΙΑ	ΠΤΩΣΕΙΣ	ΕΚ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	6,06	2,91	0,39	0,66	0,26	0,80
ΙΤΑΛΙΑ	6,14	3,30	0,46	0,18	0,51	0,50
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	6,59	3,42	1,24	0,26	0,24	0,56
ΕΛΛΑΔΑ	7,64	4,71	0,56	0,35	0,41	0,26
ΙΣΠΑΝΙΑ	8,12	4,02	1,12	0,30	0,39	0,33
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	8,32	3,64	1,33	0,62	0,39	1,07
ΙΑΠΩΝΙΑ	8,36	3,04	1,93	0,48	0,33	1,12
ΓΑΛΛΙΑ	9,05	3,81	0,81	0,47	0,39	1,58
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	9,53	4,37	1,97	0,68	0,22	0,85
ΚΑΝΑΔΑΣ	9,68	4,33	1,26	1,01	0,20	1,45
ΤΣΕΧΙΑ	11,95	4,64	2,23	0,34	0,61	1,61
ΠΟΛΩΝΙΑ	13,41	5,89	2,84	0,36	0,60	1,14
Η.Π.Α.	14,06	5,76	1,74	1,65	0,23	2,74
ΜΕΞΙΚΟ	19,75	6,05	3,30	0,62	1,09	2,90
ΝΟΤΙΑ ΚΟΡΕΑ	25,57	12,59	5,14	0,91	1,18	1,08

¹ <http://unicef.gr/reports/injury.php>

Πίνακας 5: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004

ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ 2000–2004 ΑΝΑ ΕΤΟΣ				
	ΘΑΝΑΤΗΦΟΡΑ	ΣΟΒΑΡΑ	ΕΛΑΦΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ
2000	1.867	3.261	17.824	22.952
2001	1.712	2.512	15.446	19.670
ΠΟΣΟΣΤΟ	- 8,3 %	- 23,0 %	- 13,3 %	- 14,3 %
2001	1.712	2.512	15.446	19.670
2002	1.458	2.037	13.261	16.756
ΠΟΣΟΣΤΟ	- 14,8 %	- 18,9 %	- 14,1 %	- 14,8 %
2002	1.458	2.037	13.261	16.756
2003	1.409	1.824	12.514	15.747
ΠΟΣΟΣΤΟ	- 3,4 %	- 10,5 %	- 5,6 %	- 6,0 %
2003	1.409	1.824	12.514	15.747
2004	1.374	2.032	11.994	15.399
ΠΟΣΟΣΤΟ	- 2,5 %	11,4 %	- 4,2 %	- 2,2 %

Πίνακας 6: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για τους παθόντες ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004

ΠΑΘΟΝΤΕΣ 2000–2004 ΑΝΑ ΕΤΟΣ				
	ΝΕΚΡΟΙ	ΣΟΒΑΡΑ	ΕΛΑΦΡΑ	ΣΥΝΟΛΟ
2000	2.103	4.213	26.166	32.482
2001	1.911	3.251	22.758	27.920
ΠΟΣΟΣΤΟ	-9,1 %	-22,8 %	-13,0 %	-14,0 %
2001	1.911	3.251	22.758	27.920
2002	1.655	2.581	19.625	23.861
ΠΟΣΟΣΤΟ	-13,4 %	-20,6 %	-13,8 %	-14,5 %
2002	1.655	2.581	19.625	23.861
2003	1.613	2.345	18.218	22.176
ΠΟΣΟΣΤΟ	-2,5 %	-9,1 %	-7,2 %	-7,1 %
2003	1.613	2.345	18.218	22.176
2004	1.547	2.521	17.254	21.322
ΠΟΣΟΣΤΟ	- 4,1 %	7,5 %	- 5,3 %	- 3,9 %

Πίνακας 7: Συγκριτικός Πίνακας ατυχημάτων 2000 έως 2004

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ 2000-2004				
ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ	2000	2004	Διαφορά	Ποσοστό
Θανατηφόρα	1.867	1.374	- 493	- 26,4 %
Σοβαρά	3.261	2.032	-1.229	- 37,7 %
Ελαφρά	17.824	11.993	-5.831	- 32,7 %
ΣΥΝΟΛΟ	22.952	15.399	-7.553	- 32,9 %

Πίνακας 8: Συγκριτικός Πίνακας παθόντων 2000 έως 2004

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΘΟΝΤΩΝ 2000-2004				
ΠΑΘΟΝΤΕΣ	2000	2004	Διαφορά	Ποσοστό
Νεκροί	2.103	1.547	-556	-26,4 %
Σοβαρά Τραυματίες	4.213	2.521	-1.692	-40,2 %
Ελαφρά Τραυματίες	26.166	17.254	-8.912	-34,1 %
ΣΥΝΟΛΟ	32.482	21.322	-11.160	-34,4 %

Πίνακας 9: Ποσοστιαία συμμετοχή παθόντων ανάλογα με την θέση που είχαν και την λήψη προστατευτικών μέτρων ή μη που έλαβαν

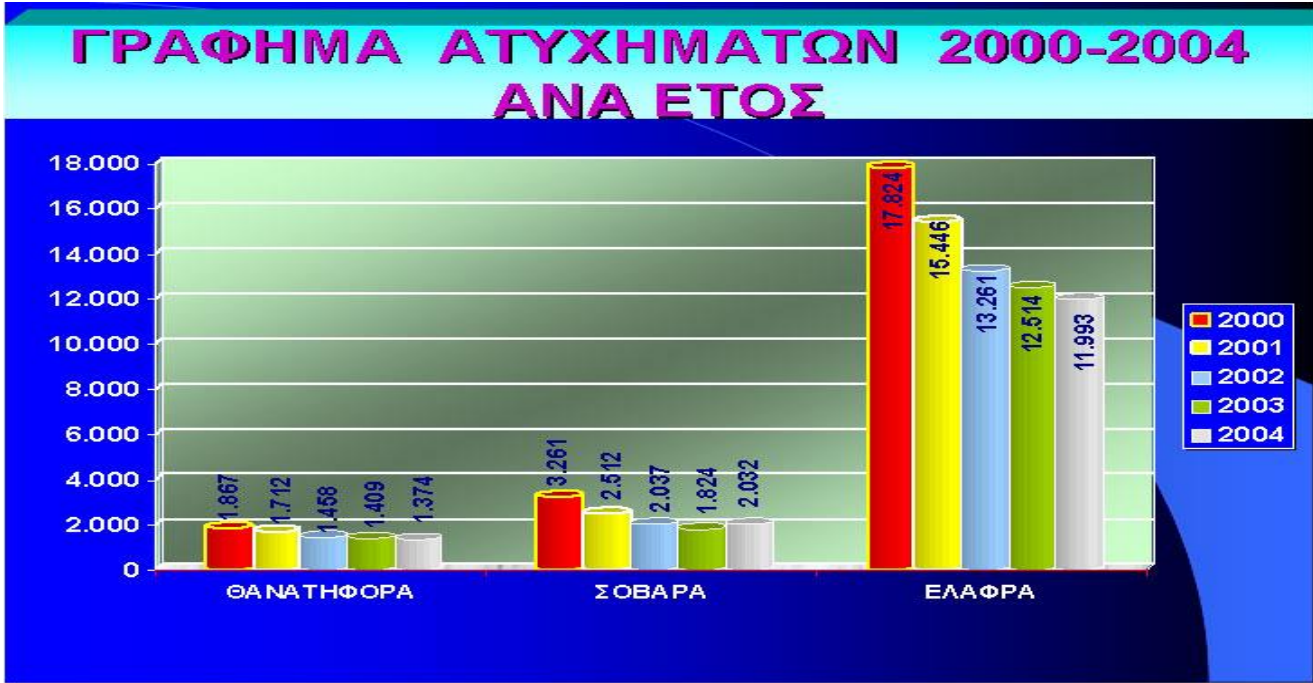
Ποσοστιαία συμμετοχή παθόντων ανάλογα με την θέση που είχαν και την λήψη προστατευτικών μέτρων ή μη που έλαβαν

	Οδηγοί		Επιβάτες		Πεζοί
	Με χρήση ζώνης ή κράνους	Χωρίς την χρήση ζώνης ή κράνους	Με χρήση ζώνης ή κράνους	Χωρίς την χρήση ζώνης ή κράνους	
2000	14,8 %	45,8 %	5,6 %	21,1 %	12,7 %
2001	15,5 %	44,5 %	5,3 %	22,3 %	12,3 %
2002	17,3 %	42,0 %	4,6 %	23,0 %	13,1 %
2003	21,5 %	38,6 %	5,7 %	20,4 %	13,9 %
2004	22,9 %	36,7 %	7,4 %	19,6 %	13,4 %

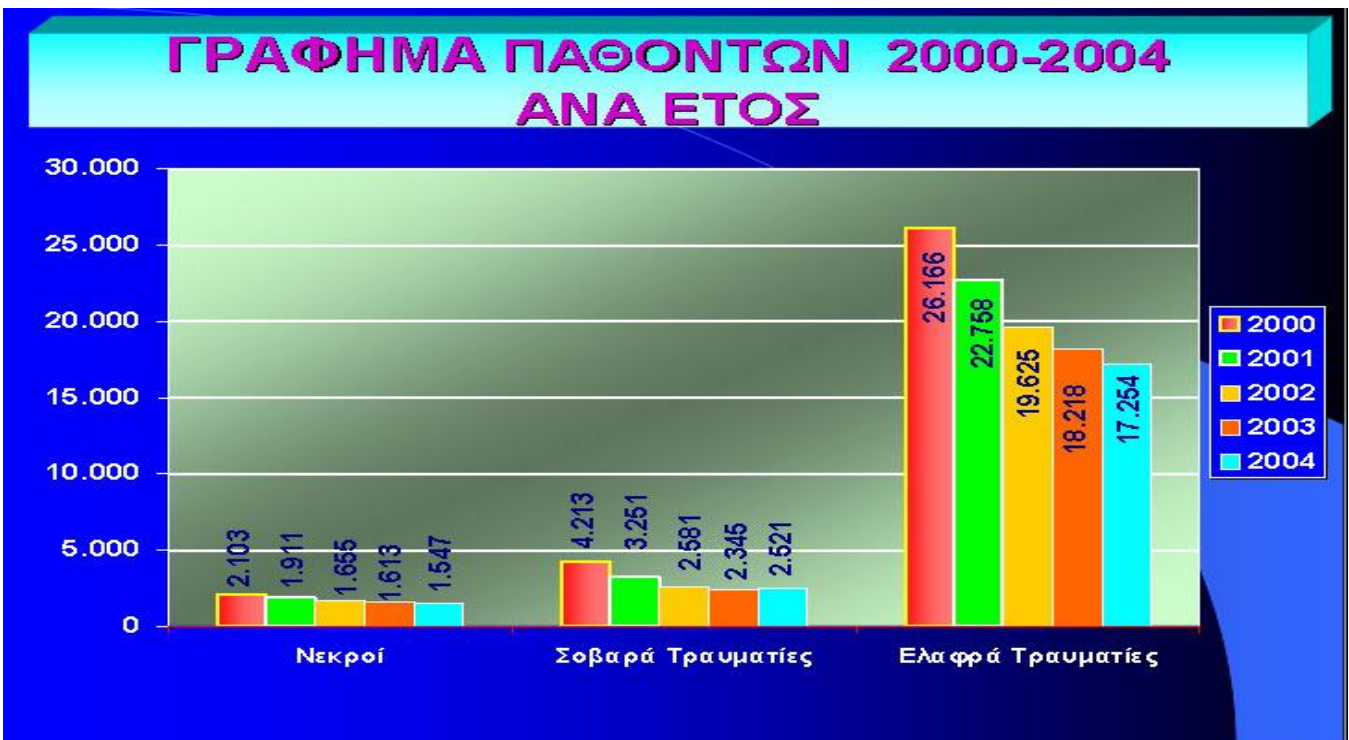
Η ΠΟΣΟΣΤΩΣΗ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΠΑΘΟΝΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

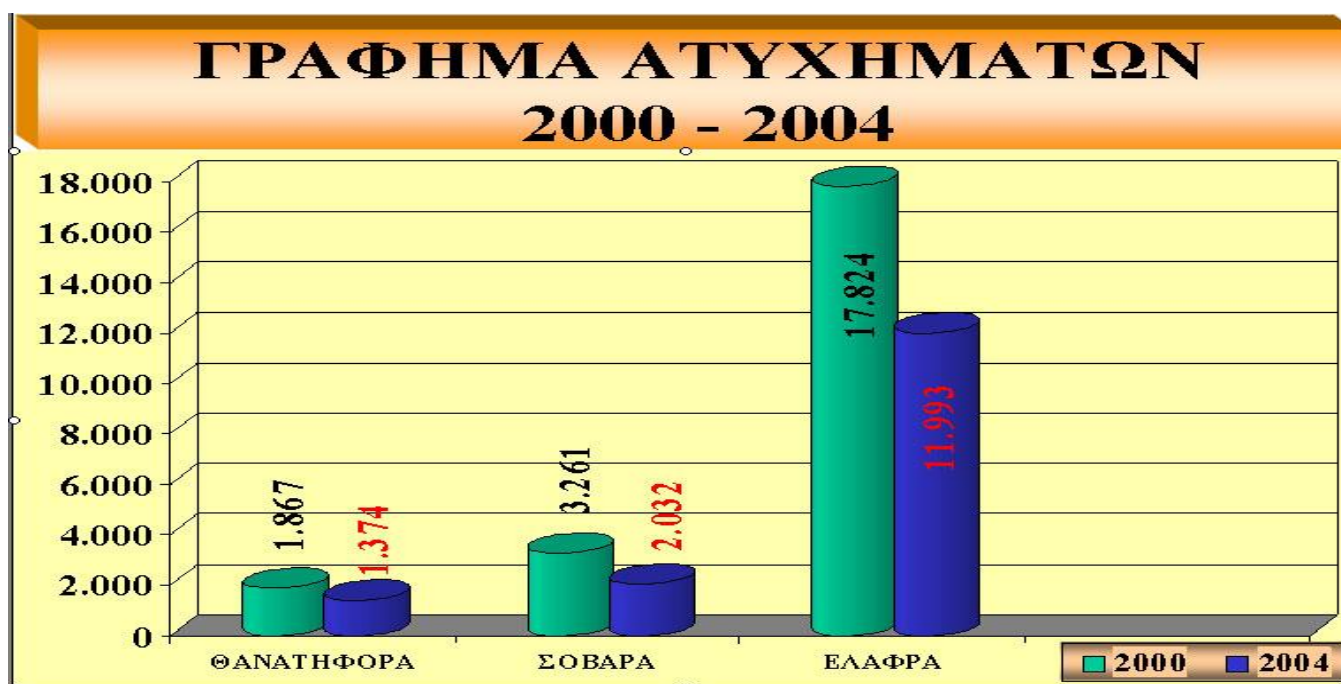
Γράφημα 1: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004

Γράφημα 2: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των παθόντων τα έτη 2000 έως 2004

Γράφημα 3: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των ατυχημάτων τα έτη 2000 έως 2004

Γράφημα 4: Στατιστικά στοιχεία Τροχαίας για το σύνολο των παθόντων τα έτη 2000 έως 2004

